

A

AKADEMIJSKA
GALERIJA STROSSMAYEROVA.

TREĆE IZDANJE

OBJELODANILA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

Ciena 40 nč.

ZAGREB 1895.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1678/92.

KNJIZNICA
HRVATSKE AKADEMIE
ZAGREB

PREDGOVOR II. IZDANJA.

Preuzvišeni pokrovitelj i utemeljitelj jugosl. akademije znanosti i umjetnosti biskup J. J. Strossmayer obeća joj već dne 14. ožujka 1866 godine zbirku svojih slika i umjetnina, a darovnicom od 2. listopada 1868 godine izpuni ovo svoje obećanje. Zbirka bi se imala predati akademiji tek poslije smrti veledušnoga darovatelja; nu malo kasnije predomisliv se odluči predati ju, čim se bude gdje mogla smjestiti. I za to se pobrinuo darežljivi Mecenat, te svojim darom od 40.000 for. dne 25. ožujka 1875 god. pokrenu pitanje o zgradi za akademiju i galeriju, u koju je svrhu kasnije još dodao 20.000 for., a za dekoraciju arkadâ opet 2.000 for. Pošto je krasna akademijska palača u slogu talijanske renaissance po osnovi graditelja Fr. Schmidta ukupnim troškom od blizu 300.000 fr. dogradjena, izjavi preuzvišeni pokrovitelj pismom od 7. srpnja 1882 god. želju, da se umjetnine o njegovu trošku iz Djakova što prije u Zagreb prenesu. Tako je i učinjeno; te pošto su umotvorine u dvorana h gornjega sprata na skelah po nacrtu arhitekta H. Bolléa izvedenih, a trudom prof. dra. I. Kršnjavoga ponamještene, bješe ga-

lerija dne 9. studenoga 1884 god. po samom vedušuom darovatelju i utemeljitelju svečano otvorena, a po zaključku akademije nadjenuto joj na vječnu uspomenu ime : „akademijska galerija Strossmayerova“.

Zbirke naše galerije plod su velikoga mara, truda i troška od preko trideset godina. U popisu od 2. listopada 1868 godine, koji je spomenutoj darovnici priklopljen, obuhvaćale su tada 113 umjetnina, ponajviše slika, dočim ih je god. 1883 predano do 250. Odavle se vidi, kako im je posljednjih godina broj silno rasao. A to je bivalo u doba, kad je biskup svoju velebnu stolnu crkvu, jednu od najuzvišenijih gradjevnihi umotvorina našega vieka, u velike sagradjivao. Nema sumnje, da naša galerija i stolna crkva djakovačka stoje u tiesnoj svezi. Obje su nikle iz jednoga vrela, iz ljubavi k bogu, narodu i umjetnosti; obje je zasnovao jedan duh, gorljiv prijatelj svega, što je dobro, liepo i pravedno; obje su biskupu približile najugledniji umjetnički sviet, pa je on tako došao u priliku, da i za svoje zbirke, podupiran umjetničkim i uglednici raznih zemalja, pribavi umotvorine prošlosti, koje se inače ne mogu tako lasno sabrati, i da za svoju crkvu predobije vrstne, umjetničke sile. Samo mužu takova imena, koji je proputovao zapadne prosvietljene zemlje, bijaše moguće zasnovati sveze, po kojih je došao do umotvorina dragocjenih i riedkih. Veći dio slikâ

nabavljen je u kolievci nove umjetnosti, u Italiji; ali imade ih takodjer iz Njemačke, Francuzke i od druguda.

Umjetnine su nabavljane s onom ozbiljnošću, koja se kod toga posla zahtieva.

Premda je sam biskup svojim iskustvom, koje steče izučavajući sve znatnije galerije, crkve i druge hramove umjetnosti zapadne Evrope i proučavajući najbolja djela o umjetnosti, stekao osobito dubok sud i oštro oko u ocjenjivanju slika: to se ipak ne htjede osloniti samo na svoj sud i svoje oko; već je umotvorine, koje je želio nabaviti ili koje su mu nudjane, uvijek podvrgavao izpitivanju i ocjenjivanju kompetentnih sudija: akademijâ, priznanih poznavalaca, uglednih umjetnika. Odavle imade u onom snopu pisama, koji je s galerijom predan, gotovo za svaku iole skupocjenu umjetninu pismenih svjedočaba i priznanica, u kojih se navodi, obično s dokazi, kojemu se umjetniku slika pripisuje, pa tako i njena provenijencija.

Ova pisma nisu upotrebljena u celom obsegu u prvom izdanju popisa galerije god. 1885, jer je na brzu ruku i za prvu potrebu priredjeno. Izdani su koliko ona, toliko i druga upotrebljena u II. izdanju. Odavle dolazi, da se kod mnogih slika, kod kojih se u prvom popisu čita „neodredjena“, u II. izdanju navodi ime umjetnikâ, kojim se u spomenutih svjedočbah pripisuju. Pošto su one svjedočbe izdane od kompetentnih mjesta, nema

razloga ne oslanjati se na njihov sud, koji se uvijek može promieniti, ako mu se neopravdanost dokaže.

I u tom se II. izdanje razlikuje od prvoga, koje se je već posvema razpačalo. Osim toga je II. izdanje podpunije, jer se obazire i na umjetnine, kojih u prvom nema; nadalje kod pojedinih je opis podrobniji nego li u prvom, pa je i kod umjetnika dodano, što se našlo zgodno za bolje razumievanje njegova rada. Inače je red pridržan, jer je osnovan na razporedjaju slika po dvoranah. Uvodi su takodjer posvema preradjeni; a pošto u našoj književnosti nema takovih uputa, doći će dobro širemu obćinstvu.

Žali se, što se ni sada ne može u obzir uzeti liepa zbirka mjedorezâ i reprodukeijâ, pošto nisu ni sredstva ni prostor dopuštali, da se za obćinstvo uredi, već je i nadalje osudjena na zatvor u ormaru.

Naša je galerija za naš narod dragocjena po najviše po tom, što u malom prikazuje razvoj umjetnosti, a u tom je upravo poučna. Slikarstvo srednjega i novoga doba, a osobito talijansko počevši od XV. vieka u različitim školah, stavlja nam se u svojem razvitku pred oči: gotovo svaka miena njegova zastupana je po kojem umotvorinom. Sjeverno slikarstvo XV. i XVI. vieka, zatim nizozemsko, njemačko i francuzko XVII. i XVIII. vieka slabije je doduše zastupano; ali ipak ima nekoliko primjeraka na ogled. Što je slikarstvo

apeninskoga poluotoka bogatije, to je ne samo pojmljivo, nego je za nas i uharnije poradi tiesnih odnošaja, koji su izmedju zapadne i istočne obale jadranskoga mora od stoljeća postojali, a koji su dali povod, da su naši umjetnici pristajali uz talijansku umjetnost i da je ona k nam prelazila. Budućnosti je pak pridržano, da praznine u našoj galeriji popuni. I slikarstvo XIX. stoljeća zastupano je nekolikimi umjetninami njemačkih, talijanskih i slavenskih slikara; a bit će zadatak budućnosti, da se ovaj dio popuni, osobito slikami domaćih, pa u obće slavenskih umjetnika.

Nije mala prednost naše galerije za nas i u tom, što imade po nekoliko komada, na kojih se prikazuju raznolike tehnike, kojimi se slikari običavaju služiti. Ovamo pripadaju kartoni za slike na liepu, po kojih su ili izvedene ili bi se imale izvesti; nadalje minijature, aquarelli, veziva na tkaninah, arazzi. Imade napokon nekoliko umotvorinâ plastike u kamenu, terracotti, kosti i kovinah.

Naša galerija naći će ne malu podporu za izučanje povjesti tvornih umjetnosti u liepoj zbirci raznovrstnih reprodukcija mnogobrojnih umotvorina, kad bude jednom pristupna obćinstvu. Takove reprodukcije rese i mnoge bogate inostrane galerije.

Veledušnomu darovatelju budi za taj dragocjeni dar hvala i slava! On se nije ni od tada, kadno predade svoje zbirke, prestao brinuti za

svojega miljenika, te ne prodje godina, a da mu ne pokloni koje nabavljene umjetnine.

Uz osnivatelja galerije našlo se nekoliko drugih dobrotvora, kojim se ovdje izriče iskrena blagodarnost; a to su: knez L. Odescalchi, vlastelin iločki (slike u arkadah br. 1 i 2), gospodja Zdenka Švrljuga rođj. pl. Čačković (slika u dvorani I, br. 66 i 68), obitelj Šenoa (slika dv. III, br. 201), biskup Fr. Gašparić (slika dv. IV, br. 268), kanonik dr. Fr. Rački (slika dv. IV, 272), neimenovan štovatelj biskupov (V, 283 i 308), barunica Kušljan (V, 292), Ivan Kukuljević Sakcinski (VI, 324), Ivan Tkalčić (VI, 351 sl. X) i odvjetnik E. Barčić (VI, 351 sl. O).

Koliko je osnivatelj ove galerije izpunio osjetljivu prazninu u prosvjetnom životu hrvatskoga naroda, priznaje narod neobičnim pohadjanjem ove galerije, koja će tim, ako i polagano, za cielo mnogo pridonieti, da se oplemeni njegov prirodjeni osjećaj ljepote.

ZAGREB, 1891.

PREDGOVOR III. IZDANJA.

Drugo izdanje galerijskoga popisa sastavio je neprežaljeni pok. dr. Franjo Rački, koji se je pored mnogih svojih posala s velikom ljubavlju brinuo i za galeriju, odkako ju je darežljiva ruka preuzv. g. biskupa J. J. Strossmayera poklonila hrvatskomu narodu i u Zagrebu joj sazdala dostojne dvorove. Kako je drugo izdanje već duže vremena razpačano, predaje akademija občinstvu ovo treće izdanje pregledano i dopunjeno. Iz praktičnih razloga opet je uvedeno načelo numeracije, koje je već bilo u prvom izdanju; brojevi se na ime ne počinju sa svakom dvoranom iznova, kako je bilo u drugom izdanju, nego teku neprekidno.

Broj umjetninâ u galeriji povećao se je posljednjih godina što darom, a što kupnjom, pa je jugoslavenskoj akademiji prijatna dužnost, da usrdno zahvali plemenitim darovateljem.

Slavni osnivač galerije, preuzv. g. biskup J. J. Strossmayer u svakoj prigodi nastoji, da obogati ovaj važni zavod narodne prosvjete, pa je tako galerija po njegovoj neograničenoj velikodušnosti i u posljednjih godinah dobila prekrasnih umjetnina, za koje mu zajedno s akademijom duguje veliku

zahvalnost vas narod hrvatski, a to su poimence slike g. V. Bukovca br. 316 i 322.

Uz velikoga Mecenata našlo se je i drugih rodoljuba hrvatskih, koji su se darom sjetili naše galerije, te akademija od svega srca zahvaljuje veleuč. g. dr. Ivanu Ružiću, narodnomu zastupniku i odvjetniku u Zagrebu, koji je o veliku trošku u Rimu nabavio krasnu zbirku slikâ i velikodušno ju poklonio galeriji. U toj zbirci imade slikâ od dobrih umjetnika talijanskih, nizozemskih, francuzkih i njemačkih škola, pa se ovim bogatim darom liepo popunjava dojakošnja zbirka nizozemske škole u galeriji, te sad imamo izvornih slika od Nizozemaca Bloemena i Gortziusa, od Holandezâ Niekelea i Poelemburga; a pored toga nahodimo medju umjetnicima ove zbirke g. dr. Ružića slikaricu Vigée Le Brun, slikare Garofala, Dughet-Poussina, pa od novijih umjetnika Dyckmannsa i Siemiradzkoa. Zbirka g. dr. Ružića popisana je u ovom katalogu pod br. 79, 80, 128—135, 202 do 217, 278, 314. Osim ovih 28 slika poklonio je isti dobrotvor i crtež Andrije Medulića (br. 352).

Nadalje je galerija dobila iz ostavine pok. biskupa Fr. Gašparića tri slike (br. 218, 277 i 321), iz ostavine pok. kanonika E. Suhina 5 slika (br. 220, 279, 318—320), te 16 bakroreza i 3 drvoreza, a iz ostavine pok. opata Stj. Pogledića sitnolik sv. Karla Boromejskoga (br. 351, Š). Sliku br. 219 primila je galerija na dar od veleč. gosp.

župnika N. N. Obitelj pok. Ljud. Ivkanca poklonila je akademiji portrait biskupa Mijakića, koji je smješten u akademjskoj sobi. Napokon je ostavio galeriji pok. Nikola Nikolić preko sto svjetlopiša i nekoliko mjedoreza i kamenotisa, g. Ernest Panian poklonio je zbirku mjedoreza, na broj 89 portraita od starih, ponajviše talijanskih bakrorezaca, a g. prof. L. Raab u Monakovu mjedorez „Svatbe u Kani“, slike Paola Veronesa.

Plemenitim darovateljem hvala i slava! Zadaća je umjetnosti u prosvjetnom životu svakoga naroda veoma golema, no kako su novčana sredstva akademije neznatna, pa ne može nabavljati slikâ za galeriju onoliko, koliko bi bilo koristno po zdravi napredak hrvatske prosvjete, preporučuje akademija galeriju pažnji imućnih rodoljuba hrvatskih.

U ARKADAH.

- RAFAEL SANTI (1483—1520), kopija od KARLA MARATTE (1625—1713).

1. *Parnas, izvornik u Vatikanu u Rafaelovih stanzah.*

Maratta, rođen u Camerinu, učenik Andrije Sacchija (1600—1661), Inocencijem XI. (1676—90) postavljen za nadzornika vatikanskih dvorana, izučio Rafaelova djela, te papom Klementom XI. (1700—21) bješe mu povjeren, da izpravi oštećene Rafaelove slike na liepu u Vatikanu i Farnesini; jedan od najplodnijih slikara svoga vremena.

Na visu Helikona, odakle Hipokrena romoni, izpod vitkih lovorika sjedi Apolon gudeći gusle; uz njega dvie muze, s trubljom Klio i s lirom Erato, a za njom stoje četiri družice, od kojih Talija drži krabulju. Na drugoj strani, Apolonu s desna, opet tri muze, od kojih jedna Melpomena. Oko muzâ nižu se skupine pjesnikâ: na desno sliepi Homer u pjesničkom zanosu, uz njega Vergilij na lievo, a Dante na desno; mladić sprema se bilježiti piev slavnoga grčkoga pjesnika. U doljnoj skupini na desno grčka pjesnikinja Sapfo s lirom i omotkom gledajući na četiri ovjenčana pjesnika, medju kojima se razpoznaju Petrarka i Boccaccio; na lievo sjedeći Pindar zametnuo razgovor s Horacijem. Proslava humanističnoga doba.

RAFAEL SANTI (1483—1520), kopija od KARLA MARATTE (1625—1713).

2. *Papa Lav I. Veliki i Atila, izvornik u Vatikanu u Rafaelovih stanzah.*

Na jednoj strani papa Lav I. u sjajnoj odjeći s tiarom na glavi jašeći na bieleu u pratnji dvaju

stožernika i malene čete ide u susret Atili (452), koji na drugoj strani hrli prama Rimu sa svojom vojskom, konjanici i pješaci, suličari, trubljači i stjegonošami, među kojima se iziće konjanik s uzkim ljuskastim oklopom. Sva se vojska prikazuje u ratnom zanosu, samo dva konjanika sa sulicami, koji sprieda jašu, stoje zapanjena opazivši papu i njegove pratioce. Atila sjedeći na mirnom konju primieti prikazu u zraku, naime apostole, crkvene zaštitnike sv. Petra i Pavla, kako ga mačem u ruci opominju na uzmak. Od užasa osupnjen gleda prikazu i okrenu se mahnuv rukama na povratak. U zadku vide se iza papine čete ruševine Rima, a iza hunske vojske garište. Rim i Italija spašeni. Proslava papinstva.

VOJVODKINJA CASTIGLIONE-COLONNA, pod umjetničkim imenom „MARCELLO“, suvremena kiparica, rođj. g. 1837 u Freiburgu u Švicarskoj. „*Ecce homo*“, izvorni kip od kararskoga mramora.

Isus trnovom krunom ovjenčan, boli shrvan, sjeća se čovječanstva.

J. PLANČIĆ, suvremeni kipar, rodом iz Hvara u Dalmaciji.

4. *Julij Clodio, slavni sitnoslikar, rodом Hrvat (1498 do 1578).*

Poprsje po izvorniku na grobnom spomeniku u Rimu u crkvi sv. Petra in vineulis. Prikazuje Klovija u starijoj dobi.

U. PREDSOBLJU.

U predsoblju smješteno je nekoliko umjetnina plastike i razne umjetničke tehnike.

a) Pod br. 5 i 8 prikazuju se umotvori od pečene gline (terracotte). Jur u starom vjeku, kod Grka, Etruska, Rimljana bijaše poznato umieće izradjivati od pečene gline plastične umotvorine, a osobito kipove na propup (relief). Oveće radnje od pečene gline izradjivane su u Italiji iza XV. vjeka. Neke od njih nisu bojadisane, kano n. pr. krasni relief Amadejev (XV. v.) u Certosi u Paviji, izvrsne plastične radnje A. Beggarellija (1498—1565) iz Modene itd.; druge su pak bojadisane, kano n. pr. mnoga poprsja, te radnje Modenca G. Mazzonija-Modanina († 1519) itd. Prvi, koji je na većih vajarijah upotrebio caklinu (glazuru) i boje u emailu, bijaše Luca della Robbia (1400—1482), uz Lorenza, Ghibertija (1378—1455) i Donatella (1386—1466) najveći vajar XV. stoljeća. Obično je polievao kipove bielom kositrastom caklinom i zaledje bojadisao modrasto, kadšto i žutkasto, ljubičasto i zelenkasto, osobito gdje je htio oživiti dražestne vience od cvieća i voća, kojimi je rado svoja djela resio. Ovo su umieće još usavršili Lukini sljedbenici sinovac mu Andrija i Andrijini sinovi Jerko, Luka, Ambroz i Ivan. Sva se ova svojstva Robbijine radnje iztiču takodjer na našoj umotvorini. Osobito rado izradjivao je madone s djetetom, obkoljene angjeli i svetci, kojih su pune crkve toskanske i muzej Bargello u Firenzi. U taj red ide i naša skupina od terracotte. Ovamo pripada nadalje slika na ploči od ocaklene pečene gline pod br. 8.

b) Starije kiparstvo prikazuje nam se pod br. 6 i 7.

c) Pod br. 9 i 10 imademo primjer stare plastike na slonovoj kosti. Jur Grei i Rimljani izvodili su umotvorine na slonovoj kosti s pozlatom (*χρυσέ-λεσμένα*). Sačuvalo se iz kasnije rimske dobe više slonovih ploča s rezbarijama, diptycha, koje su na nutarnjoj strani navoštene služile za dragocjene pisanice. U istočno-rimskoj carevini ostala je u običaju poraba slonove kosti za reliefe, posude, malene vajarije (reliefi na biskupskoj stolici u Raveni iz 546—52 god.). Rezbarija na slonovoj kosti bješe tako na iztoku, kako na zapadu veoma omiljela sve do konca XI. vieka, kako to potvrđuju mnogobrojna tryptiha (maleni kućni žrtvenici), korice od rukopisa (diptycha), crkveno posudje, čaše, ormarići, koji su ostaci rezbarije to dragocjeniji, što manje imade velikih kiparskih radnja iz one dobe. Umotvorine od kosti pridržaše pred drugimi od dragocenoga materijala (zlata, srebra) tu prednost, što su ostale u svojem prvobitnom obliku, jer se nisu mogle preobraziti. Takove veoma zanimive umotvorine vidimo u naših diptisih od slonove kosti, nekada koricah kojega kodeksa.

d) Pod br. 11 vidimo primjerak umjetne toreutike. Pruživost zlata, srebra, mjedi i željeza dala je već u davnini rukotvorcem povoda, da iz zlata i srebra manje, a iz mjedi i željeza veće umotvorine izbijaju čekićem. Ovo su umieće usavršili zlatari, izbijajući straga na ploči od kovine orudjem reliefe na suprotnoj površini njezinoj. U srednjem vieku čakanovina (bossellage, Treibearbeit) rabila se ne samo za sitne (u bakru u Limoges-u XIII. v.) nego i za veće umjetnine (reliefi na vratnicah crkve sv. Zena u Veroni XI. v.). U tom su se umieću proslavili u Italiji Ambrogio Foppa Casadorso koncem XV. i Benvenuto Cellini (1500—72) u prvoj polovini XVI. stoljeća.

e) Pod br. 12—14 prikazuje se nova vrst umjetničke tehnike, vezivo naime i tkalačtvo. Imenito br. 12 i 13 prikazuju velike za stiene sagove, tal. arrazzi, franc. gobelins. U srednjem vijeku rado su kitili stiene crkava i dvorana kod svake svečane prigode sagovi sa uvezenimi slikami. Od XI. vijeka mnogo su se samostani bavili tkanjem i vezenjem takovih sagova, izmedju kojih danas slovi radnja onoga stoljeća sag od Bayeauxa (dugačak 70 met., a širok 50 m.) s izvezenim u slikah prizorom osvojitbe Englezke po Vilimu osvajaču. U XIV. i XVI. vijeku bijahu na glasu sagovi radjeni u Flandriji, a osobito se odlikovahu oni, što su radjeni u gradu Arrasu, od koga, jer se je odanle najvećma to umieće u Italiju razširilo, dobili su sagovi ime u tal. jeziku. U Francuzkoj podiže kralj Franjo I. (1515—47) u Fontainebleau-u tvornicu sagova, nadalje podupiraše tu granu Hinko IV. (1589—1610), a u velike razvi ju Ljudevit XIV. osnovavši tvornicu na zemljištu „les Gobelins“, od kojega i franc. ime tim umotvorinam. Najveći umjetnici priredjivali bi nacрте za sagove; tako je slavni Rafael sa svojim učenicima po naručbi pape Lava X. priredio deset kartona za sagove, namijenjene sikstinskoj kapeli. Jednako je star običaj slike iglom veziti na odielu, osobito crkvenom. Iz Carigrada, gdje je to umieće cvalo već u IV. vijeku, razprostire se po Italiji. Iza XI. vijeka usavrši se primjerom Arapâ, a osobito iza preporoda slikarstva u XIV. vijeku. Vezivo IX. vijeka pokazuje kazula kraljice Gizele (1031 god.), sada ugarski krunitbeni plašt; XII. vijeka njemački krunitbeni plašt (1163) i carska dalmatika u Rimu. Vezanjem bavile su se ponajviše žene. Odkada se je to umieće počelo die-liti od slikarstva, te ga pače gledalo nadomjestiti, a osobito odkako je u XVI. vijeku umjetno tkalačtvo flandrijsko mah preotelo, stade i vezenje propadati.

LUCA DELLA ROBBIA (1400—1482).

5. *Porodjenje Isusa. Izvornik na propup (relief) od ocaklene pečene gline.*

Omiljeli predmet umjetnikov, na ime bogorodica s djetetom uz anđele i svetce, izradjen je posvema u njegovu običnom slogu (v. str. 7).

6. ANGJELA dva u kamenu.

Bit će iz XVI. vieka, a nekada dielovi žrtvenika.

8. ZARUKE SV. KATARINE.

Slika na ploči od ocaklene gline.

Pripisuje se Danielu Ricciarelliju (1509—1566), od rodnoga mjesta Volterra prozvanu Daniele da Volterra, slikaru i vajar, učeniku G. A. Bazzija i B. Peruzzija najznatnijemu sljedbeniku Michelangelovu. Običavao je kadšto svoje umotvorine prikazivati u glini prije, nego bi ih kistom prenio na dasku.

Izmedju stupova bogorodica drži Isusa na krilu, koji podaje sv. Katarini prsten, iza bogorodice sv. Jeronim s lavom, mozebit štitnik naručitelja umjetnine.

DIPTIH: SPASITELJ I BOGORODICA.

9. *Rezbarija na slonovoj kosti bizantinskoga sloga IX.—X. vieka, korice od knjige (v. str. 7—8).*

Desna ploča: Isus pod lukom, bogato urešenim akantovim lišćem, odjenut dugačkom halji-

nom i zaogrnut plaštem, stoji desnom nogom na lavu, a lievom na zmaju, (prilike svladana poganstva), u lievoj ruci drži knjigu, a desnom blagoslivlja. S desna silazi zmija, s lieva zvier nalik lisici. U nadlučju stabalca smokve.

Lieva ploča: Bogorodica s Isusom sjedi na priestolju pod lukom, bogato nakićenim lovorovim lišćem, odjenuta u dugačke haljine i plaštem ogrnuta kaže desnom rukom na Isusa, koji joj sjedi na krilu, a u lievoj drži knjigu, koju desnicom blagoslivlja. Glava joj pokrivena poculicom, a preko nje koprenom.

DIPTIH: BOGORODICA I SPASITELJ.

10. *Rezbarija na slonovoj kosti, vjerojatno iz konca XIII. vieka (korice od knjige)*

Desna ploča: U dvostrukom okviru, kojega je nutarnji dio urešen javorovim a spoljašnji akan-
tovim lišćem, stoji u gornjoj poli bogorodica, a u
doljnoj starac (valjda bog otac) duge kose i brade
u dugoj haljini, držeći veliku kruglju. Bogorodica,
odjevena dugačkom haljinom, s krunom na glavi,
drži u desnoj ruci kruglju, a u lievoj diete Isusa.

Lieva ploča: Razdieljena u dvie nejednake
česti, od kojih je gornja zaokvirena kitami akan-
tova lišća, a u njoj pod srednjim lukom spasitelj
na priestolju, po strani dva svetca, a nad njimi
dva angjela; u doljnoj pak česti u gladkom okviru

spasitelj na križu, s desna majka njegova, a s lieva učenik Ivan.

Ove rezbarije veoma su zanimive i po dobi po umjetnosti.

PORODJENJE ISUSA.

11. Čakanovina (*bossellage*) u mjedi (v. str. 8).

Isus u kolievci, uz njega s jedne strane bogorodica i sv. Josip, a s druge angjeli, pastiri, narod, klanjajući se djetetu; u nebeskih visinah nad stajicom angjeli navješćujući porod spasitelja.

12. DVA VELIKA SAGA ZA STIENE (*arrazzi*, go-

13. belins).

Radnja iz dobe klasične renaissance (v. str. 9). Slike prikazuju: vojnički logor (12) i prizor jedne bitke (13).

MISNO ODIELO: kazule, stole, manipuli sa slikami

14. i nakiti iglom vezenimi.

Veziva XIV.—XVI. vieka (v. str. 9).

Postava je na nekih kazulah obnovljena, nu veziva su starinska i prvobitna. Slike su izvezene u nakršću. Najstarija je prva (pod A); slike su u Giottovu slogu XIV. vieka. Sprieda tri glavna i tri pobočna odieljka, odtraga oblik krsta, kojega je srednji pojas razdieljen u četiri glavna i četiri pobočna odieljka. Slike iz života sv. bogorodice. Na kazuli pod B., koja nema prednje polovice, a koja će biti iz XV. vieka, slike prikazuju u

krstu po sredini: bogorodicu, apostole sv. Petra i Pavla, svi pod kubom; po strani dva svetca. Na kazuli pod C. na prednjoj poli slike sv. Andrije i Pavla; na stražnjoj slike bogorodice, apostola sv. Petra i Pavla, spasitelja, sv. Tome i još drugih dvaju svetaca. Na kazuli pod D. sprieda spasitelj na križu, kojega drvo grli sv. Mandaljena, straga u sredini sv. Petar i Pavao sa dva još svetca, poprieko angjeo i bogorodica, sve u Giottovu slogu. A tako su izvezene i slikami, manje ili više bogato nakićene, takodjer ostale kazule.

15. LIK BISKUPA J. J. STROSSMAYERA (nad vratima).

Poprsje od kararskoga mramora, učinjeno po suvremenom kiparu Ivanu Doneganiju, Hrvatu iz Rieke, koji je izveo više kiparskih radnja za stolnu crkvu djakovačku.

16. RUKOPIS BISKUPA J. J. STROSSMAYERA od 8. listopada 1841. — u liepo rezanom okviru.

DVORANA I.

A. SREDOVJEČNO SLIKARSTVO.

a. Bizantinska umjetnost.

Od staroklasične slikarije sačuvali su se samo ostatci na grčkih slikanih posudah, na slikanih stienah u Pompeju, Herkulanu, Rimu i na mozaicih. S propadanjem moći rimskoga carstva propadala je i umjetnost. Tu je sudbinu dielila na zapadu i starokršćanska plastika i slikarija, kojoj su se ostatci sačuvali u katakombah. Što su dalji do bom spomenici od vremena carstva rimskoga, to im je crtanje nesavršenije, starodavna se predaja opaža ipak na njih izražena. Nu dok na zapadu umjetnost poradi poplave germanskih i turanskih naroda sve to više propada, u bizantinskoj carevini bar se tehnika sačuvala; crtanje slikâ je nepravilno, nu boje su svježije i vješto uporavljene. U doba cara Justinijana (527—565) umjetnost se bizantinska pače podigla tako visoko, da je u nekih umotvorinah dostigla klasično doba. S te visine padala je postupice, kad se carstvo zaplelo u neprekidne ratove sa neprijatelji, te gubilo jednu pokrajinu za drugom; a smrtni udarac zadade umjetnosti dugotrajno kipoborstvo (726—842). Bizantinska umjetnost u glavnih se crtah upire o klasičnu, nu polagano se pod utjecajem iztoka preobrazila, te je svoj poseban značajan oblik poprimila. Osnovna joj je misao spoljašnji sjaj. Kano što je za gradju rado rabila najdragocjenije tkanine, zlato, srebro, biserje i drago kamenje, tako je u slikah i mozaicih mjesto dotadašnje većinom modraste rabila zlatnu podlogu. Uz velike slike na stienah i mozaicih izvodila je i sitne u knjigah od kože, i na pločah od slonove kosti (rezbarije). Nu na slikah ne nalazi se izražen individualizam umjetnikâ, već neki konvencionalan i stereotipan oblik, uz jednu te istu gotovo nepromjenljivu misao. Poslije kipoborske dobe zanimala se ponaj-

više prizori iz žića kršćanskih mučenika, želeći potresti čuvstvom. Iztrošivši ostatke stare umjetnosti, a nesposobna za slobodan, samostalan razvoj upade u ukočenost.

Bizantinska je umjetnost ipak imala neizmjeran dojam na suvremeni kršćanski svijet, a osobito na Italiju, koja je s iztočnom carevinom stajala dugo u tiesnoj državnoj svezi. Slike od mozaika u rimskih i ravenskih crkvah V. i VI. vieka, zatim sitnolici u rukopisih, rezbarije na pločah slonove kosti sastavljene su u bizantinskom slogu. Pače kad se je u Italiji slikarstvo poslije razsula kasnijih vjekova stalo u XI. vjeku pridizati, nastavilo je kod svih znamenitijih radnja sliediti stope bizantinskih umotvorina, kano što svjedoče slike od mozaika iz XI—XV. vieka u Mlecih u crkvi sv. Marka, u Rimu u sv. Mariji onkraj Tibera, u Palermu u dvorskoj kapeli itd. Od Bizantinaca naučiše se talijanski slikari XI. stoljeća takodjer tehnici slikarstva.

Da je Hrvatska, osobito njezin primorski dio, Dalmacija, stajala takodjer pod utjecajem bizantinske umjetnosti, dokazuju neki gradjevni i rezbarski ostatci u Rabu, Kninu, Zadru, Trogiru i Spljetu. U našoj galeriji prikazuje bizantinski slog navedena u pred-soblju rezbarija (v. str. 10. br. 9), zatim slike u I. dvorani pod br. 17 i 18.

17. ILUSTRACIJA PSALMA 148., izvorna slika u bizantinskom slogu na dasci od slikara Slavena.

Nad slikom nadpis: **СВЯКОЕ ДЫХАНІЕ ДА ХВАЛИТЪ ГОСПОДА . ХВАЛИТЕ ГОСПОДА СЪ НЕБЕСЪ, ХВАЛИТЕ ЕГО КЪ КИШНИХЪ.** Uz pojedine redke psalma primjerene im sličice. Sredinu zauzima na vrhu spasiatelj sjedeći na prijestolju, izpod njega zemlja t. j. gore sa zvjeradi i životinjama, a niže podzemna dubljina. Sa svake strane skupine božjih ugodnika, koji slave svevišnjega, počevši od bogorodice u gornjoj desnoj skupini, a uz svaku rieči iz psalma. Proslava boga od svih njegovih stvorova. Sličice dosta dražestne.

18. BOGORODICA S ISUSOM, izvorna slika u bizantinskom slogu.

Bogorodica i Isus u srebru osim lica, nadpis **MP ΘΣ** t. j. **Μήτηρ θεοῦ** (majka božja).

b. Preporod slikarstva u Italiji (XIII. i XIV. v.).

Tek u drugoj polovini XIII. vieka stalo se slikarstvo oslobadjeti spona bizantinske umjetnosti, i samostalno se razvijati. Taj preokret stajao je u tiesnoj svezi s nastalim preporodom (renaissance) klasične davnine u nauci i u životu, i s humanističnim pravcem t. j. sa smjerom, da se nutarnja i spoljašnja svojstva i sposobnosti u čovjeka uzporedice savršeno razvijaju. Sielo toga preokreta bijaše Toskana, a u njoj liepa Firenza. Potaknuše ga u znanosti Dante Alighieri (1261—1321) i Fr. Petrarka (1304—74), a u umjetnosti Giovanni Cimabue (1240—1302) i učenik mu Giotto di Bondone (1276—1336). Stadoše učiti umotvorine klasične dobe i prirodu, kano vrelo i uzor umjetnosti. Nu kano što je Dante u znanosti gradjanin dvaju svieta, stojeći jednom nogom u staroj, a drugom u novoj dobi, tako se ni Cimabue nije mogao u slikarstvu posvema otresti bizantinske predaje, pa još i u Giottovih umotvorinah nalazi se odsjev bizantinskoga sloga. Giotto bijaše slikar, kipar i graditelj, u svemu velik umjetnik; sve tvorbe njegova velikoga uma nadahnute su novim pravcem, a njegova ogromna djelatnost po cijeloj Italiji (u Firenzi, Assisiju, Rimu, Napulju, Padovi) udari pečat umjetnosti ne samo njegova vremena nego i dobe iza njega za svega stoljeća; sa svojim učenicima i sljedbenicima zasnova posebnu školu. U prvake ove škole ubrajaju se Gaddi Taddeo (1300—52) i sin mu Angelo, Andrea di Cione Orcagna (1329—89) i Spinello Aretino; a uz nje iztiču se Tommaso Giotto (1324—56), Pietro Cavallini (1340), Giovanni da Melano (1365), Francesco iz Volterre (1370), Pietro di Puccio (1389), Niccolò di Pietro itd. Cimabue, Giotto i njegovi učenici izvodili su slike što na stieni što na dasci. Giotto je ciele skupove slikâ izveo na liepu u Firenzi (Bargello, s. Croce, s. Maria Novella), u Padovi (s. Maria

dell' Arena), u Assisiju (s. Francesco), u Napulju (s. Maria incoronata). Na osobah njegovih slika izražena je neka mekoća kretanja, u pojedinostih čak do kićenosti provedena, a osobito u mekanih i dugačkih naborih odiela izražena. Glave osobâ su tipne, skupine liepo na prostoru podieljene i s okolišem u krasan sklad dovedene, a cjelokupno prikazivanje živahno. Na osobah, licu i kretanju izražen je osjećaj vjerno i prirodno. Uza to uveo je na pozornicu umjetnosti toliku množinu novih predmeta, toliku raznolikost radnje i položaja duševnoga života, da je i u tom sve predšastnike znatno nadkrilio.

Premda se danas umotvorine Giottove škole riedko i teško mogu dobiti, imade ih ipak nekoliko i naša galerija (I. dvorana br. 19—23); jedna pače od njih (br. 21) tako se tiesno prislanja o Giottove, da su ju poznavaoi njemu samomu htjeli pripisati. Medjutim može se gledalac sa slikarstvom Giottovim donekle upoznati i po liepom snimku pod br. 41.

Dok je slavni Giotto u Firenzi krčio slikarstvu samostalne putove, pomolio mu se nov život i u nedalekoj Sieni. Ne spominjući starijih sienezkih slikara (Dietisalvi, Guiduccio, Guido) Cimabuin suvremenik Duccio, sin sienezkoga gradjanina Buōninsegne, bijaše (1285 do 1340) već za Giottovih mladjih godina slikar na glasu. Nadaren neobičnimi sposobnostmi u prikazivanju i provedbi ostao je ipak vjeran tehnici svojih predšastnika. Ljepota njegovih fizionomija i istinitost njegovih motiva upravo iznenadjuju. Ducciev učenik Simone di Martino (1276—1344), suvremenik Fr. Petrarke, natjecao se s Giottom za prvenstvo. Simone je pače kolo-ritu veću pažnju posvetio, a živahnost Giottove kompozicije nadoknadio je mirnom pobožnošću, u kojoj prikazuje osobe. Giotto je epičan i dramatičan, a Simone liričan. Medjutim je Giottov duh unišao i u sienezke slikare, našav medju njima sljedbenikâ u kompoziciji. Amo pri-

padaju osobito Ambrogio (1330) i Pietro Lorinzetti. Sienezka škola odlikuje se tehničkom provedbom, bogatimi na zlatnoj podlozi nakiti i uresi, dostojanstvenošću kretanja, prikazivanjem dražestnih lica i mekih nabora na odjeći, i vanrednom finoćom u obradivanju osoba i predmeta. U polovici stoljeća cvao je Berna (oko 1356), najznamenitiji slikar sienezke škole one dobe; a zaključio je red umjetnika stare škole Taddeo di Bartolo (oko 1400).

I naša galerija imade nekoliko slika sienezke škole (pod br. 26—28, 31—33), od kojih se jedna (br. 33) pače pohvaljenomu A. Lorinzettiju pripisuje. Na tih slikah može se primietiti karakteristika sienezke slikarije.

U početku XV. stoljeća nastupi talijansko slikarstvo nov skroz samostalan razvitak, smjerajući za tim, da prirodu vjerno shvati i prikaže, da temeljito oblik produči, da podpunoma usavrši kolorit i perspektivu. Slikarstvo podje skroz realističnim pravcem. Jedan samo velik slikar toga vremena ostade vjeran predaji i shvaćanju srednjega vieka, nu umije mu s neprispodobivom nježnošću i ljepotom svoga čuvstva nadahnuti nov život. Taj veliki umjetnik bješe fra Giovanni Angelico (1387 † 1455), od rodnoga mjesta Fiesole prozvan. Nijedan umjetnik nije znao, kao on, u svojih tvorbah tako divno prikazati bogom nadahnutu nutarnjost kršćanskoga čuvstva, angeosku čistoću i ljepotu duše. Naša se galerija ponosi jednom izvornom slikom fra Beata Angelica (pod br. 34), a dodana su joj četiri snimka (35—38) nekih umotvorina njegovih za veće razjašnjenje.

19. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka.
Isus na križu, dio triptiha.

S lijeva od križa majka Isusova pala u nesviest, a zaplakane ju žene tješe, sv. Magdalena je bolju srvana zagrlila razpelo; s desna stoji Ivan apostol gledajući u spasitelja.

20. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka.
Krunitba bogorodičina, dio triptiha.

Na prijestolju, liepo gradjenom, sjede Isus i Marija, a oko njih poredani skupovi angjela i svetaca.

21. GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika XIV. vieka (može bit izvorna slika Giottova).
Snimanje Isusa s križa, srednji dio triptiha.

Bogorodica grli sina s izražajem velike boli i tuge u licu; prizor veoma dramatičan i za Giottov način veoma značajan. Straga angjeo sa sviećnjakom u ruci. Slika veoma liepa i s velikom finoćom izvedena.

22. NEPOZNAT UMJETNIK XIV.—XV. vieka, izvorna slika talijanske škole.
Bogorodica s Isusom.

Izvorna slika nabavljena pod imenom umjetnika Gentila da Fabriano (1360—1435), učenika Alegretta Nuccia iz marke jakinske († 1384), koji je uz Giotta radio. Na Gentila djelovala je sienezka škola, imenito slikar Taddeo da Bartolo; u koloritu i u finoći sličan je fra Angeliku.

Na našoj slici drže nad bogorodicom dva angjela krunu.

GIOTTOVA ŠKOLA, izvorna slika pod konac XIV. vieka.

23.

Propeće, odlomak veće slike.

Oko žalostne bogorodice skupiše se sv. Ivan i tužne žene, desno u kutu kleknula sv. Magdalena cjelujući križ.

24. SV. LUKA kako slika bogorodicu, izvorna slika talijanske škole.

Sprieda stoji pred slikarem bogorodica sa dva angjela, iza nje opet angjeo. Neki drže, da je ova slika Lodovica Mazzolinija iz Ferrare (1481 do 1530), po tomu bi bila mnogo mlađja od ostalih na toj stieni.

25. TALIJANSKA ŠKOLA, izvorna slika iz polovine XV. vieka.

Prikazanje Isusovo.

Po predaji, koja se sačuvala u bosanskih Franjevaca, koji su ovu sliku u samostanu u Sutisci čuvali, bio bi onaj velikaš, kojemu se Isus prikazuje, bosanski kralj Stjepan Tomaš (1444 do 1461), bivši pataren, a iza toga katolik. Nu ako je slika starija, kako drugi sude, na ime iz XIV. vieka, predaja nije osnovana. Na drugoj strani slike prilijepljeno je na koži kasnije „Родословне“ Petra J. Ohmučevića, pisano tobož 1482 godine, sa slikom sv. Grgura pape i grbovi Bosne, Slavonije, Hrvatske, Dalmacije, Srbije, Primorja, Nemaña, Kosančića itd.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV. vieka.

26. *Sv. Franjo assiski.*

Osim svetca sprieda crkva, straga samostan.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV. vieka.

27. *Bogorodica, sv. Augustin i sv. Ambroz.*

Triptih, kućni oltar, u tri diela.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV. vieka.

28. *Napastovanje sv. Antuna pustinjaka.*

Po žiću sv. Antun, rodnom Misirac, suvremenik cara Konstantina Velikoga, za svoje usavršenje podje u pustinju misirsku, okupi oko sebe učenike, nu bješe izložen silnomu napastovanju djavlovu. Djavao se ukazuje ovdje u obliku hrpe zlata.

Predmet često u umjetnosti obradjen.

29. TALIJANSKA ŠKOLA XIV. VIEKA.

30.

Dva razpela sa slikom Isusovom u sredini i s drugimi svetimi osobami na krajevih.

- SIENEZKA ŠKOLA, izvorna slika iz konca XIV. vieka.

31. *Sv. Martin.*

- U SLOGU SIENEZKE ŠKOLE, izvorna slika god. 1464.

32. *Bogorodica, sv. Franjo i sv. Bernardo.*

Sa strane oko bogorodice dva anđela; godina je zabilježena: A. D. MCCCCLXIII.

AMBROGIO DI LORENZO ili LORENZETTI
 33. (1324—1345), sienezka škola.

Razpeće.

Mladji brat slikara Petra, Ambrogio pokazuje u svojih radnjah (u crkvi sv. Franje i u viećnici u Sieni, u galeriji akademije umjetnosti u Firenzi) narav pjesničku, punu živahnosti u izražaju.

Na našoj slici prikazuje se na desnoj strani križa tužna majka Isusova i sv. Katarina, na lievoj strani sv. Ivan i sv. Martin; sv. Magdalena grli križ; angjeli kupe krv spasiteljevu u posude.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE (1387
 † 1455), izvorna slika.

34. *Stigmatizacija sv. Franje assiskoga i sv. Petar mučenik*, izvorna slika.

Giovanni, prozvan Beato Angelico, rodjen u Vicchiju, u provinciji Mugello u Toskani, nedaleko od rodnoga mjesta Giottova, stupi s bratom (1407) u dominikanski samostan u Fiesolu, kamo se poslije novicijata u Cortoni povrati, da god. 1436 priedje u Firenzu, gdje se i danas vidi množina njegovih umotvorina. Na poziv pape Nikole V. ukrasi u Vatikanu dvorsku kapelu prekrasnim slikami na liepu. Pohranjen je u Rimu u crkvi sv. Marije sopra Minerva (v. str. 22).

Naša slika prikazuje dva različita prizora: na jednoj poli, kako su sv. Franji assiskomu u samoći utisnute spasiteljem rane njegove, a na drugoj dominikanac sv. Petar vraćajući se iz Coma u Milan bi na putu napadnut od krivovjerca iz zasjede i ranjen piše rieči: „credo in unum deum“. Sličica je pravi biser naše galerije.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE (Beato Angelico).

35. *Preobraženje Isusovo*, snimak po izvorniku u muzeju sv. Marka u Firenzi, izdan po Aroundel-society u Londonu.

Angelico je u samostanu sv. Marka (sada muzeju) duže živio i u njemu, na hodnicih, u sbornoj dvorani, u stanicah izveo mnoge divne slike na liepu.

Preobraženje Isusovo po ovom je snimku kopirano u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu u svećištu na desno od velikoga žrtvenika.

FRA GIOVANNI ANGELICO DA FIESOLE.

36. *Razpeće*, snimak izdan po Aroundel-society po izvornoj slici u muzeju sv. Marka u Firenzi.

FRA G. ANGELICO DA FIESOLE.

37. *Isus kano vrtlar*, snimak, izdala Aroundel-society po izvornoj slici u muzeju sv. Marka u Firenzi.

FRA G. ANGELICO DA FIESOLE.

38. *Uzkrsnučje Isusovo*, snimak, izdala Aroundel-society po izvorniku u muzeju sv. Marka u Firenzi.

I ova je slika kopirana u crkvi sv. Marka u Zagrebu u svećištu na lievo od velikoga žrtvenika.

GIOTTOVA ŠKOLA, XIV. vieka*)

39. *Madona sa dva svetca i donatorom*, snimak izvorne slike, prije u crkvi sv. Marka u Zagrebu.

Izvorna slika na stupu u crkvi sv. Marka, otkrivena prigodom restauracije, propade s nemara i neopreznosti, po sreći spomen joj osta u tom snimku.

*) Slike br. 39, 40, 41, 42 i 43 smještene su na stieni.

A. LORINZETTI, sienezka škola.

40. *Položenje Isusa u grob*, snimak, izdala Aroundel-society, po izvornoj slici u gornjem dielu crkve sv. Franje u Assisiju.

GIOTTO DI BONDONE (1276—1336).

41. *Propovied sv. Franje A. pred papom Honorijem III.*, snimak, izdala Aroundel-society, po izvornoj slici u gornjem dielu assiske crkve.

LOMBARDIJSKA ŠKOLA.

42. *Spomenik obitelji Cavalli* sa freschi, snimak, izdala Aroundel-society, po izvorniku u Veroni u crkvi sv. Anastazije.

Nalazi se u kapeli Gospinoj od god. 1390 sa slikom na stieni one dobe: Madona i donatori.

B. SLIKARSTVO NOVOGA DOBA.

a. Talijansko slikarstvo XV. stoljeća.

Kano što u predjašnjem razdoblju pod vodstvom Giotovim, tako i sada stoji toskanska umjetnička škola na čelu novoga pokreta, te se odlikuje i bogatstvom i trajnom krepošću umjetničkoga stvaranja. Izvadjajući velike slike na liepu pospješi ona razvoj slobodnoga monumentalnoga sloga. Zaronivši u neposredno proučanje i shvaćanje prirode i svakidašnjega života oslobodi se od nezgodnih verigâ prošlosti. I u prikazivanju prizora iz kršćanske povjesti drži se prirodne naravnosti; s toga i svete osobe stavlja u bogatu prirodnu okolicu, daje im zadak arhitektonički ukrašen i odieva ih često u sjajno ruho svoga vremena. Tim trpi doduše vjerska sadržina slikâ, ali predmete i prizore prenosi u zbiljski život.

Tim je pravcem već krenuo Masolino da Panicale (1378—1415); nu dosljedno ga provede Masaccio (1401—28). Što je bio Giotto za preporod umjetnosti, to je Masaccio za novi smjer njezin, zaodievajući idealni predmet slike naravnim oblikom (affreschi u s. Maria del Carmine u Firenzi); uz podpunu slobodu i smjelost u obliku, veličajna dramatičnost. Ova su svojstva zaniela suvremenike i potakla ih na nasljedovanje. Jedan od prvih bijaše fra Filippo Lippi (1412—69), kojega se slike odlikuju blagom dražesti i skladnim bistrim koloritom, i njegov sin Filippino (1460—1505), a pravim duševnim baštinikom Masaccievim smatra se Domenico Bigordi, prozvan Ghirlandajo (1451—95). Uz ove iztiču se Fiesolov učenik Benozzo Gozzoli (1400 do 78) sa svojim naivnim i veselim slikama na stieni (Camposanto u Pisi), Sandro Botticelli (1437—1515) i Francesco di Pesello (Pesellino, 1426—1457), oba učenici Filipovi, zatim Botticellijev učenik Co-

simo Rosselli (1441—1521), nadalje Paolo Uccello (1392—1472), Antonio Pollajuolo (1425—98), te Andrea Verocchio (1432—88), oba ujedno kipari. Dočim je Masaccio slikanje po modelu smatrao izlazištem za umjetnika, učili su perspektivu Piero degli Franceschi (1398—1484) i Melozzo da Forli (1472), a strogi Andrea del Verocchio odgoji tri glasovita umjetnika Lionarda da Vinci (1452—1519), Pietra Vanuccija Perugina (1446—1524) i Lorenza di Credi (1443—1531). Naputak Piera degli Franceschi umio je uporabiti izvrstno njegov učenik Luca Signorelli iz Cortone (1438—1521), nadkriljujući sve suvremenike u strastvenom prikazivanju potresnih prizora. U tom je Signorelli prokrčio put glasovitomu učeniku Domenika Ghirlandaja slavnomu Michelangelu Buonarrotiju (1474—1563).

U našoj galeriji imade nekoliko vrstnih zastupnika toskanske ili florentinske škole XV. vieka, a to su imenito: Lippi Filippo (br. 43, 44, 47 i 48), i sin mu Filippino (br. 54), zatim Domenico Ghirlandajo (broj 49), Sandro Botticelli (br. 50), Cosimo Rosselli (broj 52), Lorenzo di Credi (broj 55 i 57), Benozzo Gozzoli (br. 56) i Uccello Paolo (58); a osim ovih imade i drugih slikara ove škole, kojim imena nisu označena uz umotvorine.

Uz florentinsku, koja je svim prednjačila, razvile su se u XV. veku u ostaloj takodjer Italiji slikarske škole s realističnim pravcem, manje ili više izrazitim. Po tom pravcu bile su škole gornje Italije florentinskoj najbliže, među kojima se iztakla padovanska. Osnovao ju je Francesco Squarcione (1394—1474), koji putujući po Italiji i Grčkoj sakupi množinu drevnih umotvorina, a prvakom joj bješe njegov učenik Andrea Mantegna (1430—1506), koji je svojim slikami (crkva

Eremitana u Padovi, vojvodski dvor u Mantovi, sveti Zeno u Veroni) i mjedorezi odlučno utjecao na suvremenike (Dürera). Drugi Squarcionovi učenici, kano Gregorio Schiavone (1450—1511), Hrvat iz Dalmacije*), Girolamo da Treviso i dr. nisu dostigli Mantegne.

Padovanska škola utjecala je i na slikare u Ferrari, među kojima se odlikuju Lodovico Mazzolini (1481—1531), i na lombardezku (milanezku), kojoj je prvakom bio Vincenzo Foppa († 1492), a zastupnikom Boccaccio Boccaccino (1490—1518), pa još više na mletačku, koju je osnovao Giovanni Bellini (1426—1516), a kojoj je ponos njegov daroviti učenik Istranin Vittore Carpaccio (1450—1522). Nu pošto će se o toj školi govoriti kod IV. dvorane, ne ćemo ovdje duljiti. U sredini između Bellinija i Mantegne stoje zastupnik veronezke škole Bartolommeo Montagna (1489—1522) i Vittore Pisanello († 1451), suradnik Gentila da Fabriano. Pored ovoga pretežno realističnoga smjera u slikarstvu uzčuva se u tihim dolinah gornjega Tibera, u Umbriji, samostalan smjer umjetnički, težeći više, da izrazi nutarnje čuvstvo nego li spoljašnje prilike života. Osnivač je toga smjera i umbrijske škole, kojoj bijaše sielo Perugia, Niccolò di Liberatore (1458—1492); a što on započe, to usavrši Pietro Vanucci della Pieve ili P. Perugino (1446—1524), prvak umbrijske škole XV. vieka. Na slikah njegovih iztiče se, kano jedva u kojega slikara, dubok vjerski zanos, pobožnost, požrtvovnost, odanost bogu (Perugia, Firenza, Rim). Uz Perugina stekoše glas, kao stupovi umbrijske škole, učenik mu Bernardino di Betto inače Pinturicchio (1454—1513), učenik mu Giovanni lo Spagna (oko 1524), Gio-

*) V. Kukuljević: Slovník jugoslav. umjetnika str. 401.

vanni Santi (1443—1508), Rafaelov otac, onda Marco Palmezzano iz Forlija (1490—1530), a osobito Peruginu ravni Francesco Francia (1450—1517). Fr. Francia u mnogom je sličan Peruginu, samo je u njega čuvstvenost umjerenija, pa zato i izražaj otvoreniji i slobodniji. Oko njega sakupilo se u Bolonji više darovitih učenika, među kojima je najodličniji Lorenzo Costa († 1530), i s kojimi je zasnovaio bolonjsku slikarsku školu. I sienezka škola, koja je oko polovine XV. vieka nizko pala, pomladila se pod utjecajem umbrijske škole. Za nju je stekao velikih zasluga Gianantonio Bazzi, inače Soddoma (1479—1554).

Pojedini od ovih čuvenih umjetnika prelaze svojim djelovanjem već u ono stoljeće, u kojem je talijansko slikarstvo dostiglo vrhunac.

Naša galerija može se podičiti priličnim brojem umjetnina pomenutih talijanskih škola XV. stoljeća. Jedna se slika pripisuje prvaku padovanske škole A. Mantegni (dv. II. br. 106); od veronezkih slikara zastupan je B. Montagna (br. 91) i V. Pisanello (dv. II. br. 98), od ferrarskih Boccaccio Boccacino (II, 102), od umbrijske škola lo Spagna (II, br. 82), M. Palmezzano (br. 83), B. Pinturicchio (br. 86, 88—90, 92), od bolonjke sam prvak njezin Fr. Francia (br. 93, 100) i učenik mu L. Costa (br. 94).

43. FRA FILIPPO LIPPI (1412—1469), škola florentinska.

Madona, Isus i dva anđela, izvorna slika.

Fra F. Lippi, rođen u Firenzi, bijaše član reda karmelitskoga, a u umjetnosti sljedbenik Masacciiov (1401 do 1428), njegove radnje odlikuju se blagom dražesti i skladnim jasnim koloritom (glavne u Pratu i Spoletu). V. str. 29.

Bogorodica klanja se božanskomu sinu svojemu, kojega jedan anđeo drži, drugi pak moli se njegovoj majci.

44. FRA FILIPPO LIPPI (1412—1469), škola florentinska (v. br. 43).

Zaručke sv. Katarine, izvorna slika.

Predmet u slikarstvu čest. Isus zaručuje Katarinu prstenovanjem.

45. BALDOVINETTI ALESSIO (1427—1499), škola florentinska.

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

Slika se pripisuje spomenutomu florentinskomu slikaru; svakako je od umjetnika ove škole XV. vieka.

46. FLORENTINSKA ŠKOLA XV. VIEKA, umjetnik nepoznat.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika na dasci.

Uz bogorodicu s Isusom još sv. Katarina i lik donatora, t. j. naručitelja i darovatelja slike. Na drugoj strani daske alegorija prolaznosti s nadpisom

u stihovih: „O extrema miseria humana sorte, quante vane fatighe in terra spandi; per far qualche bel fructo, tu fai una morte“.

47. FRA FILIPPO LIPPI (1412 † 1469), škola florentinska (v. br. 43, 44).

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

48. FRA FILIPPO LIPPI (1412 † 1469), škola florentinska (v. br. 43, 44 i 47).

Bogorodica sa sv. Kuzmom i Damjanom, izvorna slika.

49. BIGORDI DOMENICO (prozvan del GHIRLANDAJO, 1451—1495), škola florentinska.

Rođenje Isusovo, izvorna slika.

Ghirlandajo je rođen u Firenzi. Otac mu bijaše zlatar, koji je radio vience (ghirlande) za ures glava florentinskih djevojaka, odavle sinu i pridjevak Ghirlandajo. Kano slikar bijaše najveći umjetnik (radnje u Firenzi i Rimu) one dobe i nasljednik velikoga Masaccia (v. str. 29).

Diete Isus drži u desnoj „Ecce“, pred njim kleči sv. Ivan K., a za njim kleče dva anjela; pred Isusom majka njegova, s lijeve strane za Isusom njegov odhranitelj sv. Josip, vol i osao; za bogorodicom dvie osobe, po svoj prilici donatori; u daljini u oblacih angjeo, dolje okolica, grad i mudraci s devami. Slika prekrasna.

50. GORNJO-TALIJANSKA ŠKOLA XV. VIEKA.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Bogorodica drži djetešce Isusa, a njoj su po strani dva anjela; na okviru nadpis: „Ave, Maria, gratia plena“.

51. FLORENTINSKA ŠKOLA XV. VIEKA, slikar nepoznat.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Bogorodica pod zaštitom boga oca, na strani predteča sv. Ivan K.

52. ROSSELLI COSIMO (1438 † 1507), florentinska škola.

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

Rosselli, rođen u Firenzi, radio je pod vodstvom Sandra Botticellija u sikstinskoj kapeli u Rimu; glavno mu je djelo velika slika na stieni u crkvi sv. Ambrogia u Firenzi. (V. str. 30.)

53. CAPONI (prozvan del GARBO) RAFAELINO (1466 † 1524), florentinska škola.

Sveta obitelj, izvorna, nu djelomice preslikana slika.

Rafaelino bijaše učenik Filippina Lippija, te pripada među umjetnike XV. i XVI. vieka. U starijih slikah sjeća na pravac Lorenza di Credi (v. br. 55), no opaža se još veći utjecaj njegova učitelja Lippija i Ghirlandajev na djelih njegovih. Kasnije prista uz smjer Michelangelov i Rafaelov. (V. str. 46.)

Sv. Ivan K. drži češljugu u ruci.

54. LIPPI FILIPPINO (1460 † 1505), škola florentinska.

Sveta obitelj, izvorna slika.

Bijaše sin fra Filipa i učenik Sandra Botticellija, kojega je slijedio osobito u slikanju tjelesnih oblika i odjeće (v. str. 29).

Uz bogorodicu sv. Josip i sv. Magdalena. Slika se odlikuje kompozicijom, živahnošću i finom u izrazu.

55. CREDI LORENZO di (1459 † 1537), florentinska škola (v. br. 57).

Bogorodica s Isusom na krilu, izvorna slika.

Florentinac, ujedno s Lionardom da Vinci (1452—1519) učenik Andrije Verocchia (1435 † 1488), sliedio je više svoga slavnoga suučenika nego li glasovitoga takodjer učitelja; slikao je ponajviše madonu i sv. obitelj, a i Lionardove slike kopirao.

56. BENOZZO GOZZOLI (1420—1478), florentinska škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Benozzo je učenik fra Angelika da Fiesole, kojega je sliedio u svjetlih bojah, inače je u pravcu od njega različit.

57. CREDI LORENZO di (1459 † 1537), škola Lionarda da Vinci.

Rodjenje Isusovo, izvorna slika. (V. br. 55).

58. UCCELLO PAOLO (1392—1472), škola florentinska. *Bogorodica s Isusom*, koji drži pticu, izvorna slika.

Paolo Uccello ide s Masolinom da Panicale (1378 do 1415) među one starije florentinske slikare, koji predstavljaju prielaz od starijega načina slikanja k novijemu. (V. str. 30).

59. CAPONI (del GARBO) RAFAELINO (1466 † 1524), v. br. 53.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Gospa sjedeći opasala desnom rukom djetesce, koje joj sjedi na desnom koljenu na bielom jastuku, lievu ruku podmetnula djetetu pod taban lieve noge; djetesce desnom rukom drži majku za lievo rame.

b. Staro germansko slikarstvo.

S ove strane Alpa traje i poslije vladavine Karla Velikoga starodavna predaja u umjetnosti; nu opaža se, da umjetnici motreći prirodu ulievaju nešto života u ličnosti svojega kista; lice i kretanje im je nešto živahnije, ali crtanje tiela, ruku i nogu ostaje nespreno. Iz XII. stoljeća imade slika, koje svjedoče bolje poznavanje oblika, a u slikah iz XIII. stoljeća javlja se pače razvijenije čuvstvo ljepote. U doba Giottovo ponešto se iztiče pražka slikarska škola (slike na stieni u pražkoj stolnoj crkvi i u dvoru tynskom) na dvoru Karla IV.; nu njezina djela nadkriljuje nürnbergška, a još više na koncu stoljeća kolonjska škola, kojoj je prvakom Meister Wilhelm (1340—1378) i Stjepan Lochner († 1451). Medjutim nije Njemačka, nego trgovačka bogata Flandrija imala postati kolievkom slikarstva na germanskom sjeveru. Što su za Italiju bili Masaccio i Mantegna, to su za germanski sjever postala braća van Eyck, Hubert (1366—1426) i Ivan (1400—1441), osnivači flamanske škole, a preko nje i za Njemačku. Sjeverno slikarstvo nije doduše u svojem daljnom razvitku dostiglo talijanskoga, jer jednostranim razvojem gotškoga graditeljstva nije ni prilike dobilo izvoditi, kao što bijaše u Italiji, velikih slikarija na stieni, te bješe više ograničeno na slikarije na platnu i kvieru; uza to umjetnost nije nalazila ni tolike podpore, te napokon pokret vjerski obrati pažnju drugamo.

Smjer van Eyckom osnovani i prikazani sliedili su učenici i sljedbenici nizozemski, od kojih sloye Rogier van der Weyden (oko 1460) i Hans Memling (1460—95), jedan od najdarovitijih umjetnika one dobe (slike u Gdanskom, Brüggeu, Lübecku). Početkom XVI. vieka odlikuje se Luka iz Leydena (1494—1533), a još više prvak brabantskih umjetnika idealni Quintin

Messys ili Matsys (1450 † 1529) ne toliko crtanjem, koliko milovidnim izražajem svojih madona. U drugoj polovini XV. vieka nalaze se u svih velikih i imućnih gradovih njemačkih slikarske škole, imenito u Strassburgu, Ulmu, Augsburgu, Nürnbergu. Švabska škola u Ulmu dade Martina Schongauera (Schöna, 1450 do 1488) i Bartola Zeitbloma (1468—1514), škola u Augsburgu iznese Holbeina Hansa starijega (1450 do 1504) i slavnijega mu sina, Hansa ml. (1498—1543); a franačka škola u Nürnbergu uzgoji M. Wohlgemutha (1434—1519) i slavnijega mu učenika Albrechta Dürera (1471—1528); napokon saska škola porodi Luku Cranacha (inače Sundera, 1472 do 1558). Ovi umjetnici, osobito mladji Holbein i Dürer, stvorili su velika djela umjetnička; nu ne mogu se staviti o bok suvremenim velikim talijanskim umjetnikom. U njih opaža se malo smisla za idealne ljepote oblika. Dürer znači za Njemačku ono, što Verocchio za Italiju; nu Dürer nije uzgojio onako velikih umjetnika u Njemačkoj, kako Verocchio u Italiji. Sa smrću Dürerovom (1528) zaključuje se povjest starije njemačke umjetnosti; Holbein se do skora preseli u Englezku; a stari Cranach ne stvara više ništa većega.

Nemnoge, ali ipak nekolicke zastupnike starije sjeverne germanske slikarije imade i naša galerija; od slikara nizozemskih H. Memlinga (71), Luku iz Leydena (br. 65) i Quintina Messysa (dvorana III., br. 139), od švabskih njihova prvaka H. Holbeina (br. 73), od franačkih A. Dürera (br. 69 i 72) i od drugih njemačkih škola koncem XV. i početkom XVI. vieka (br. 60—64). Neke umjetnine kolonjske (br. 67, 74, 78) i flamanske škole (75, 76, 77) prikazuju se u vjernih reprodukcijah.

STARONJEMAČKA ŠKOLA (1522), umjetnik nepoznat.

60. *Dva krila vratna sa dvie slike na svakom krilu sprieda i odtraga*, izvorna slika.

Godina 1522 razgovietno je zabilježena, dakle iz dobe, u kojoj se slikarstvo u Njemačkoj nalazi u manierističnom nazadku.

STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat (br. 60).

61. *Rodjenje Isusovo s jedne, a sv. Martin s druge strane*, izvorna slika.

62. STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Smrt bogorodičina, izvorna slika.

63. STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Krunitba bogorodičina, izvorna slika.

Bog otac i sin drže nad usnulom bogorodicom krunu, a nad krunom duh sveti kao golub.

64. STARONJEMAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Biskup prieči smaknuće, izvorna slika.

65. LUKA iz LEYDENA (1494—1533), škola nizozemska.
Rodjenje Isusovo, izvorna slika.

Luka bijaše učenik Kornelija Engelbrechtsena iz Leydena, nu učenik je pretekao učitelja. Prvi između nizozemskih umjetnika shvaća i prikazuje i svete predmete sa stanovišta genre-slikarije. Bijaše takodjer izvrstan mjedorezac.

66. BOTTSCHILD SAMUEL (1641 † 1707).
Starac, pastell-slika god. 1697, izvorna.

Bottschild bijaše takodjer bakrorezac, dvorski slikar, nadzornik galerije i ravnatelj akademije u Draždjanih.

Naša pastell-slika pripada medju prve po dobi umjetnine ove vrsti, te je Bottschild bio suvremenik glasovite pastell-slikarice Rosalbe Carriere (1675—1757) i I. A. Thielea u Erfurtu (1697—1752).

LOCHENER ili LOCHNER STJEPAN († 1451), kolonjska škola.

67. *Triptih*, snimak po izvorniku u prvostolnoj crkvi kolonjskoj, izdala ga „Aroundel-society“.

U sredini poklon mudracâ, desno sv. Ursula s družicami, lievo sv. Gereon s vojnicima.

BOTTSCCHILD SAMUEL (1641 † 1707).

68. *Glava gospodje* (v. br. 66), izvorna slika. Skica pastell-bojami.

DÜRER ALBRECHT (1471—1528), franačka njemačka škola.

69. *Sv. Antun i Pavao u pustinji*.

Slika kupljena kao izvornik, drugi misle, da je kopija po A. Düreru.

Po prirodjenoj darovitosti može se Dürer natjecati s najvećimi umjetnicima svijeta. Bijaše i mjedorezac*), risar, vajar i graditelj.

*) Metropolitanska knjižnica u Zagrebu imade nekoliko izvornih mjedoreza i nacрта Dürerovih.

- SLIKA U SLOGU H. VAN EYCKA (1400—1441), nizozemska škola.

70. *Bogorodica s anđeli.*

Kupljena u Kolonji iz sbirke Ramboutove kano izvornik H. van Eycka. Bogorodica drži u naručaju diete; od anđela drži jedan harfu, a drugi gitaru. (V. br. 75—77.)

- H. MEMLING (1460—95), nizozemska škola.

71. *Sv. Trojstvo.*

Bog otac sjedi na prijestolju, držeći Isusa na krilu; duh sveti oblieće ih u podobi goluba, a naokolo anđeli sa znakovi Isusove muke i smrti.

Slika nabavljena kano izvorna Memlingova; drugi ju drže za izvornu radnju njemačke kolonjske škole. Izporedjena s izvornom Memlingovom slikom u gradskom muzeju u Vicenzi (propeće Isusovo) i s njezinom starom kopijom u Mletcih (u galeriji) mogla bi biti Memlingova.

- A. DÜRER († 1528), franačka njemačka škola (v. br. 69).

72. *Ecce homo.*

Nabavljena kano izvorna slika, po drugih kopija. — Na slici monogram umjetnikov.

- H. HOLBEIN mlađi (1498 † 1543), švabska njemačka škola.

73. *Portret, izvorna slika, s umjetnikovim monogramom.*

H. Holbein je među sjevernim slikari jedini, ne izuzevši ni Dürera, koji se je uspeo do slobodnoga veličanstvenoga sloga. Osobito se iztakao kao slikar portaita.

- MEISTER WILHELM (1340—1378), njemačka kolonjska škola.
74. *Madona*, snimak društva „Aroundel-society“. (Vidi str. 37).

75. VAN EYCK HUBERT (1366—1426) i HANS (1400 do 1441), nizozemska škola.

76. *Slika s oltara za crkvu sv. Ivana u Gentu*, snimak po „Aroundel-society“.
77. Zasnovaio Hubert, a poslije smrti dogotovio (1432) brat mu Hans. Djelo sastavljeno od više dasaka, od kojih su neke sada u galeriji berlinskoga muzeja, i po kojih je ovaj snimak izradjen. Smatra se najsavršenijom radnjom braće Eycka.

NJEMAČKA KOLONJSKA ŠKOLA.

78. *Rikard II. pred madonom*. snimak po izvornoj slici u Wiltonhouse u Londonu, izdala „Aroundel-society“.

STARONJEMAČKA ŠKOLA IZ POČETKA XVI.

79. VIEKA.

Prizor iz staroga zavjeta.

Mojsijini izaslanici nose iz zemlje kanaanske veliki grozd kao dokaz plodnosti u toj zemlji.

- VIGÉE LE BRUN ELISABETH LOUISE (1755 do 1842).
80. *Portret Marije Antoinette, kraljice francuzke.*

Stara kopija po izvorniku, koji se nalazi u Parizu u sbirci Biencourtovoj.

DVORANA II.

c. Talijansko slikarstvo XVI. vieka.

Što je doba Periklovo bilo za kiparstvo, to je XVI. stoljeće bilo za slikarstvo. Tomu procvatu prokrčilo je put predjašnje razdoblje. Slikarstvo bijaše već svladalo sve zapreke oko oblika, te je sada moglo s potpunom slobodom prieći na prikazivanje nutarnjih najdubljih pomisli i najuzvišeniye krasote. A da se taj uzvišeni zadatak izvede, stupi na umjetničko poprište ne jedan nego niz velikana: iz florentinske škole Lionardo da Vinci i Michelangelo Buonarotti, iz umbrijske Rafael Santi, iz gornjo-talijanske Antonio Allegri da Correggio. Svaki od njih učini u posebnom pravcu posljednji korak k vrhuncu idealne ljepote i klasične savršenosti. Kad je umjetnost slikarska u svakom smjeru bila razvijena, porodi se Rafael, da nekim načinom pribere i usavrši, što su predjašnji naraštaji stekli.

Oko ova četiri velikana kupe se svi talijanski slikari onoga vremena. Osnivačem nove i najviše dobe u slikarstvu može se smatrati Florentinac Lionardo da Vinci (1452—1519), um vanredan, obće obrazovan, prvak ne samo u slikarstvu i kiparstvu nego i vještak u graditeljstvu i u drugih strukah praktičnoga i mehaničnoga znanja. Kao slikar utjecao je na mnoge suvremene umjetnike i sudrugove, kano na svoga takmaca Piera di Cosimo (1441—1521) i suučenika Lorenza di Credi (1443—1531); a kao osnivač milanezke škole odgojio je u milanskoj akademiji čitavu povorku vrstnih slikara, medju kojima su se odlikovali Bernardino Luini (1530), Gaudenzio Ferrari (1484—1549), Gianantonio Bazzi prozvan il Sodoma (1479—1554), Andrea Solario (1530) i dr. Za 22 godine od Lionarda mladji Michelangelo Buonarotti (1475—1564), slavan kao graditelj i kipar, učestvovao je i kod podizanja slikarstva do najviše pro-

cvatnje. Jedva se može tko s njim natjecati i u slikarstvu, što se tiče izražaja uzvišenosti, krepčine, veličanstvenosti. Onaj gorostasni duh, kojim su njegovi kipovi napunjeni, živi i u njegovih slikah (posljednji sud u Sikstini); međutim mnogo je veći u crtanju nego li u bojadisanju. Njegov najdarovitiji sljedbenik bijaše Daniele Ricciarelli iz Volterre (1509—66). Florencija bijaše tada umjetničkim silami tako bogata, da je uz Lionarda i Michelangela darovala umjetnosti takove slikare, kakovi bijahu Baccio della Porta, inače fra Bartolommeo (1469—1517) i Andrea Vannucchi ili del Sarto (1487—1531), koji su pored njih samostalnim pravcem koracali. Uz ove velikane bijahu ponos Florencije Ridolfo Ghirlandajo († 1560), sin Domenikov (v. str. 29, 34), koji je kasnije sliedio fra Bartolommeja, i Rafaelino del Garbo (1466—1524), učenik Filippina Lippija (str. 35), koji se prisloni se kasnije uz umjetnički smjer Michelangelov i Rafaelov.

Odgojen u umjetničkoj školi P. Perugina, pristupan utjecaju florentinskih velikih slikara, oduševljen kartoni Lionardovimi i Michelangelovimi, treći, mlađi njihov suvremenik, veliki Urbinac Rafael Santi (1483—1520) podigao je slikarsku umjetnost — kako Vasari dobro kaže — do nebeske visine. Ako se na umotvorinah drugih velikih slikara opaža jedan pravac kao pretežan, u Rafaelu bijaše svaka crta duhovnoga života dotjerana do nepreispodobiva sklada, do savršene ljepote. Rafael je sa svojom veličinom na mlade umjetnike tako djelovao, da bi ga, kako piše Vasari, pratilo po 50 njih, kao kneza, kad bi iz svojega stana izlazio. Od njegovih učenika i sljedbenika iztičemo: Giulija Pippija ili Romana (1492 † 1546), kojega je učenikom bio i naš Julij Klovio (1498—1578), zatim Perina Buonaccorsija ili del Vaga (1500—1547), Andriju Sabbatinija da Salerno († 1543), Lombardeza Polidora Caldaru da

Caravaggio († 1543), Timoteja della Vite (1470 do 1523), Bartolommeja Ramenghijai ili Bagnacavalla (1484—1542), Benvenuta Tisija ili Garofola (1481—1559), braću Ivana i Dossa Dos-sija († 1560), Giovannija da Udine (1497 do 1564).

Što je u umotvorinah ovih velikana bilo kano zametak i u nježnih bojah našlo svoj izražaj, to je usavršio Antonio Allegri da Correggio (1494—1534), četvrti veliki slikar talijanski XVI. vieka. U njegovih slikah iztiče se čuvstvenost duševnoga života i živahnost osjećaja; a ličnosti, koje prikazuje, tonu u moru radosti i zanosa, te on daje i osjećaju boli polusladak i poluturoban izraz. Dražest njegovih slika ne iztiče se ljepotom oblika, već načinom, kako su prema prostoru i razsvjeti naslikane; njegova je polutama (*chiaroscuro*) na glasu; boje su mu neobično krasne, a njihovo prelievanje daje figuram posve naravne oblike. Od Correggievih učenika i sljedbenika spomenut ćemo: Francesca Mazzuolu ili Parmigianina (1503 † 1540).

Naša galerija imade slika što izvornih što kopija iz Lionardove škole od Lorenza di Credi (dvorana I, br. 55, 57); iz škole Michelangelove od Daniela da Volterra (dv. II, br. 124), iz florentinske od fra Bartolommeja (br. 95), od Ridolfa Ghirlandaja (br. 104) i Rafaelina del Garbo (dvor. I, br. 53 i 59); iz rimske Rafaelove od Rafaela Santija (arkade br. 1—2, dvorana br. II, 113, 117, 118, 123, 125, 126, 132), od Perina del Vaga (dvorana II. br. 99), Timoteja della Vite (br. 85), B. Bagnacavalla (br. 97), Garofala (br. 133); napokon od Antonija da Correggio (br. 112, 120—122) i Filipa Mazzuole (br. 84); a imade ih i od nepoznatih slikara ovoga razdoblja.

81. LOMBARDIJSKA ŠKOLA XV. vieka, slikar nepoznat.
Spasitelj s trnovom krunom, izvorna slika.

82. GIOVANNI LO SPAGNA (1480—1524), umbrijska škola.
Bogorodica, zaštitnica vjernikâ.

Umjetnik rodом Španjolac, najizvrstniji učenik Petra Vanuccija Perugina (1446—1524). Kasnije slijedio je Raffaela, te mu se poznija djela od prvašnjih znatno razlikuju (v. str. 31).

Naša slika, koja je po svojoj prilici bila urađena za zastavu bratovštine, nije dogotovljena.

83. PALMEZZANO MARCO (1490—1530), umbrijska škola.
Spasitelj nosi križ, izvorna slika god. 1525.

Slikar, rodом iz Forlija (v. str. 32), napisao je sam svoje ime i godinu ovako: Marchus Palmezzanus pictor foroliviensis faciebat MCCCCCXXV. Palmezzano je bio učenik Melozza da Forli, te pripada među dobre slikare svoga vremena. Njegovih lijepih slika imade u većim galerijama po Italiji, u Berlinu i Monakovu.

84. MAZZUOLA FILIP († 1505), lombardijska škola.
„Ecce homo“, izvorna slika.

Umjetnik, prozvan dell' Erbette, koji se na našoj slici potpisao „Filipus Mazola P(ictor) P(armensis)“, rodом je iz Parme, brat Pierilariju Mazzuoli, također slikaru, a otac glasovitomu umjetniku Franji prozvanomu „il Parmigianino“ (1513—1540), nasljedovatelju slavnoga Correggia. Filip je slijedio u slikanju umjetnike stare lombardijske škole.

85. TIMOTEO DELLA VITE (1470—1523), umbrijska škola.

Položenje Isusa u grob, izvorna slika.

Umjetnik, rodом iz Urbina, prešao je iz škole bolonjske Fr. Francie u Rafaelovu, što se opaža na njegovih slikah različite dobe (v. str. 47).

86. BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICCHIO (1454—1513), umbrijska škola.

Skup angjelâ, izvorna slika.

Pinturicchio bijaše prvi historijski slikar umbrijske škole XV. vieka i uz P. Perugina i Fr. Franciu glavni njezin zastupnik.

Naša je slika po svoj prilici komad jedne veće, koja prikazuje valjda bogorodicu, kojoj se angjeli klanjaju. Sva su četiri angjela ovjenčana, jedan od njih kleči, držeći u desnoj žezlo, a lievu spustiv na desno koljeno, ostala tri za njim stoje i mole se.

87. UMBRIJSKA ŠKOLA, slikar nepoznat.

Tugovanje nad tielom Isusovim, izvorna slika.

Slika mnogo podsjeća na djela Pietra Perugina, Rafaelova učitelja. Kompozicija je slike lepa, a i izraz u licih veoma sretno pogodjen. Osobito vriedi iztaknuti izraz u licu Isusovu i sv. Ivana.

88. BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURICCHIO (1454—1513), umbrijska škola.

Sveti Cosmas, izvorna slika (v. br. 86).

Takodjer komad veće slike, po svoj prilici one pod br. 86.

Cosmas i brat mu Damianus bijahu za Dioklecijana i Maksimijana liečnici; s toga je Cosmas

naslikan u crvenoj i zlatom izvezenoj, dugačkoj te oko vrata i na okrajcih armelinom postavljenoj tozi, držeći u desnici vrst liečničkoga noža, a u lievoj posudu s liekom.

89. BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURIC-CHIO (1454—1513), umbrijska škola.
Dva angjela, izvorna slika (v. br. 86, 88).

90. BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURIC-CHIO (1454—1513), umbrijska škola.
Tri kralja klanjaju se Isusu, izvorna slika (v. br. 86, 88, 89).

Ovo je samo naertak u bojah, kakav bi slikari izvodili, kad su naumili veliku sliku u bojah izraditi; nije dakle gotova slika, niti u veliko izvedena.

91. MONTAGNA BARTOLOMMEO (1489—1522), gornjo-talijanska škola.
Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Umjetnik, rodом iz Vicenze, u slikanju stoji u sredini izmedju Mletčanina Gian-Bellinija (1426—1516) i Padovanca Andrije Mantegne (1430—1506), a u nekih potankostih približuje se ferrarskoj školi (v. str. 31).

Slika prikazuje donatora, koji ljubi Isusu ruke.

92. BERNARDINO DI BETTO, prozvan PINTURIC-CHIO (1454—1513), umbrijska škola.
Bogorodica i Isus, izvorna slika (v. br. 86, 88, 89, 90).
Isus drži u ruci lastavicu.

- 93.** RAIBOLINI FRANCESCO, prozvan FRANCESCO FRANCIA (1450 † 1517), umbrijska škola.

Bogorodica, izvorna slika.

Nabavljena god. 1890 u Firenzi, a po vještacih dosudjena Fr. Francii. Veoma krasna s dražestnom okolicom u zadku.

Umjetnik, rodом iz Bolonje, prije zlatar, mnogo je Peruginu srodan (odavle su neki htjeli pripisati našu sliku Peruginu), dočim s druge strane naginje i k mle-tačkoj školi; osnivač bolonjske škole, stupa kasnije u prijateljsku svezu s Rafaelom (v. str. 32).

- 94.** COSTA LORENZO († 1530), bolonjska škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Costa, rodjen u Ferrari, u ranoj dobi sliedio je padovansku školu, nu kasnije prista posvema uz Fr. Franciu, kojega se učenikom sam na svojih potonjih slikah priznaje (v. str. 32).

Ova prekrasna slika dosudjena je u popisu galerije kard. Fescha, iz koje je kupljena, Fr. Francii, dok su ju drugi vještaci odmah dosudili njegovu učeniku Lorenzu Costi. Pošto je slika pod br. 93 djelo Fr. Francie, pridružujemo se ovomu drugomu sudu.

Na krilu svoje majke sjedeći Isus blagoslivlja Ivana K., štono prekrštenih ruku stoji na podnožju.

- 95.** BACCIO DELLA PORTA ili FRA BARTOLOMMEO (1475 † 1517), florentinska škola.

Izgon Adama i Eve iz raja, izvorna slika.

Baccio, u redu fra Bartolommeo prozvan, odgojen je u školi Cosima Rossellija uz Lionarda da Vinci, od kojega

je usvojio plemenitu blagost u izražaju, i uz Michel-angela, od kojega poprими osjećaj za idealnu veličinu. On je najveći crkveni slikar onoga vremena i k tomu jedan od prvih umjetnika sa svečano nadahnutim ritmom u kompoziciji, plemenitošću ličnosti i dubljinom čuvstva. Kad je Rafael u Firenzi boravio, prijatelji se sa starijim fra Bartolommejem (v. str. 46).

Ovu prekrasnu sliku drugi dosudjuju suvremeniku Albertinelliju Mariottu (1475—1520); nu po slogu i koloritu srodnija je umjetninam slavnoga dominikanca. Albertinellijeve umjetnine jedva se mogu ovoj staviti o bok.

96. SALVI GIOVANNI B., prozvan SASSOFERRATO (1605—85), eklektična škola rimska.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

G. B. Salvi, po rodnom mjestu prozvan Sassoferrato, sliedio je velike talijanske umjetnike iz početka XVI. vieka, imenito snimao je slike Rafaelove i Tizianove. Osobito rado je slikao madone s djetetom; u izražaju je mekan i čuvstven (v. uvod kod dvorane III.).

Po mnijenju bečkoga slikara prof. Kupelwiesera risarija je ove liepe slike od Rafaela, a po Marcantonu u bakar urezana, te je Sassoferato po tom ovu sliku učinio. Slika je veoma liepo izradjena.

97. RAMENGHI BARTOLOMMEO, prozvan BAGNA-CAVALLO (1484—1542), bolonjska škola.

Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Ramenghi je bio učenik Fr. Francie, onda je pristupio k Rafaelu u Rim, te vrativši se u Bolonju, prenese ovamo slog rimske škole (v. str. 47).

Isus na krilu svoje majke igra se s Ivanom K.

PISANO VITTORE ili PISANELLO († 1451), florentinska škola.

98. *Bogorodica sa sv. Franjom Assiskim i sv. Jerolimom, izvorna slika.*

V. Pisano, rodом iz Verone, učenik Toskanca Andrije del Castagno (1396 † 1457), slijedio je u crtanju Gentila da Fabriano, s kojim je u Rimu u Lateranu radio (v. str. 31).

Marija u crvenoj haljini s modrim plaštem metnu desnu ruku na desno rame Isusovo; djetesce sjedi na bielom jastuku na desnom koljenu majčinom, hvatajuć se desnom rukom za njezinu desnu dojku, a u lijevoj držeći pticu. S desne strane kleči Franjo Assiski, okrenut s prekrštenima rukama Gospi; s lijeva kleči sv. Jerolim gledajući bogorodicu. Pred sv. Jerolimom leži stožernički klobuk.

- PERINO BUONACCORSI ili DEL VAGA (1500 do 1547), rimska škola Rafaelova.

Muka sv. Lovrinca, izvorna slika.

Perino del Vaga iz Firenze, učenik Rafaelov, slijedio je svoga slavnoga učitelja, ne mogavši ga u ljepoti i dubljini dostići; pošto je Rim opljačkan god. 1527., preseli se u Genovu.

Sv. Lovro, levita, ne hoteći predati povjereno crkveno blago, bi pozvan, da se odreče vjere; a kad se uzprotivi, izbijen i razmrevaren bješe postavljen na željezne vatrom razžarene gradele. Na slici prikazuju se sudac i mučitelji, te sv. mučenik. Osobe su liepo slikane, ali čuvstva slabo izražena, osim u starca.

- RAIBOLINI FRANCESCO ili FRANCIA († 1517),
100. bolonjska škola.

Pokop sv. Cecilije, nacrt.

U crkvi sv. Cecilije, koja sada služi za hodnik, uz crkvu s. Giacomo maggiore u Bologni izveo je Fr. Francia na stienah svoje najljepše slike iz života sv. Cecilije, i to djelomice svojim kistom, djelomice po svojih učenicah, nu po vlastitih nacrtih. Od ovih dvie najljepše, vjenčanje i pokop sv. Cecilije, potječu od samoga umjetnika.

Našu malu sličicu drže za nacrt Raibolinijeve slike, koju je ondje u veliko na liepu izveo.

- VOLTERRANO giov. BALDASSARE FRANCE-
101. SCHINI (1611—89), florentinska škola eklektična.

Amor spavajući, snimak od E. Kaisera.

Volterrano bijaše učenik Matteja Rossellija (1578—1650).

Izvorna slika nalazi se u galeriji palače Pitti u Firenzi.

- BOCCACCINO BOCCACCIO, inače GIOVANNI
102. B. GAULLI (1490—1540), lombardijska škola.

Bogorodica na prijestolju, izvorna slika.

Boccaccino, rodом iz Cremona, slijedio je u svojem radu djela P. Perugina.

- CESARI GIUSEPPE, prozvan IL CAV. D' ARPINO
103. (1560—1640), rimska škola.

Sv. Gjurо, izvorna slika.

Cesari je bio u svoje vrijeme veoma uvažen slikar u Rimu, te je među inimi mnogimi radnjama izveo niz slika u dvorani Conservatorâ na Kapitoliju. Klement VIII. ga je imenovao vitezom Isukrstova reda.

Juraj na bielcu ubija zmaja svojim kopljem.

104. GHIRLANDAJO RIDOLFO († 1560), florentinska škola.

Angjeo dovodi sv. Ivana K. pred Isusa, izvorna slika.

Ridolfo, sin Domenikov (v. I, 49 str. 34), priedje iz škole otčeve k fra Bartolommeju (v. II, 95), a kad godine 1504 Rafael dodje u Firenzu, upozna se s njim, nu ne izpuni mu želje, da sudjeluje kod njegovih velikih radnja u Vatikanu (v. str. 46).

105. VASARI GIORGIO (1512—74), florentinska škola.
Sveta obitelj, izvorna slika.

Vasari, rodом iz Arezza, bijaše slikar, graditelj i pisac umjetničke povjesti (*Le vite de più eccellenti architetti, pittori et scultori italiani* 1550), radio je mnogo i brzo (u Firenzi, Arezzu, Rimu, Napulju).

106. MANTEGNA ANDREA (1430—1506), padovanska škola.

Isus s majkom, izvorna slika.

Mantegna, najznamenitiji učenik Fr. Squarciona (1394 do 1474), prvaka talijanskoga realizma, rodом iz Padove, zet Bellinijev. Njegova poetična narav i poznavanje antike očuvaše ga od zabluda, u koje je u njega realizam mogao zapasti s nagnuća njegova k optičnoj iluziji (v. str. 30).

Naša slika prikazuje Isusa kano diete pred majkom, kako dignuvši ruku blagoslivlja; u polovini bogorodica u tamno-crvenu odielu i plavu plaštu, glava joj bielim rubcem omotana; s desna joj sv. Ivan Kr. i sv. Magdalena, a s lieva sveti Petar; izmedju bogorodice i sv. Petra donator.

Slika kupljena pod imenom Carpaccievim, nu u Mletcih jednoglasno pripisana Mantegni.

- FERRARSKA ŠKOLA XVI. VIEKA. [Giov. Nicolò di Lutero, prozvan Dosso Dossi († 1540).]

107.

Uzkrsnuće Isusovo, izvorna slika.

Dosso Dossi s bratom Ivanom evao u Ferrari s Benvenutom Tisijem, prozvanim Garofalo (1481—1559); uz slog ferrarske škole opaža se u predjašnjih njegovih radnjah dojam mletački u smjeru Giorgionovu; poslije smrti Rafaelove dodje u Rim, te se u kasnijih djelih njegovih opaža utjecaj radnjâ G. Romana (v. str. 47).

- GORNJO-TALIJANSKA ŠKOLA NA KONCU XV. VIEKA.

108.

Sv. Katarina i sv. Petar mučenik.

- MAZZUOLA FRANCESCO, prozvan PARMIGIANINO (1503—1540).

109.

Sv. Sebastijan.

Sv. Sebastijan drži u desnici strjelicu kao atribut, a u ljevici paomu mučeničtva. Lice je pobožno svraćeno k nebu. Po crtežu slika veoma dobra.

- CARDI LODOVICO, prozvan IL CIGOLI (1559 do 1613), florentinska eklektična škola.

110.

Ecce homo, izvorna slika.

Cigoli, tako prozvan od mjesta u Toskani, bijaše slikar, kipar i graditelj; kao slikar kasnije florentinske škole odlikovao se liepim toplim koloritom i u crtanju ličnosti velikom dražesti, nu u izražaju prelazi često u mekoću i u pretjeranu afektaciju

U galeriji Pitti u Firenzi imade takodjer od Cigolija „*Ecce homo*“, naša kao da je drugi primjerak.

- SIMONE CANTARINI ili DA PESARO (1612—48),
111. talijanska eklektična škola.

Bogorodica, izvorna slika.

Simone da Pesaro pripada među mnogobrojne i bolje učenike Guida Renija. Glavna su njegova djela u Pina-koteci u Bologni.

Prikazuje se bogorodica, koja diete u pele-nicah obvijeno drži pri sisi, s jedne i s druge strane glave angjelâ

- ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494 do
112. 1534).

Razpelo, izvorna slika.

Correggio, tako prozvan od svoga rodnoga mjesta, proizadje iz gornjo-talijanske (Mantegna) škole, a još veći utjecaj imao je na nj Lionardo da Vinci. U provedbi svje-tlotame sa svimi i najsitnijimi mienami i prielazi on je prvi i nedostiživ slikar (v. str. 47).

Ova se prednost opaža i na našoj slici, premda je na njoj vernis potamnio, pa to prieći razabрати svu ljepotu Correggieva kolorita. Slika je ures naše galerije i neprocjenjive vrijednosti.

RAFAEL SANTI (1483—1520), rimska škola.

- 113.** *Bitka Konstantinova s Maksencijem*, kopija od Fr. Giangiacoma (1782 † 1864).

Izvorna slika u vatikanskim Rafaelovih stanzah u sali di Constantino, izvedena po Rafaelovu na-crtu od Giulia Romana i suučeníkâ. Prikazuje bitku na Milvijevom mostu kod Rima u času, kad je u korist cara Konstantina odlučena; pobjedje-nici potisnuti na obalu Tibera; Konstantin u sredini

na čelu svoje vojske skače na pobiedjenoga neprijatelja, diže sulicu proti Maksenciju, koji se očajan bori s valovi rieke. Dublje na desnoj strani posljednji udarac na obali i proti onim, koji u čamcih traže spas. Još dublje vide se oni, koji progonjeni bježe preko mosta. Na lievoj strani još bjesni borba. Borba, pobjeda i poraz prikazuju cjelinu. Najveća i najkrasnija bojna slika.

Naša kopija dakako u malom, nu vjerna i točna.

Fr. *Giangiaco*mo, koji je kopiju izradio, rođen 1782 u Rimu, učio je ovdje slikarstvo, priedje g. 1803 u studij Flamanca P. Wicara, snimi Rafaelove slike, školu atensku i disputu, koje ureza u mjed Ricciani (1811), a uza to izvede mnoge izvorne slike. Postade učiteljem risanja i slikanja u glasovitom zavodu sv. Mihovila, u kojem odgoji čuvene umjetnike Consonija, Amicija, Calamatu i Mercurija. Po nalogu papinu izvede restauraciju u Konstantinovoj sali, iz koje snimi takodjer našu kopiju. Prestavi se starac 24. veljače 1864.

- SIMONE CANTARINI DA PESARO (1612—48),
 114. talijanska eklektična škola.
Sveta obitelj, izvorna slika (v. br. 111).

- BARBIERI GIOVANNI FRANCESCO, prozvan
 115. GUERCINO DA CENTO (1590—1666), talijanska eklektična škola.
Uzkrsnuće Isusovo, izvorna slika.

Guercino slijedi pravac škole braće Caraccija, premda se nije mogao oteti ni utjecaju Caravaggievu. U prvašnjih djelih opaža se, kao u Guida Renija, jednaka sila, veća odrješitost i punoća u sjeni, ublažena vrstnom svjetlo-tamnom bojom; kasnije priedje k mekšoj maniri,

razvivši neobičnu dražest u nježnom sastavljanju boja. Slike ove druge dobe prikazuju čuvstven izražaj.

Spasitelj omotan u crven plašt diže desnicu, a u ljevici drži uzkrсну zastavu; na desno grob, na lievo bregovita okolica i grad, a pred njim tri žene u sitnu obliku.

LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481
116. do 1530), ferrarska škola.

Obrezanje Isusovo, izvorna slika.

Učenik Lorenza Coste radio u početku XVI. stoljeća; pokazuje u svojim slikah nagnuće k starinskim motivom, osobito u odielu i položaju ličnosti; glave su pune oštre karakteristike; boje, osobito na odjeći, svietle i izrazite (v. sliku u dv. I, 24). Zovu ga i „Mazzolino“.

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

117. *Madonna del cardellino*, kopija po izvorniku u tribuni galerije Ufficijâ u Firenzi.

Ovu je sliku bezsmrtni Urbinac izveo prigodom svoga drugoga boravka (1506—1508) u Firenzi. Na njoj podaje mali Ivan Isusu češljugu (*cardellino*), od koje slici potječe ime. Marija stasom i licem prekrasna, cielo joj biće izrazuje blaženost spokojstva; Ivan veoma nježan.

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

118. *Položenje Isusa u grob*, kopija po izvorniku u galeriji Borghese u Rimu.

Ovu je sliku Rafael god. 1507 učinio za crkvu sv. Franje u Perugii. Na lijevoj skupini tielo spasiteljevo teško nose dva čovjeka k grobu, uz tielo

Magdalena, Petar i Ivan sa saučešćem prateći; na desnoj skupini Marija poduprta od ženâ pada u nesviest. To je prva Rafaelova slika, na kojoj se prikazuje historijski prizor u potpunom dramatskom razvoju.

LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481 do 1530), ferrarska škola.

119. *Kraljica od Sabe pred Salamunom*, izvorna slika (v. br. 116).

Salamun sjedi na prijestolju, obkoljen od četiri velikaša.

ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494 do 1534).

120. *Madonna di S. Girolamo*, kopija u akvarel-bojah od E. Kaisera po izvorniku u Parmi.

Ova slika je jedna od najglasovitijih Correggievih. Bogorodica s djetetom, na lievo sv. Jerolim i uz njega angjeo, pokazujući Isusu jedno mjesto u otvorenoj knjizi, na desno Magdalena kleči i ljubi nogu djetetu, uz nju takodjer angjeo. Čisto dnevno svjetlo prostire se na slici, osobe kao da su obasute eterskim svjetlom.

ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494 do 1534).

121. *Isus u vrtu Getsemani*, izvorna slika.

Slika je kasnije tako preslikana, da se jedva može za izvorno djelo prepoznati.

Na podnožju spavaju apostoli Petar, Ivan i Jakov, — s lieva dolazi Juda sa četom.

ANTONIO ALLEGRI DA CORREGGIO (1494 do 1534).

- 122.** *Madonna della scodella*, kopija u akvarel-bojah od E. Kaisera po izvornoj slici u Parmi.

Sv. obitelj počiva u biegu u Misir; Marija drži zdjelicu (scodella) u ruci (odakle je slici ime), a sv. Josip bere datulje s drveta i daje ih Isusu.

- 123.** RAFAEL SANTI (1483 † 1520).
Madonna del garofalo, snimak.

Marija drži na krilu živahno djetesce, pružajući mu klinčac (tal. garofalo, odatle slici ime).

Odtraga vidi se kroz prozor svjetlom obasjana okolica.

Prvobitna izvorna se je slika, koju je Rafael u Firenzi oko 1508 godine naslikao, izgubila, nu sačuvala se je izvrstna reprodukcija (po svoj prilici od ruke Sassoferratove), po kojoj je naš snimak izradjen.

- 124.** DANIELE RICCIARELLI, obično DA VOLTERRA (1509—66), florentinska škola.
Bogorodica s Isusom, izvorna slika.

Daniel da Volterra bijaše najznamenitiji i naj-samostalniji učenik velikoga Michelangela, bivši prije učenik slikara Soddome (1479—1554) i Peruzzija (1481—1536). On je umio sretno prisvojiti osebine Michelangelove, premda ga nije dostigao. S toga su neki ovu Madonnu pripisivali M. Angelu (v. str. 46).

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

- 125.** *Messa di Bolsena*, kopija po izvorniku u Rafaelovih stanzah vatikanskih od Achila Scacciona (1845).

Veliki Rafael proslavi svojim kistom na stieni u stanza d' Eliodoro čudotvorni događaj g. 1263 u Bolseni, kad je svećenik dvojeći o transsubstancijaciji uvjeren o toj nauci crkve krvlju, koja je potekla iz hostije po njemu posvećene. Nadprozorom vidi se žrtvenik u svetištu crkve; pred njim kleči svećenik, koji gleda s udivljenjem hostiju krvlju oblivenu; iza njega dječaci sa sviećama u rukama. Na drugoj strani žrtvenika pred klecalom moli se papa Julij II., gledajući čudo. Uz svećenika natiskava se puk; iza pape kleče kardinali i drugi prelati; sprieda pred stubama papinska straža.

RAFAEL SANTI (1483 † 1520).

- 126.** *Lik Rafaelov i Pietra Perugin*, kopija od Fr. Giangiacoma (v. br. 113) po izvornoj slici u vatikanskih Rafaelovih stanzah.

Na svojoj velikoj slici „scuola di Atene“ ili „philosophia“ u „camera della segnatura“ u Vatikanu Rafael je uz skup Arhimedov naslikao sebe, kako sa svojim učiteljem Peruginom ulazi u dvoranu. S ovih portraita snimljena je ova kopija po profesoru rimskom Giangiacomu.

LODOVICO MAZZOLINI DA FERRARA (1481

- 127.** do 1530), ferrarska škola.

Položenje Isusa u grob, izvorna slika (v. br. 116 i 119).

FLORENTINSKA ŠKOLA NA KONCU XVI.
128. VIEKA.

Bogorodica s Isusom.

Uz bogorodicu u oblacih tri angjeoske glave.

BOLONJSKA ŠKOLA XVI. VIEKA.
129. *Sv. Franjo u razmišljanju pred križem.*

GORNJO-TALIJANSKA ŠKOLA XVI. VIEKA.
130. *Sv. obitelj sa sv. Franjom As.*

Sveta obitelj sjela uz potočić u šumi; sv. Josip kao da nešto pruža Isusu, koji za tim hvata. S lijeve strane majke božje stoji sv. Franjo Assiski razkriljenih ruku. Kompozicija likovâ i slog bojâ veoma je krasan, te podsjeća na slike slavnoga Correggia.

131. *Isus u hramu.*

Slika je iz XVII. vieka; na njoj se opaža utjecaj naturalistične škole napuljske, kojoj je bio prvakom Ribera.

RAFAEL SANTI (1483—1520).

132. *Bogorodica s Isusom i sv. Ivanom.* Kopija Rafaelove slike „Madonna d' Alba“.

Bogorodica sjela u dražestnu predjelu na njivu, obraslu cviećem. Mali Isus naslonivši se na nju prima štap u obliku krsta od sv. Ivana, koji kleči. Bogorodica, kojoj je glava omotana rubcem, drži u ruci knjigu. Ova preliepa idila puna je

poezije, kojom je samo Rafael umio nadahnuti prizore materinske ljubavi iz života majke božje.

Slika imade ovaj pridjevak „d' Alba“, jer je dugo vremena bila vlasništvo obitelji vojvode Albe. Izvornik se sada nalazi u carskoj galeriji u Petrogradu.

133. TISIO BENVENUTO, prozvan GAROFALO (1481 do 1559).

Bajoslovan prizor.

Neki vještaci u Rimu pripisali su ovu sliku znamenitomu Garofalu, po ljepoti kompozicije i izradbe mogla bi se ubrojiti medju radnje njegove.

134. GORNJO-TALIJANSKA ŠKOLA NA KONCU XVI. VIEKA.

Smrt sv. Franje Assiskoga.

Sv. Franju na samrti, u predjelu stabaljem obraslu, podižu tri angjela, da ga ponesu na nebo.

Kompozicija i izradba veoma su liepe, a pojedini likovi plastično prikazani.

135. FLORENTINSKA ŠKOLA XVI. VIEKA.

Portret mlade osobe.

SUMMARY XVII & XVIII YEARS

A. H. 1881

DVORANA III.

SLIKARSTVO XVII. i XVIII. vieka.

a. U Italiji.

Veliko razdoblje talijanske umjetnosti dopieva s pljačkanjem Rima godine 1527. Ona četiri velikana slikarstva i njihovi umni suborci ili su umrli ili su prestali izvoditi velika djela. Lionardo da Vinci prestavi se god. 1519, za godinu kasnije umrie Rafael (1520), a već prije (1517) fra Bartolommeo; još živi Michelangelo, nu već je svršio (1512) svoje glavno slikarsko djelo, izslikavanje sikstinske kapele u Rimu; još nekoliko godina živu Correggio († 1534) i Andrea del Sarto (1531); nu već su do god. 1527 izvršili svoju zadaću.

Odavle ne smije se ipak izvoditi, da je odmah poslije godine 1527 iza najvećega procvata slikarstva nadošla nagla propast. Valjalo je, da posljednji umjetnici stare škole izumru; tek onda u mladjem naraštaju pokazuju se znakovi propadanja. Još djeluju u Milanu Lionardovi učenici, imenito plodni Luini († oko 1578), u Brescii Moretto († 1554), u Mantovi glavni Rafaelov učenik Giulio Romano († 1546), u Bergamu Lorenzo Lotto († oko 1550), u Ferrari Dosso Dossi († 1542), u Sieni daroviti Soddoma († 1549) i dr. ne govoreći o velikih mletačkih slikarih, o kojih će biti govora kasnije. Svi oni sačuvaše jasno obzorje slikarstva vedrim još do u drugu polovinu XVI. stoljeća.

a) *Manieristi*. Nazadovati počinje slikarstvo s florentinskim slikari, koji kao G. Vasari († 1574) i A. Bronzino († 1571) uzevši za uzor svoga velikoga zemljaka Michelangela, a ne mogavši ga dostići zadovoljiše se time, da ga nasljeduju u njegovoj maniri slikanja t. j. u sastavu i tehnici boja, u spoljašnjih oblicih, u izražaju lica, položaja i kretanja osoba (manieristi). U Rimu su opet sliedili u maniri Rafaela, tako Federigo Zuccaro

(1560—1609), ili Correggia, kano Federigo Baroccio (1528—1612). Nadalje ide ovamo Giuseppe Cesari, prozvan il cavalier d' Arpino (1560—1640), koji osnovav u Rimu veliku školu i uvedavši u manierizam neku umjerenost, a osobito izvrstan kolorit pokuša oprieti se umjetnikom drugih smjerova.

b) *Eklektici*. Tomu nazadovanju slikarstva i pukomu nasljedovanju starijih velikana kušalo se drugdje na put stati ne daljnim razvitkom slikarstva, koje kao da je poslije onih velikana nemoguće postalo, već tim, što se je htjelo iz umotvorina njihovih pribрати sve vrstnoće, pak ih u jednu cjelinu sastaviti, uza to ne puštajući s vida izučavanje prirode. Ovaj smjer usvoji Lodovico Caracci (1533 † 1619), učenik Prospera Fontane (1512 do 1597), bolonjskoga manierista, a kasnije i Tintoretto, te ga uzgoji u utemeljenoj po njemu bolonjskoj školi. U borbi nastaloj proti manierizmu nadje on podporu u oba svoja nećaka: Agostina (1558—1601) i Annibala (1560 do 1609). Motrenje prirode i nasljedovanje velikih umjetnika bijahu dva osnovna načela ove škole. Ovo drugo razjasni A. Caracci u jednom sonetu tim, da valja nasljedovati risanje u antike, način bojadisanja u Mletčana, kolorit u Lionarda da Vinci (Lombardeza), naravitost u Tiziana, veličanstvenost u Michelangela, čisti i uzvišeni slog u Correggia, plemenitu simetriju u Rafaela. Zato su ovi umjetnici prozvani eklektici, jer su htjeli spojiti u jedno prednosti raznolikih škola. Najznatnija je od eklektičnih škola spomenuta bolonjska, zasnovana Caraccijevom obitelji. Od spomenutih pak Caraccija najznamenitiji je kano slikar Annibale. U prvo je doba nasljedovao Correggia, onda Paola Veronesa; za boravka u Rimu stvori pod utjecajem djelâ Rafaelovih i Michelangelovih vlastiti slog. Iz bolonjske škole Caraccijâ izadje cieli niz znamenitih slikara, medju kojima zauzima prvo mjesto Domenico Zampieri, prozvan Domenichino

(1591—1641) odlikujući se čistim shvaćanjem prirode i izvrstnom tehnikom, onda Francesco Albani (1578 do 1660), koji je i u Rimu odgojio više umjetnika i udario osnov rimskoj eklektičnoj školi, kojoj je prvakom Andrea Sacchi (1598—1661), učitelj Carla Maratte (v. str. 3). Uz A. Caraccija i Domenichina naj-sjajniji je zastupnik eklektične škole Guido Reni (1575—1642), koji je u prvo doba slijedio naturalistični pravac, a kasnije težio više k mekanoj dražesti i čuvstvenosti. Među bolje Renijeve učenike pripada Simone Cantarini ili da Pesaro (1612—48). Caraccija je slijedio, premda je stajao i pod utjecajem Caravaggievim, Giovanni Francesco Barbieri, prozvan Guercino da Cento (1590—1666). Pod utjecajem bolonjske eklektične škole izobrazio se također rano umrli Modenac Bartolommeo Schedoni (ili Schidone) († 1615). I na umjetničko obrazovanje Giovannija B. Salvija, prozvana po rodnom mjestu Sassoferrato (1605—85), djelovahu umjetnici ove škole. Nu znajući se čuvati od zabluda potonjih Caraccijevih sljedbenika volio je Sassoferrato kasnije slijediti starije slikare iz početka XVI. vieka, snimajući djela Rafaelova, Peruginova i Tizianova. Madonne i sveta obitelj bijahu omiljeli predmeti njegova kista. I drugdje, osim u Bolonji i u Rimu, nastale su eklektične škole, tako u Cremoni (Giulio i Bernardino Campi), u Milanu, osnovana Procaccinijem Ercolom, Camillom i Giulijem, u Firenzi, kojoj prednjači Lodovico Cardi, prozvan Cigoli (1559—1613), a slijedi ga Cristofano Allori (1577—1621), Matteo Rosselli (1578—1650) i učenik mu Baldassare Franceschini Volterrano (1611—1689), pa još veći Carlo Dolci (1616—86), ravan suvremeniku Sassoferratu. Prema koncu zavladao je u eklektika nov manierizam, uveden glavno po Pietru Berettiniju da Cortona (1596—1669).

c) *Naturalisti* Proti eklektičnomu pravcu, a osobito Caraccijevoj školi bolonjskoj diže se oštra oporba u onoj struji slikarstva, koje je uzelo za zadaću što vjernije sliediti i prikazivati prirodu i narav. Realizam je svojstvo razvoja, idealizam cvata, a naturalizam propadanja u umjetnosti; realist pazi na ljepotu u naravi i prirodi, naturalistu je ljepota nuzgredna, a idealist stvara motrenjem i umjetničkom predajom uzorak ljepote. Glava je talijanske naturalistične škole Michelangelo Amerighi da Caravaggio (1569—1609); u slikah crkvenih realista, prikazuje najradje prizore iz života nižih slojeva. Naturalizam je našao najviše pristaša među napuljskim slikari, a na čelu im stoji Španjolac rodom Giuseppe Ribera, prozvan lo Spagnoletto (1588 do 1656), sljedbenik Caravaggiev, i učenik mu Salvatore Rosa (1615—73), gojenac Aniella Falcona, slikara bitaka (1600—65), samostalan umjetnik u slikanju bitaka i okolica. Nu i napuljski naturalisti pali su na posljedku u manierizam Pietra da Cortona, a među njimi daroviti inače Luca Giordano, prozvan od nagle radnje „Fa presto“ (1632—1705). Među naturaliste ide i Genovez Bernardo Strozzi, prozvan „il prete Genovese“ (1581 do 1644).

Na razkršću nove i novije talijanske slikarije stoji Pompeo Batoni (1708—87), koji je nasuprot klasicizmu suparnika svoga A. R. Mengsa (1728—79) sliedio dotadašnju talijansku umjetnost, premda se nije mogao oteti sili novije struje.

Talijanska umjetnost bavila se gotovo izključivo historijskom i to pretežno crkveno-vjerskom slikarijom. Ona je ustanovila tipove, u kojih su ličnosti sv. pisma, n vlastito novoga zavjeta, našle svoj izraz, te je u tom neizmjereno utjecala na sav prosviećeni svijet. Uza to bavili su se mnogi od velikih umjetnika slikanjem likova;

naprotiv manje imade zastupnika u slikariji genrea i okoliša.

U našoj galeriji imade nekoliko slika od talijanskih umjetnika ovoga razdoblja, što no pripadaju spomenutim školam; od manierista su cav. d'Arpino (II, 103) i Vasari (II, 105); od eklektika: Caracci (III, 160, 166, 167, 169, 170), Domenichino (III, 172), Albani (III, 144), G. Reni (III, 141, 168, 173), Guercino (II, 115, III, 171), A. Sacchi (III, 199), Sassoferrato (II, 96), Cigoli (II, 110), R. Fr. Volterrano (II, 101); od naturalista: Spagnoletto (III, 174, 177), S. Rosa (III, 145, 146, 151, 161), B. Strozzi (III, 159, 162); a od znatnijih slikara talijanskih prošloga vieka P. Batoni (III, 163) i Piazzetta (III, 189, 190).

b. U ostalih zemljah.

Veličanstvena djela talijanskih slikara XVI. stoljeća svratila su pažnju susjednih naroda, te su dala povod, da su nastojali usvojiti slog njihov. U Francuzkoj zanimali su se za talijansku umjetnost jur Karlo VIII. (1483—98) i Ljudevit XII. (1498—1515); a Franjo I. (1515—1547) pozva na svoj dvor Lionarda da Vinci, Andriju del Sarto i cielu četu umjetnika s Franjom Primaticciem (1490—1570), učenikom Giulija Romana. Francuzki slikari odgojili su se po uzoru talijanskih; tek Nikola Poussin (1594—1665) stupa kano donekle samostalan slikar; mlađji je od njega Claude Gelée, prozvan Lorrain (1600—82), znameniti slikar okolicâ.

Najveći je franc. slikar XVII. vieka Charles Lebrun (1619—90). Sa smrću njegovom presta historijsko slikarstvo u Francuzkoj. Uza nj je bilo nekoliko dobrih portraitista (H. Rigaud, P. Mignard le Romain); a počeo uspjevati i genre-slikarija. Među zastupnici ratne slikarije zauzima odlično mjesto Jacques Courtois ili Bourguignon (1621—71), učenik Michelangela Cerquozzija, prozvanoga „delle battaglie“ (1602—60), a među slikari okoliša Gasp. Dughet, prozvan Gasp. Poussin (1613—1675) i kasnije Josip Vernet (1714 do 1789).

U Španjolskoj započelo se nasljedovati talijansko slikarstvo već u XVI. vjeku, sada bi španjolske slikare začaravao Michelangelo svojim gorostasnim oblicima, sada Rafael svojom dražestima, sada Mletčani, osobito Tizian, svojim bojama. Tek Francisco Zurbaran (1598 do 1662) pokazuje u svojim slikama vjerske sadržine neko izvorno shvaćanje, dok Don Diego Velasquez de Silva (1599—1660) u svojim likovima i genre-slikama sjeća na flamanske slikare. Najveći je historijski slikar španjolski, a u genre-slikarstvu nedostiziv Bartolomè Esteban Murillo (1617—82); dočim posljednji znameniti slikar španjolski Antonio Palomino y Velasco (1653 do 1726) umjetnik je u duhu Talijana Luke Giordana.

I u flamanskoj Nizozemskoj, u kojoj je u XV. vjeku van-Eyckova škola toliko krasnih umotvorina proizvela, probudiše u početku XVI. vjeka djela talijanskih slikara toliko zanos, da su mnogi slikari pohitjeli u Italiju učiti Rafaelov i Michelangelov slog. Ovamo idu Lambert Lombard, inače Sustermans (1506—1560) i njegov glasoviti učenik Franjo Floris de Vriendt (1520 do 1570), kojega su njegovi zemljaci častnim nazivom „flamanskoga Rafaela“ odlikovali. Floris je osnovao i slikarsku školu, iz koje su izašli braća Franck i najdaroovitiji Martin de Vos (1534—1604). Nu svim njima

nije pošlo za rukom dovesti u sklad nizozemsko shvaćanje s talijanskim obličjem. Samo jednomu je to pošlo za rukom, a to je Petar Pavao Rubens (1577—1640), jedna od najsjajnijih, najdarovitijih i najsvestranijih pojava u umjetničkoj povjesti. Odgojio se u Italiji izučavajući djela Tizianova i Paola Veronesa, kojih slog proviruje iz njegovih starijih radnja; nu kasnije idući samostalnom stazom osnova poseban slog visoka poleta i dramske sile. Rubensov najdarovitiji učenik bijaše Anton van Dyck (1599—1641), slavan osobito kano portrartist.

I u Holandiji kušali su slikari (Cornelis Corneliozen van Haarlem, Gehard Honthorst i dr.) jedno vrieme nasljedovati talijansku umjetnost; nu do skora odstupiše, te se kao dobri portrartisti podaše proučavanju prirode. Prvak je holandezke škole Rembrandt van Rijn (1608—69); budući samostalna duha, ne kao da ne bi visoko cienio talijanske i klasične umjetnosti, stvorio je za svoje radnje vlastiti slog, obradivši divno svjetlotamu i igrajući se tako rekav s fantastičnim šarenim čarom svjetla. Nu ni Rembrandt ni holandezki slikari u obće nisu proizveli velikih historijskih slika, te se s talijanskimi u tom ne mogu ni iz daleka natjecati; nu izpunili su jednu prazninu u tadašnjoj umjetnosti: na ime obradili su slikarstvo namienjeno ne crkvam i kneževskim dvorovom, nego kućam i sobam imućnih gradjana. Holandezka škola može se smatrati osnovateljicom nove genre-slikarije. Taj su pravac izabrali još prema koncu XVI. vieka Petar Brueghel st. (1530 do 1590) i Pavao Bril (1556—1626), a malo zatim sin Petrov Petar Brueghel ml. (s prizivom „Höllen-brueghel“), prikazivajući prizore iz seljačkoga života i svakojake pučke priče uz noćnu razsvjetu. Sličnim su putem pošli oba Teniersa, David st. i ml. (1610—90 i 1638—85), te donekle i Adrian van Ostade (1610 do

1685). Višu genre-slikariju obradživahu Gerhard Terborch (1608—81) i Gerhard Dou (1613 † 1680) i dr. Holandezka škola obiluje i slikari i djeli; nu bijaše kratkotrajna, jer u roku od 60—70 godina obseže jedva dva naraštaja.

Njemačka se ne može pohvaliti napredkom u umjetnosti one dobe. Poslije Dürera i drugih starih umjetnika nema naraštaja, koji bi ih zamienio. I njemački slikari kušali su od talijanskih, flamanskih i holandezkih što naučiti, nu bez znatna uspjeha. U XVI. vjeku imade nekoliko portraitista (K. Amberger) i sljedbenika mletačke škole (H. Kalkar, J. Rottenhammer), koji zaslužuju spomen. U XVII. vjeku poradi neprestanih ratova slikarstvo njemačko ne stoji mnogo bolje; iztiče se samo Adam Elzheimer (1578—1620). Tek prošloga stoljeća iza Winckelmannova djelovanja povraća se umjetnost u Njemačkoj nastojanjem Rafaela Mengsa (1728—1779) k idealnomu shvaćanju. Nu slikarstvo slavi u Njemačkoj slavlje tek u naše doba.

Naša galerija imade više slika od umjetnika izvan Italije, koji idu u to razdoblje; tako od Francuza C. G. Lorraina (III, 178), J. C. Bourguignona (III, 142, 143), J. Verneta (III, 156), S. Oversa (III, 179), Vicara (III, 184); još su brojnije umjetnine nizozemskih slikara (III, 153, 154, 164, 165), koje zastupaju napose Sustermans (III, 147), Floris (III, 138), Rubens (III, 140, 150), van Dyck (III, 136, 137), Geldorp (III, 205) i Papenhoven (III, 181), imade nekoliko slika i holandezke škole (III, 157, 158, 196), imenito P. Brila (III, 152, 176), po Teniersu (III, 148, 149); a od Niemaca one dobe od Tamma (III, 182) i Pfeilera (III, 193), ne spominjući slika nepoznatih i nedodređenih umjetnika.

Ne treba prešutjeti ni toga, da je taj odjel naše galerije dosta raznolik i po sadržini i po predmetu umjetnina, jer uz historijske slike, kojih imade u predjašnjih razdobljih najviše, imade u njemu više portraita, genreslika, ondaslika, koje prikazuju životinje, domaći i seoski život, okolice, cvieće itd.; ovase raznovrstnost počinje u velike sa XVII. viekom, a najviše je našla odziva izvan Italije.

136. ANTON VAN DYCK (1599—1641), nizozemska škola.
Portrait pjesnika, izvorna slika.

Najdarovitiji učenik Rubensov (1577—1640) van Dyck nastojao je do skrajnosti usvojiti osebnosti svoga učitelja; kasnije poslije putovanja po Italiji i izučanja Tizianovih umotvorina ostavi taj pravac. Najveću slavu steče u portraitih, umijući narav izraziti na način plemenit i u liepih toplih bojah (v. str. 73).

Naša slika može se staviti o bok najkrasnijim proizvodom van-Dyckova kista; u njoj pokazuje umjetnik, kako znade u crtah izraziti lica, da se u njih zrcale misli i duša. Slika pripada među glavne umotvorine naše galerije.

137. ANTON VAN DYCK (1599—1641), nizozemska škola.
Položenje Isusa u grob.

Sličica kupljena kao izvorna; može biti iz ranije dobe umjetnikove, iz koje imade više kompozicijâ, na kojih je duboku nutarnju bol duše izrazio; takovih imade u galerijah u Antwerpenu, Monakovu, Rimu, Parizu, Madridu, Frankfurtu, Berlinu itd., a predmetom im je isti prizor, naime položenje spasitelja u grob.

Isus na krilu žalostne majke, izpod drva križa stoje dva angjela turobno gledajući spasitelja, treći uz krst; straga angjeli u oblacih.

138. FRANJO FLORIS ili DE VRIENDT (1520—70), nizozemska škola.

Suzana u kupelji, izvorna slika.

Glasoviti učenik Lamberta Lombarda (1506—60) pripada među one nizozemske umjetnike XVI. stoljeća,

koji su sliedili velike i slavne talijanske slikare onoga vremena.

Suzanu zatekoše požudni starci, gdje izlazi iz kupelji, jedan ju hvata za ruku i ledja, a ona se od njegova zagrljaja brani. Predmet biblijski. Vid. o tom Dan. XIII.

139. QUINTIN MESSYS (1460 † 1529), nizozemska škola.
Bogorodica s jabukom, izvorna slika.

Rodjen u Antwerpenu, Messys je u mnogom kao u neobično velikom razmjerju figura i u nekom patosu srodan svomu starijemu suvremeniku Flamancu Rogieru van der Weyden; nu samostalniji je od njega i u bojah savršeniji. V. str. 38.

Na slici nad grbom monogram M(essys).

Bogorodica omotavši jednom rukom djetesče drugom drži mu jabuku, u zadku na visini gradić.

P. P. RUBENS (1577—1640), nizozemska škola.

140. *Četiri strane svieta*, alegorija, kopija po izvornoj slici u bečkoj belvederskoj galeriji.

Prvak nizozemske škole u svojim ranih djelih sliedio Tiziana i Paola Veronesa, nu skoro osnova svoj samostalni slog pun poleta i dramske sile, u kojem se iztiču strastan kret, smjela poduzetnost, dubok i jak osjećaj (str. 73).

Četiri strane svieta prikazuju se njihovimi glavnimi riekami: Europa Dunavom, Azija Gangesom, Afrika Nilom, Amerika Amazonskom riekom. Kopija je vjerna.

GUIDO RENI (1575—1642), bolonjska eklektična škola.

- 141.** *Smrt sv. Petra*, stara kopija po izvorniku u vaticanskoj rimskoj galeriji. Nekada u župnoj crkvi u Semeljcih, kojoj ju ostavi Mijo Barić.

Guido Reni bio je jedan od najsajajnijih i najplodnijih umjetnika u svoje doba; u početku odan naturalističnoj struji zavoli način Caravaggiev, u kojega je slogu izrađena ova slika, prikazujući njegove teške i silne oblike, nu bez vlastite mu strastvenosti. Prikazuje mučeničтво u najgroznijem izražaju (v. str. 70).

- JACQUES COURTOIS ili BOURGUIGNON, francuzki umjetnik (1621—1671).

Poslije bitke, izvorna slika.

Učenik Michelangela Cerquozzija (1602—60), po zvanju Isusovac, slikao je poput svoga učitelja ratne prizore, često živahno i duhovito, nu i brzo. Pripada medju prve slikare te ruke; imao je mnogo sljedbenika, kojih gdje-koje umotvorine uzeše njegovo ime. Radio je najviše u Firenzi i Rimu.

Poslije bitke dolazi na bojno polje konjanička četa, kojoj neki pješaci pokazuju mrtve i ranjene. U daljini se razabira oveća skupina vojske.

- J. COURTOIS ili BOURGUIGNON, francuzki umjetnik (1621—71).

Bitka, izvorna slika, slična predjašnjoj pod 142.

Sprieda na brežuljku bje se živahan boj, iztiče se kao glavna osoba na bijelu konju vojnik, koji puca; u daljini na poljani zametnula se konjanička bitka, a u zaledju se vidi gradić s crkvom.

FRANCESCO ALBANI (1578—1660), rimska eklek-
 144. tična škola.

Amoreti, izvorna slika.

Rado slika vesele predmete, ličnosti i prizore mitolo-
 gijske, najradje Venere i Amordine, prijazne okoliše. Od-
 gojio je u Bolonji i Rimu više učenika (str. 69).

SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska natura-
 145. listična škola.

Bieg u Egipat, izvorna slika.

Mnogostrano obrazovan: slikar raznolik, pjesnik i
 glasbenik, u historijskih slikah i bitkah sliedio naturali-
 stični pravac Aniella Falcona (1600—1665), u krajolicih
 samostalan, nu kasnije donekle pod utjecajem Francuza
 Claude Lorraina (1600—1682) s idealističnim shvaćanjem,
 jasnoćom zraka i jednostavnom čistoćom crtâ (v. str. 70).

Prikazuje se bieg u Misir; Josip vodi mazgu,
 na kojoj jaše bogorodica s djetetom, u daljini
 angjeo, prama kojemu kroči sv. obitelj. Okolica
 bregovita i šumovita.

SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturali-
 146. stična škola.

Krajolik, izvorna slika (v. br. 145).

Pod drvećem Lot sa svojimi kćerami. U da-
 ljini se vidi, gdje gori Sodoma i Gomora.

JUSTUS SUSTERMANS ili SUTTERMANS (1597
 do 1681), nizozemska škola.

147. *Danski kraljević*, portrait, snimak E. Kaisera po iz-
 vorniku u galeriji Pitti u Firenzi.

Sustermans, rodом iz Antwerpena, živio je kasnije po-
 najviše u Firenzi; kao slikar stajao je u sredini između
 naturalista i eklektika. Uz Rubensa, van Dycka i Corn.

de Vosa najznamenitiji nizozemski slikar portraitâ. Pošto je bio dvorski slikar u Firenzi, to se u firentinskim galerijama nalaze sve njegove najbolje radnje.

Vjernu kopiju jedne od njih prikazuje naša slika.

148. NIZOZEMSKA ŠKOLA XVII. VIEKA. Po načinu D. Teniersa.

Ples na selu.

David st. i ml. Teniers, otac i sin, bavili su se genre-slikarijom, prvi više u smjeru Brueghelovu, drugi u prikazivanju pojava iz života nižih slojeva (tal. bambocciade); oba su obrazovana u Rubensovoj školi (v. str. 73).

149. NIZOZEMSKA ŠKOLA XVII. VIEKA U SLOGU DAVIDA TENIERSA.

Seljaci se rvaju.

150. P. P. RUBENS (1577—1640), nizozemska škola. *Bogorodica s Isusom.*

Slika nabavljena kano izvorna. Povrativši se iz Italije, gdje je proučio djela velikih mletačkih slikara (v. br. 140), Rubens je u tom pravcu izradio mnogo crkvenih slika, kao madonnu obkoljenu od 4 svete (u bečkom Belvederu), poklon mudracâ (u Brusselju), sv. obitelj (u Antwerpenu) itd. U taj red pripada i naša, možda je kopija.

Bogorodica gleda u djetešce, koje ju hvata za prsi, uz njih lik sv. Josipa.

151. SALVATOR ROSA (1615—73), napuljska naturalistična škola.

Aleksandar Veliki i Diogen, izvorna slika.

Slika prikazuje Aleksandra Velikoga, kako pristupa k filozofu Diogenu, koji pred svojom bačvom sjedi naslonivši ljevicu o knjige, a de-

snicom drži neki spis. Slika se tiče poznatoga prizora, kad Aleksandar reče filozofu, neka izprosi, štogod želi, a Diogen ga samo zamoli, da mu ne čini sjene.

Slika je s vremenom veoma potamnjela, ali i ovako odaje umjetnika (v. br. 145—146).

152. P. BRIL (1556—1626).

Sv. Franjo Assiski u pustinji, izvorna slika.

P. Bril iz Antwerpena, odveden starijim bratom Matom, slikarem nizozemske škole, u Rim, uspješno je ondje radio, pa se po Rimu nalaze mnogi obično na stieni naslikani krajolici njegovi (v. str. 73).

Slika prikazuje sv. Franju Assiskoga u samoći, gdje se podaje razmišljanju i molitvi; moli se bogu, a odozgo udara na nj svjetlo.

153. NIZOZEMSKA ŠKOLA.
Krajolik.

Sprieda Venera s Adonisom, koji umire, a kraj njih mali Amor.

154. NIZOZEMSKA ŠKOLA, Höllenbrueghelov slog.
Napast sv. Antuna, proert.

Fantastična alegorija, slikana na bakru, prikazuje sv. Antuna pustinjaka, kako ga napastnik raznim prikazami životinjâ i ženâ kuša zavesti.

155. NIZOZEMSKA ŠKOLA.
Portrait nepoznata čovjeka.

156. JOSIP VERNET (1714 † 1789), francuzka škola.
Oluja na moru, izvorna slika.

J. Vernet sledi u krajolicih i morolicih poput Pousina i Clauda Lorraina idealistični smjer; u slikanju pogledâ na luke i morskih nepogoda stekao je glas. Ovakvim umotvorinam njegovim pridružuje se i naša slika (v. str. 72).

Na uzburkanom moru jedan brod u pogibelji, a drugi plovi mu u susret.

HOLANDEZKA ŠKOLA.

157. *Starac i starica*, kopija po slici D. Teniersa (1638 do 1685).

Starac čita list, a starica se smije držeći desnicom pehar.

HOLANDEZKA ŠKOLA.

158. *Starac i starica uz čašu vina u prijaznu razgovoru*, kopija po slici D. Teniersa (1638—1685).

- BERNARDO STROZZI, prozvan „il prete Genovese“ (1581—1644), škola napuljska naturalistična.
159. *Vjenčanje sv. Katarine*, izvorna slika.

Isus na krilu svoje majke podaje prsten Katarini, koja pred njima kleči, naokolo anđeli.

- BOLONJSKA EKLEKTIČNA ŠKOLA POD DOJMOM A. CARACCIJA (1560—1609).
160.

Uzkrsnuće Lazarevo

Obitelj Caracci (Lodovico, Agostino i Annibale) stoji u drugoj polovini XVI. v. u Italiji na čelu nove struje, koja se počinje u Bolonji. Uče velike slikare minule dobe, te kušaju spojiti prednosti raznih škola u jednu cjelinu (v. str. 68).

Na rieč spasiteljevu Lazar se diže iz groba, pred njime sestra Marta, a oko Isusa njegovi učenici.

161. NAPULJSKA NATURALISTIČNA ŠKOLA. [SALVATOR ROSA (1615—73)].

Starac, studija, izvorna slika (v. br. 145, 146, 151).

162. BERNARDO STROZZI, prozvan „IL PRETE GENOVESE“ (1581—1644), napuljska naturalistična škola.

Bogorodica sa svetci, izvorna slika (v. br. 159).

S bogorodicom i sv. Josipom Karlo Boromejski, sv. Antun Padovanski, sv. Vinko i sv. Franjo a Paula.

163. BATONI POMPEO (1708—87).

Sv. Trojstvo, izvorna slika.

Radeći ponajviše u Rimu, steče glas uz Niemca A. R. Mengsa (1728—79), prvoga slikara svoga vremena; osobito su mu uspjele slike, u kojih prikazuju žensku ljepotu; kao portraitist bijaše na veliku glasu.

Na gornjoj strani u svoj sjajnosti bog otac, na njegovim prsima u slici goluba duh sveti, na podnožju leži sin spasitelj držan angjelom. Niže: s desne bogorodica u zraku gledajući presveto trojstvo, s lijeve sv. Josip takodjer u presv. trojstvo upravivši oči. Niže Gospe sv. Karlo Boromejski, odozdo sv. Antun Padovanski; za sv. Josipom sv. Vinko de Ferraris uz nadpis „charitas“. Izmedju Josipa i Vinka sv. Franjo a Paula Više angjela.

NIZOZEMSKA SLIKA XVI. VIEKA, nepoznat slikar.

164. *Portrait nepoznata velmože godine 1589.*, izvorna slika.

Slika iz dobe, kad su nizozemski slikari stajali pod utjecajem talijanskih škola, te ih slijedili (Martin de Vos, Octav van Veen itd.) V. str. 71.

NIZOZEMSKA SLIKA XVI. VIEKA, nepoznat slikar.

165. *Portrait nepoznate gospodje*, izvorna slika god. 1588 (v. br. 164).

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektična škola.

166. *Armida i Antimon*, izvorna slika (v. br. 160).

Prizor uzet iz Ariostova epa: Armida pokazuje ogledalo svomu ljubovniku Antimonu, u daljini dva genija. Šumovita okolica.

A. CARACCI (1560—1609), bolonjska eklektična škola.

167. *Papa Siksto V.* (1585—90), izvorna slika (v. br. 160).

Rodom iz obitelji Peretti, starinom iz Kruševice (kruška, tal. pero) u Boci kotorskoj, papa Siksto V. bijaše suvremenik A. Caracciju; lice pokazuje snagu duha, kojom se je odlikovao. Osnova u Rimu za hrvatske zemlje sborni kaptol sv. Jerolima s liepom crkvom.

GUIDO RENI (1575—1642), bolonjska eklektična škola.

168. *Snimanje Isusa sa križa*, izvorna slika (v. br. 141).

Slika na bakrenoj ploči.

Bogorodica odgaljuje platno, u koje je bio Isus ogrnut, bolno ga gledajući, Magdalena klečeći pred njim ljubi mu ruku, druga žena s rukama na prsima prignula se u očaju, angjeo kaže na trnovu krunu, u daljini zidovi jerusolimski.

BOLONJSKA EKLEKTIČNA ŠKOLA [A. CARACCI (1560—1609)].

Sv. Magdalena u pustinji, izvorna slika (v. br. 166, 167).

Krasna okolica drvećem obrasla, s plavetnim nebom; liepa pokornica sjedeći i rukom o knjigu i mrtvačku glavu podbočena upire oči u nebo.

BOLONJSKA EKLEKTIČNA ŠKOLA [A. CARACCI (1560—1609)].

Sv. obitelj, izvorna slika (v. br. 160, 166, 167, 169).

Slika na bakru. Bogorodica s djetetom, Josip i Ivan K.

GIOV. FR. BARBIERI, prozvan GUERCINO DA CENTO (1590—1666), bolonjska eklektična škola.

171. *Isus sa križa snimljen*, izvorna slika (v. dvorana II, br. 115, str. 58).

Pred spasiteljem sjedeći položenim turobna Magdalena. Slika je liepo crtana, a podjela svjetla i sjenâ veoma zanimljivo izvedena. Slika je veoma dobra.

DOMENICO ZAMPIERI, prozvan DOMENICHINO (1591—1641), bolonjska eklektična škola.

Herodijada, izvorna slika.

Jedan od najznamenitijih Caraccijevih učenika (str. 68) izvrstnom tehnikom nadkriljuje suvremenike.

Slika preliepa. Herodijada, sjajno odjevena, nosi na pladnju glavu Ivana K.

173. BOLONJSKA EKLEKTIČNA ŠKOLA [GUIDO RENI (1575—1642)].

Sv. Sebastijan, izvorna slika (v. br. 141, 168).

Mučenik u naravnoj veličini; gol, samo bielom opregom opasan; sjedeći, na stup privezan. kose duge razpuštene, strjelicama proboden, umirući gleda u nebo.

Slika je krasna.

174. GIUSEPPE DE RIBERA, prozvan LO SPAGNO-LETTA (1588—1656), napuljska naturalistična škola.

Sv. Matija, izvorna slika.

Ribera, rodом Španjolac, obrazovan po djelih Michelangela Amerighija da Caravaggio (1569—1609), stajao je na čelu napuljskih naturalista.

Apostol u naravnoj veličini, starije dobe, oboriv glavu gleda u evanđelje, u lievoj ruci drži kesu za spomen predjašnje svoje službe mitničarske; haljina zelenkasta, a plašt crven.

175. TALIJANSKA ŠKOLA, nepoznat slikar.

Ecce homo, izvorna slika.

U licu je fino iztaknut izraz boli i strpljivosti.

176. NIZOZEMSKA ŠKOLA XVI. VIEKA.

Krajolik:

Kroz šumovit predjel vodi cesta sa vidikom na selo i visoka brda, s desna vodopad, a na cesti tri putnika na konjih.

177. GIUSEPPE DE RIBERA, prozvan LO SPAGNO-
LETTO (1588 do 1656), napuljska naturalistična
škola.

Sr. Jerolim, izvorna slika (v. br. 174).

Svetac drži u lievoj ruci knjigu, a u desnici
pero, te gleda pobožno prema nebu, kao da traži
nadahnuće.

178. CLAUDE GELÉE, prozvan LORRAIN (1600—82),
francuzki slikar XVII. veka.

Okolica, izvorna slika.

Mladji od Nikole Poussina po svojem umjetničkom
razvitku pripada Italiji. U slikanju okolica i krajeva
veoma je znamenit.

179. SAINT OVERS (OURS) JEAN PIERRE (1752
† 1809), francuzka klasična škola.

Francuzka republikanka, portrait, izvorna slika.

Rodjen u Genevi, izučen u Parizu u školi slikara J.
M. Vienna (1716 † 1809) s umjetnici Regnaultom, Da-
vidom, Vincentom i Suvéeom, osnivači novoklasične
francuzke škole. Overs se kasnije usavršio u Rimu. U po-
vratku bavio se ponajviše portraiti. Slika: otmica Sabin-
kinjâ sada u Louvru.

180. NIZOZEMSKA ŠKOLA XVII. VIEKA.
Propovied Ivana K., izvorna slika.

Na obronku šumovita briega stoji sv. Ivan
K., izpod njega množina svieta, koji sluša, desno
vojnici, lievo žena s djetetom i drugimi osobami.
Slikano pod utjecajem talijanske umjetnosti.

181. A. VAN PAPENHOVEN, nizozemska škola.
Krajolik s potokom, izvorna slika.

Kamenit i šumovit predjel, kroz koji se protiskuje potok, uz koji ribar udicom hvata ribe. Naša je sličica označena podpunim umjetnikovim imenom.

182. TAMM FR. WERNER (1658 † 1724).
Vienac cvieća, izvorna slika.

Tamm, rođen u Hamburgu, izučio slikarstvo u Th. v. Sostena i M. Pfeilera, te se preseli u Rim, kasnije u Beč, gdje je najviše slikao perad, cvieće i voće za c. dvor; u Belvederu je više njegovih slika. Na našoj slici zabilježena je godina 1711.

Vienac krasan, u sredini noćni ratni prizor od drugoga slabijega kista.

183. *Glava mladića*, od nepoznata slikara.

184. I. B. VICAR († 1834), francuzka novo-klasična škola.
Pristar mužkarac, portrait, izvorna slika.

Historijski slikar iz Lilla, učenik Davidov, po francuzkoj akademiji poslan u Rim, gdje je učio talijansko slikarstvo, usvojio je njegov kolorit, nu ostade vjeran školi svoga učitelja. U početku slikaše portraite, izmedju ostalih i pape Pija VII. Ovamo pripada i naš.

Na slici je naznačeno ime slikarevo i godina 1809. U njegovu studiju učio je takodjer slikar Fr. Giangiacomo (v. str. 58).

185. *Sv. Franjo*, izvorna slika od nepoznata umjetnika.

Sv. Franjo Assiski u šumskoj samoći kleči pred križem.

186. TALIJANSKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.

187. *Rimske razvaline*, izvorne slike.

188.

GIOVANNI B. PIAZZETTA (1682 † 1754), tali-

189. janska škola.

Djevojka pred zrcalom, izvorna slika.

Piazzetta bijaše prvi ravnatelj mletačke akademije umjetnosti (1750); u njegovu koloritu pokazuju se tragovi stare mletačke škole. Neki drže, da bi slika mogla biti iz španjolske škole.

190. G. B. PIAZZETTA (1682 † 1754), talijanska škola.
Sv. Antun s Isusom, izvorna slika (v. br. 189).

191. TALIJANSKA ŠKOLA XVIII. vieka.
Rimske razvaline.

192. *Kunići i race*, izvorna slika od nepoznata slikara.

193. MAX PFEILER (XVII. stoljeće).
Voće, izvorna slika.

Pfeiler je živio većinom u Rimu, a slikao cvieće i voće.

194. *Kokot i kokoši*, izvorna slika od nepoznata slikara.

195. TALIJANSKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.
Hram Faustinin u Rimu.

196. HOLANDEZKA ŠKOLA.
Prizor sa sela, izvorna slika.

Konji se odmaraju, dok se natovaruju kiritjaška kola. U zaledju se vidi voda sa ribarskim čamcem.

197. *Razvaline Palmire*, izvorna slika od nepoznata slikara.

Sprieda vide se putnici.

198. *Voće i povrće na kuhinjskom stolu*, izvorna slika od nepoznata slikara.

ANDREA SACCHI (1600—1661), rimska eklektična škola.

199. *Portrait svećenika*, misli se, biskupa J. B. Bossueta (1627—1704), izvorna slika.

Sacchi je najznamenitiji učenik rimske eklektične škole, osnovane po Fr. Albaniju (1578—1660); on je učitelj Karla Maratte (v. str. 69).

200. *Portrait*, izvorna slika nepoznata umjetnika XVII. vieka.

TALIJANSKA EKLEKTIČNA ŠKOLA, nepoznat slikar.

201. *Sv. Magdalena*, izvorna slika.

okornica držeći križ motri ga i kaje se.

202. SLIKA IZ XVII. VIEKA.

Prizor bitke sa Turci, izvorna slika.

Na slici se opaža utjecaj Salvatora Rose.

203. FLAMANDSKA ŠKOLA XVII. VIEKA.

Glava bradata čovjeka.

204. GASPAR DUGHET-POUSSIN (1613—1675).

Okolica.

Izpod brežuljka dva pastira kupaju pseto.

205. GELDORP GEORG, prozvan GUALDORP GORT-ZIUS (1553—1616).

Isus kao vrtlar.

Geldorp (Gualdorp) Gortzius, nizozemski slikar, učio je u Fr. Franka i Fr. Pourbusa u Antwerpenu. G. 1579 imenova ga vojvoda De Terranova svojim dvorskim slikarem. U ovom svojstvu preselio se slikar u Kolonj i slikaše ondje s velikim uspjehom crkvene slike i portraite; između njegovih portaita osobito je hvaljen portrait teologa Jansenija (1604) u galeriji Arenberg.

Na našoj slici naznačen je monogram umjetnikov i godina 1613.

Isus s lopatom na ramenu diže desnu ruku kao na blagoslov. Isusovo je lice naslikano s izrazom velike blagosti.

206. FRANCUZKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.
Tobija i angjeo.

Mladi je Tobija uhvatio ribu, pa ju pokazuje angjelu, koji uza nj stoji. S lijeva pas.

207. FRANCUZKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.
Gospodja pred ogledalom.

Gospodja pri toaleti ogleda se u zrcalu, koje pred njom drži sobarica. Straga se vidi mladić, koji ulazi.

208. FRANCUZKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.
Doručkovanje.

Gospodin i gospodja sjede u razgovoru, a dječarac im donosi na pladnju dvie čaše za okrepu.

209. NIZOZEMSKA SLIKA XVII. VIEKA.
Zimska okolica.

- F. VAN BLOEMEN, prozvan ORIZONTE (1657 do
210. 1720).
Okolica.

Bregovitom okolicom talijanskom prolazi seljak s magarcem, na njih laje pseto; pokraj vodopada sjedi drugi seljak loveći ribu; u daljini se vidi još nekoliko osoba i u zaleđu visoka brda.

211. TALIJANSKA ŠKOLA XVII. VIEKA.
Sv. Petar leži pred hramom.

212. POELEMBURG CORNELIUS (1586—1667).
Okolica s nimfom, koja se kupi.

Nimfa poslije lova — kako pokazuje koplje — okupavši se otire nogu i pozorno sluša pticu, koja odozgo pjeva. Kroz pećinu vidik u daljinu.

213. NIZOZEMSKA SLIKA XVII. VIEKA.
Prizor bitke.

U velikoj hrpi živahna borba sa Turci.

- VAN NIEKELE (ili NIKKELEN) IZAK, holan-
214. dezki slikar († 1703).
Crkva.

Ova je sličica veoma fino izradjena. Na slici je zabilježeno ime slikara, koji se je bavio samo prikazivanjem gradjevinâ.

215. *Merkurij i pastir.*

Slika prikazuje poznatu priču o Merkurijevoj kradji goveda. Merkurij (Hermes) ukrade Apolonu petdeset glava goveda. Apolon povede Merkurija sa sobom na Olimp pred prijestolje oca Jupitera (Zeusa). Po Jupiterovoj presudi Apolon dobije opet svoja goveda, ali ih on dragovoljno prepusti Merkuriju, a Merkurij mu dađe za zamjenu liru, koju je izmislio. Tako Merkurij postane bog stada i paše, a Apolon se posveti glazbenoj umjetnosti.

Merkurij lievom rukom drži govedo i razgovara se sa pastirom, na livadi pastir svira na fruli, a u daljini se vide grad i bregovi.

216. GORNJO-TALIJANSKA ŠKOLA XVII. VIEKA.
Sv. Josip s Isusom.

Sv. Josip drži u naručaju Isusa, koji imade u ruci jabuku.

217. F. VAN BLOEMEN, prozvan ORIZONTE (1656 do 1748).
Talijanska okolica.

Preko potoka vodi most, kojim prolaze ljudi.

218. TALIJANSKA ŠKOLA XVIII. VIEKA.
Sv. Ana.

Uz djevicu Mariju, koja u ruci drži zaklopljenu knjigu, vide se na slici njezini roditelji. Svi se nalaze u nekom tihom vjerskom zanosu.

219. NIZOZEMSKA SLIKA XVII. VIEKA.
Isus na križu.

Slika prikazuje Spasitelja na križu, podno kojega tuguju svete žene i sv. Ivan.

220. NIZOZEMSKA SLIKA XVII. VIEKA.

Kirurgijska operacija, izvorna slika.

Seoski liječnik pregledava nekome starcu ranu na nozi. Uz njih stoji neka osoba, koja tare suze. U zaledju se vide otvorena vrata, na koja je unišao dječak, pa desnicom nešto vadi starcu iz torbe.

DVORANA IV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

220

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

220

MLETAČKA ŠKOLA.

U ovoj najvećoj dvorani izložene su slike mletačke škole, koja imade za nas dvojako značenje: prvo, što je naše hrvatsko i dalmatinsko primorje, poradi svoje sveze i stoljetnoga saobraćaja s Mletci, stajalo u tješnjem dodiru s mletačkom umjetnosti u obće; onda drugo, što su slikari rodom iz Istre i Dalmacije odgojeni u toj školi i njoj po svojih radnjah pripadali.

Jurve se je u kratko razpravljalo o staroj mletačkoj školi (str. 31) prije XVI. vieka, imenito o školi XV. stoljeća, kojoj je glavom bio Giovanni Bellini (1426 do 1516). Od njegovih učenika neki su ostali njegovu pravcu manje ili više vjerni, te se mogu podieliti u dva skupa: u prvi pripadaju oni, koji su slikali u dražestnoj mekanoj, a drugi u strogoj kipovitoj maniri. U prvi skup ide uz ostale Pier Francesco Bissolo (oko 1520), a u drugi Vincenzo di Biagio, prozvan Catena († 1531) i Giov. Batt. Cima da Conegliano (1489 do 1508). Belliniju Ivanu i bratu mu Gentilu (1421 do 1501) najsirodniji je Istranin Vittore Carpaccio (1450 do 1522), glasoviti historijski slikar mletačke škole, Bellinijeva pravca.

Najslavniji su učenici Bellinijevi, koji po svojoj djelatnosti i umjetničkom utjecaju idu u XVI. viek, — Giorgione i Tizian. Giorgio Barbarelli da Castelfranco, prozvan Giorgione (1477—1511), pravi je osnivač nove mletačke škole. Prije Tiziana prokrči put slobodnomu, širokomu, veličanstveno-smjelomu shvaćanju i prikazivanju, koje se iza toga u mletačkoj školi udomilo. Od Giorgionovih učenika i sljedbenika zaslužuju spomen: Fra Sebastiano del Piombo (1485—1547) i Jacopo Palma vecchio (1480—1528).

Uz učitelja Bellinija imao je utjecaj i na samoga Tiziana u početku njegov stariji suučenic Giorgione. Nu taj

najveći mletački slikar, Tiziano Vecellio (1477 † 1576), svojim velikim duhom gonjen, skoro udari samostalnim pravcem. Nitko nije prirode tako duboko shvatio i nitko je nije tako vjerno i tako sjajnim bojama prikazao, kao on. Priroda uzvišena na najviši stupanj krasote i skladnosti, oslobođena od sitničarija i nevolja izražava se u djelih Tizianovih. Umjetnički duh njegov bijaše svestran zalazeći u sve grane umjetnosti, te je crpao predmete iz povjesti, iz davnine, iz svieta misli i iz dnevnoga života. Tizian nije odgojio učenikâ, nu s tim više broji sljedbenika, a medju njih pripadaju Bonifazio Veneziano (1523—1579), naš Andrija Medulić, prozvan Schiavone (1522 † 1582), Alessandro Bonvicino, prozvan il Moretto da Brescia (1498—1555).

Uz Giorgiona i Tiziana razvi se prilično samostalno Giovanni A. Licinio Regillo da Pordenone (1484 † 1539), odlikujući se divnom mekoćom i nježnosti u prikazivanju puti i u jednostavnom prikazivanju ličnosti, a po veličanstvenosti oblika i izražaja pravi mletački fra Bartolommeo. I drugi mletački umjetnik Paris Bordone (1500—70) išao je svojim putem, on se je izobrazio po Giorgionovih djelih, uklonivši se ipak njegovu strogomu načinu shvaćanja, nu kasnije prista uz Tiziana tako, da su se njegove slike mogle zamjenjivati s Tizianovimi.

Mletačka se je škola dugo održala u cvietu, jer se je i sam grad sačuvao u XVI. vjeku na visini, do koje se je u prošlom uzpeo. S toga se mogu i mletački slikari druge polovine XVI. vjeka dično staviti o bok spomenutim velikanom njegove prve polovine, što se za ostale talijanske škole, kako vidjesmo, ne može utvrditi, ako im i nisu u obćenitosti ravni. Prvi je medju ovimi umjetnici Jacopo Robusti, po zanatu otčevu prozvan Tintoretto (1512 † 1594). Sam je svoj umjetnički pravac naznačio riečmi: „Ortanje Michelangelovo,

kolorit Tizianov“. Tintoretta je nadkrilio Paolo Caliari, po rodnom mjestu Veroni prozvan P. Veronese (1528 † 1588), koji se je živući ponajviše u Mletciz izobrazio u koloritu po Tizianu. Kao pravi baštinik Tizianovih vrlina, obdaren veličajnom tvornom silom i tankim osjećajem krasote drži visoko stieg mletačke umjetnosti. Učenici i sljedbenici njegovi, medju koje ide i njegov sin Carlo, nisu dostigli Paola.

Posljedovanje prirode kistom imalo je mletačke slikare dovesti i k genre-slikariji; a začetnikom ove vrsti smatra se Jacopo da Ponte, po rodnom mjestu prozvan Bassano (1510—1592). Učio je u Mletciz djela Tizianova i Bonifazijeva, te je s početka u njihovu pravcu radio. Vrativši se u rodno mjestance, okolinom njegovom i življenjem njezina stanovništva bijaše doveden k drugomu pravcu, započev slikati predjele, kolibe, seljake, stada, domaći život itd., te je ovakove prizore često i s historijskim slikama u sklad dovodio. Uputiv i svoje sinove u slikarstvo, s njihovom je pomoću mnogo umotvorina ove vrsti iznio u javnost. Od četiri sina dva su se odlikovala i svojimi vlastitim kompozicijama, na ime Francesco i Leandro (1558—1623).

I u mletačkom slikarstvu opaža se tečajem XVII. vieka utjecaj manierizma, ponajviše u naturalističnom smjeru, nu u glavnom ostade na površju osobiti pravac njihove škole, te je i u tom donekle promijenjenom pravcu liepih umotvorina na svjetlo iznielo. U tom se razdoblju odlikuju Jacopo Palma giovane (1544—1628), a osobito Alessandro Varotari, po rodnom mjestu prozvan il Padovanino (1590—1650). Premda se Palma umjetnošću bavio više kao zanatom, te mnogo i naglo radio, pokazuje ipak mnogo duha, i pojedinosti, kano n. p. glave, na njegovih slikah liepo su izvedene. Padovanino je sliedio Tiziana.

Mletački slikari odlikuju se tehnikom; savršenost kolorita bijaše i težnja i prednost njihova. Divnom vještinom umiju posljedomati život puti, sjaj i bliesak razno-likih tvari i tkanina, izticati krasote prirode.

Naša galerija podaje dosta podpuno lice mletačke škole. Zastupani su tuj svi glavni učitelji i učenici njihovi. Od Bellinijeva smjera Bissolo (br. 255), Catena (br. 248) i Cima da Conegliano (br. 243). Od slavnoga Istranina V. Karpača (Carpaccio) imade nekoliko umjetnina (br. 265—267, 269 270). Slike Tizianove (br. 237, 238, 241, 247) ponos su naše galerije, te su popunjene i dobrimi kopijami (br. 239, 273); pa se može i slog drugoga prvaka mletačke škole, Giorgiona, prilično razabrati iz jedne kopije (br. 244). Od Jakova st. Palme imade izvorna slika (br. 229). Uz Tiziana redaju se Bonifazio (br. 231—233, 253), naš A. Medulić (221—226, 257—264, 280), Moretto da Brescia (br. 250), Paris Bordone (br. 240), Tintoretto (br. 234, 252), P. Veronese (br. 227, 268) i sin mu Carletto (br. 271), Bassano (br. 228, 230, 236, 242, 251, 274, 277). Ima još drugih slika ove škole od nepoznatih umjetnika.

ANDRIJA MEDULIĆ, prozvan IL SCHIAVONE
221. (1522 † 1582), mletačka škola.

Mudrost, alegorijska, izvorna slika.

Rodjen u Šibeniku, bi rano u Mletke doveden, tuj poslije pokusa u slikarstvu kod svoga kuma Roka, snimajući, da uzmogne živjeti, slike umjetnikâ Mazzuole, Parmegianina, Giorgiona i Tiziana, usvoji prednosti njihove tako, da od prvoga poprimi nježnost i ljubkost izraza, a od drugih krasotu i život bojâ, pak se njegove slike po umjetničkoj vrijednosti stavljaju u sredinu između umotvorina onih slavnih slikara. Tizian ga je visoko cijenio, te se Andrija i smatra njegovim učenikom; a prijatelji se i s Tintoretom. Bijaše ujedno mjedorezac. Mnogobrojne radnje njegove čuvaju se u Mletcih, Dalmaciji, Padovi, Trevisu, Vicenzi, Veroni, Milanu, Firenzi, Rimu, Riminiju, Napulju, Parizu, Londonu, Madridu, Bruselju, Amsterdamu, Monakovu, Draždjanah, Berlinu, Casselu, Beču, Petrogradu itd.

Prikazuje se boginja mudrosti sa tri lica (sadašnjost, prošlost i budućnost), okružena geniji, od kojih dvojica drže joj nad glavom krunu, dolje mudraci u boginju gledajući razširenih ruku i od nje očekujući nadahnuće.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522
222. † 1582), mletačka škola.

Sv. Nikola, izvorna slika (v. br. 221).

Sv. Nikola, omiljeli u Slavenstvu svetac, sjedi odjeven u biskupskom erkvenom odijelu, desnicom blagoslivljajući, a ljevicom držeći knjigu; gornje ruho i stola zanosi na grčko-iztočni obred. Pred podnožjem angjeo držeći biskupski štap.

- ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),
223. mletačka škola.

Istina, alegorijska, izvorna slika (v. br. 221).

Boginja nad oblaci držeći lievom i desnom rukom otvorene knjige, s ustâ lier (mir) i mač (rat), po strani mladost, djevojke i dječarci, koji se oko nje kupe.

- ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),
224. mletačka škola.

Smrt, alegorijska, izvorna slika (v. br. 221).

Na oblacih starac uprt o kosu.

- ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),
225. mletačka škola.

Aritmetika, alegorijska, izvorna slika (v. br. 221).

Na oblacih muza u lievoj ruci držeći računicu.

- ANDRIJA MEDULIĆ, SCHIAVONE (1522 † 1582),
226. mletačka škola.

Jupiter fulminator, mitologijska, izvorna slika (v. br. 221).

Zeus na oblacih držeći munju u ruci, a dolje uz lievu nogu orao, ptica Jupiteru posvećena. Znači svemogućnost božju.

- PAOLO CALIARI, prozvan VERONESE (1528
227. † 1588), mletačka škola.

Slava angjelâ, izvorna slika.

Učenik Antuna Badile-a i Ivana Fr. Carota smatra se baštinikom umjetničkih vrstnoća Tizianovih, koje je umio svojom tvornom snagom i osjećajem ljepote sačuvati na visini (v. str. 99).

JACOPO DA PONTE, prozvan IL BASSANO (1510
228. † 1592), mletačka škola.

Sv. Petar lieči hroma čovjeka, izvorna slika.

Učeci djela Bonifazijeva i Tizianova usvoji Bassano njihov način bojadisanja; u svojim genre-slikah sjeća u kompoziciji na Nizozemce, što je jasnije izraženo na drugih slikah njegovih u našoj galeriji (v. br. 242). Budući da je radio mnogo, a sudjelovala su i četiri njegova sina (v. str. 99), njegove su slike raznolike umjetničke vrijednosti.

Predmet je crpen iz biblije (djela apost. III, 2—8), kako je na ime sv. Petar sa sv. Ivanom hroma čovjeka u pridvorju jerusolimskoga hrama pred svjetinom ozdravio svojom riečju. U zaledju pridvorje hrama, sv. Petar drži hromca za ruku i blagoslivlja ga, uza nj apostoli, Ivan na lievo, uz njega majka noseći bolestno djetesce; na drugoj strani mladić sa štapom gleda hromoga čovjeka.

JACOPO PALMA, IL VECCHIO (1480 † 1528),
229. mletačka škola.

Tri Marije, izvorna slika.

S početka sliedio Bellinijev slog, kasnije Giorgionov, nu slobodno (v. str. 97); dolje lievo ima nadpis: Iaco(bus) Pal(ma) inv(enit) e(t) pinx(it).

Predmet iz sv. pisma novoga zavjeta: Marija Magdalena, Marija Kleofas i Marija Salome.

JACOPO DA PONTE, prozvan IL BASSANO (1510
230. † 1592), mletačka škola.

Krvnici vežu Isusa, izvorna slika (v. br. 228).

BONIFAZIO VENEZIANO (1523—1579), mletačka škola.

231.

Bogorodica i sv. Katarina, izvorna slika.

Neki tvrde, da je bilo u prvoj polovini XVI. vieka više slikara toga imena u jednoj veronezkoj obitelji umjetničkoj; stariji († 1540) da je bio učenik st. Palme; drugi da je god. 1553 umro, a treći, koji je do godine 1579 radio, da pripada mladjemu naraštaju. Bonifazio je sliedio Tiziana, te se njegove slike slažu u koloritu, u izražaju ličnosti i razporedbi kompozicije s Tizianovimi u toliko, da se kadšto teško od njih razlikuju.

Bogorodica podaje svoga sina Katarini, koja pred njimi kleči. Liepa okolica, stabla i gradić sa crkvom.

BONIFAZIO VENEZIANO (1523—79), mletačka škola.

232.

Zaruke sv. Katarine, izvorna slika (v. br. 231).

Na ovoj krasnoj slici, jednoj od najljepših Bonifazijevih, prikazuje se bogorodica u crvenoj haljini i modru plaštu s bielim rubcem na glavi, držeći na lievom krilu golo djetešce lievom rukom obujmivši ga, a desnu podmetnuvši. Na lievoj strani pokleknula sv. Kata odjevena u zelenoj haljini s crvenkastim plaštem; gledajući u Isusa uze ga lievom rukom za desnicu kod lakta, a Isus ljevicom uhvati njezinu desnicu, te joj desnicom pruža prsten za znak, da ju sebi zaručuje. S desne je strane sv. Josip, jednom nogom kano klečeći, te gledajući dolje naslonio glavu na lievu ruku, koju je na lievo koljeno upro, dok u desnici drži štap odozgo grbav; haljina mu je modra, a plašt žut. Straga

vidi se na lievo predjel sa jezerom i uza nj grad, a na desno kuća i uz nju čovjek noseći janje, te do njega diete. Medju Josipom i Gospom straga dvie žene i janjci.

BONIFAZIO VENEZIANO (1523—79), mletačka
233. škola.

Poklon mudracâ, izvorna slika (v. br. 231).

Sjedeći i u crvenoj haljini s modrim plaštem odjevena bogorodica drži djetešce, koje joj na lievom koljenu sjedi na pelenicah, te pruža desnu ruku primajući dar u zlatnoj posudi, koji mu nudi starac ćelavac s bielom kosom i bradom, odjeven u crvenoj tozi; drugi mudrac je crnac kao turbanom omotane glave, a na njemu kruna, te u desnoj ruci drži posudu s darom. Treći mudrac u muževnoj dobi drži takodjer u desnici posudu sa darom. S desna sv. Josip, komu se vidi glava i malo poprsja, u crvenkastoj haljini sa žutkastim plaštem. U daljini brdovit predjel.

JACOPO ROBUSTI, prozvan IL TINTORETTO
234. (1512 † 1594), mletačka škola.

Mletačka obitelj, portrait, izvorna slika.

Učenik Tizianov sliedio je učitelja u koloritu, Michelangela pak u crtanju (str. 98). Bijaše neobično radišan i plodan; zato nisu sve njegove radnje jednake umjetničke cijene. Uz malo boja umio je najživlje ličnosti i značajeve prikazivati. Najsavršeniji su mu portraiti, u kojih pokazuje slobodno veličajno shvaćanje spojeno s čistom, pomnom provedbom.

Takav je i naš portrait, koji prikazuje gospodju, majku s troje djece: sa dva dječaka i jednom djevojčicom. Misli se, da je to portrait umjetnikove supruge i djece.

235. MLETAČKA ŠKOLA, slikar nepoznat.
Mati Zebedejeva pred Isusom, izvorna slika.

Predmet crpen iz evanđjelja sv. Matije (XX, 20—28). Mati Zebedejeva zamoli Isusa, da njezinim dvjema sinovima dade mjesto u svomu kraljevstvu uza se. Isus ju tada upita: jesu li pripravnici trpjeti za nj? Prisutni apostoli ljute se na onu dvojicu.

Isus s apostoli upro oči u majku, koja mu progovara, manji sin uza nju, a veći odtraga.

236. FRANCESCO DA PONTE, IL BASSANO (u 16. vijeku), mletačka škola.

Viećnik ili dužd mletački, portrait, izvorna slika.

Franjo, sin Jakova Bassana, uz trećega brata Leandra radio je zajedno s braćom; nu i samostalno, te se njegove vlastite slike odlikuju osobitom kompozicijom (Sala dello scrutinio u mletačkom duždinu dvoru).

Neki su taj portrait dosudili Jakovu. Lice i držanje posvema živo.

237. TIZIANO VECELLIO (1477 + 1576), mletačka škola.

Mater dolorosa (Majka božja raztužena), izvorna slika.

Ovu sliku prisudili su kod kupnje vještaci velikomu Tizianu, kao jednu od njegovih ranijih radnja, dok je još

slavni Tizian sledio slog Bellinijev dodavajući mu svoju krepčinu (v. str. 98).

Izražaj boli na licu žalostne majke tako je čuvstveno prikazan, kako ga je mogao prikazati samo kist velikoga umjetnika.

238. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Dvie dobi čovjeka, alegorijska, izvorna slika.

Tizian je izradio više alegorijskih slika, jednu našoj srodnu: tri dobi čovjeka, u kojoj prikazuje u šumovitu predjelu mlada pastira uz krasnu plavokosu djevojku na zelenom plandištu; te kano da ju uči svirati. Po strani driemaju dva dječarca, a nad njima prolazi amor; u zaledju počiva starac, promišljavajući o smrti nad mrtvačkom glavom (slika sada u Londonu). Prema ovoj misli izražava se druga na našoj slici; ondje tri (djetinjstvo, mladost i starost), ovdje dvie (djetinjstvo i starost) dobi čovječjega života. Prikazuju se tri gola igrom izmučena djeteta, dva su zaspala, a treće se penje na dub. S druge strane sjedi starac promatrajući lubanju, prolaznost ovoga svijeta. Prelijeпа i čarobna okolica. Opreka: bezbrižna djeca i zamišljen ozbiljan starac. Slika prekrasna.

239. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.

Sv. Ivan Kr., kopija P. P. Rubensa.

Rubens izučiv u Antwerpenu u Oktavijana van Veena slikarstvo, uputi se godine 1600 u Italiju, gdje je sedam

godina učio djela velikih talijanskih slikara, imenito Tiziana V. i P. Veronesa, kojih je pravac bio njegovu naj-srodniji. Tom prilikom snimio je i sliku Tizianovu, koja prikazuje sv. Ivana Kr., a koja je prije bila u crkvi sv. Marije vel., a sada je u kr. galeriji u Mletcih. Ondje se prikazuje Ivan u naravnoj veličini, dignuv desnu ruku, a lijevom držeći štap počinje propoviedati, kod nogu mu janjašce, — okolica je široka ravnica sa slapom.

240. PARIS BORDONE (1500—70), mletačka škola.
Krunitba hogorodičina, izvorna slika.

Bordone se izobrazio po Giorgionovih slikah, kasnije prista uz Tiziana. Odlikuje se neobično nježnim ružičastim koloritom, bogatimi oblici, dražestnim izrazom licâ, osobito ženskih (v. str. 98).

U oblacih bogorodica kleči, a presv. trojica ju kruni; izpod nje velika skupina svetaca: Petar, Pavao, Kristofor, Katarina itd., pod njima na strani angjeo drži daščicu s nadpisom: „In principio erat verbum et verbum erat apud deum“ (Iv. I, 1). Skupina svetaca i angjela liepo izvedena. U lijevom uglu donator, ferrarski duka Alfonso II. (1558 do 97). Kompozicija i provedba jednako liepa. Na slici podpis umjetnikov. Nekada vlastništvo čuvene galerije kardinala Fescha.

241. TIZIANO VECCELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.

Sveta obitelj, izvorna slika.

Slika u Rimu kupljena, a u mletačkoj akademiji umjetnosti izpitana i jednoglasno velikomu Tizianu pripisana. Nadjena je i jedna kopija ove slike, bez angjelâ, još za živa Tiziana po učeniku mu mlet. Polidoru (†

1565) učinjena, a za izvornu se mislilo, da je izgubljena. Tizian je izradio mnoge madonne i sv. obitelji. Iz naše slike odsievaju sve prednosti Tizianova kista. Osobe su pune ljepote i plemenitosti; boje upravo čarobne.

Gospa drži desnom rukom obvoje i diete, koje joj leži na krilu, pa se sagiba prama malomu Ivanu; Josip naprama svojoj zaručnici naslonjen motri Isusa; Ivanu s desne strane stoji angjeo klanjajući se Isusu. Prekrasna slika.

JACOPO DA PONTE, IL BASSANO (1510 † 92),
242. mletačka škola.

Krštenje sv. Brigite (ili Veronike), izvorna slika.

Prikazuje se, kako biskup sv. Valentin pred crkvom krsti sv. Brigitu (ili Veroniku). Od ljepših Bassanovih slika.

GIOV. B. CIMA DA CONEGLIANO (1489—1508),
243. *Dva svetca*, izvorna slika.

Učenik L. Vivarinija prista zatim uz Gian-Bellinija, te je posljedomao nježnost i živahnost njegovu; u koloritu mu je najbliži, radio je s velikom pomnjom.

Jedan redovnik odjeven u crkvenom biskupskom odijelu s biskupskim štapom u desnoj, a s knjigom u lijevoj ruci; drugi u crnom odijelu, držeći u lijevoj crvenu knjigu, a u desnoj redovnički štap. Obojici oko glave zlatna aureola.

GIORGIO BARBARELLI, prozvan IL GIORGIONE
(1477 † 1511), mletačka škola.
244. *Našašće Mojsijino*, po izvornoj slici kopija akvarelojama od E. Kaisera.

Izvorna slika čuva se u Firenzi u galeriji Pitti. U sredini pod stablom sjedi kraljevna zapanjena gledajući diete, koje joj dvorkinja pruža. Uz nju stoje dvorani i dvorske gospodje. Na jednoj strani veselo društvo sjedeći u prirodi dražestnoj, na drugoj pratnja kraljevine, kako nastoji kolievku oteti riei. Prizor obuhvaćajući zemaljski sjaj i razkoš, u koji je biblijski događaj upleten. Jednaka Giorgionova slika, samo u velikom razmjeru, nalazi se u milanskoj galeriji Breri. Znameniti kritik talijanski Morelli (Lermolieff) drži, da bi ova slika mogla pripadati Bonifaziju Venezianu.

245. MLETAČKA ŠKOLA.

Mletčanka, portrait, izvorna slika.

Liepa djevojka s krasnim nakitom na kosi.

246. BONIFAZIO VENEZIANO (1523—79), mletačka škola.

Bogorodica s Isusom i sv. Cecilija, izvorna slika.

Bogorodica se moli sklopljenih ruku svojem božanstvenomu sinčiću, koji ležeći na pelenicah pruža joj ruke; sv. Cecilija, držeći u lievoj ruci palmu (znak mučeništva), desnu stavi na svirale i po-božno gleda u spasitelja. U zaledju liep predjel.

247. TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.

Sveta obitelj, izvorna slika.

I ovu su sliku u Italiji neki vještaci dosudili Tizianu (v. br. 241); svakako je veoma krasna. Tizian je mnogo slika ove sadržine naslikao.

Bogorodica drži sinčića na krilu, koji prima „agnus dei“ od maloga Ivana, uz kojega je ja-njašće. Boje živahne i preliepe.

- 248.** VINCENZO CATENA († 1531), mletačka škola.
Bogorodica sa dva svetca, izvorna slika.

Učenik Gian-Bellinija, nu opaža se u njega još neki utjecaj pravca B. Vivarinija (1449—1499).

U zaledju liep predjel, sprieda bogorodica dr-žeći na krilu Isusa, s jedne strane duvna (sv. Klara?), a s druge redovnik dižući u vis knjigu i štap, koje primaju dva nebesnika.

- 249.** MLETAČKA ŠKOLA.
Mletčanka, portrait, izvorna slika.

Neki vještaci dosudjuju taj portrait Giov. Antoniju da Pordenone (1484—1539), koji se i ovom vrsti slikarstva mnogo bavio. Odlikuje se nježnošću i mekoputnošću ko-lorita (v. str. 98).

- 250.** ALESSANDRO BONVICINO, obično IL MORETTO
DA BRESCIA (1498—1555), mletačka škola.
Redovnik pred križem, izvorna slika.

Moretto je u početku sliedio strogo Tizianov slog, nu kasnije usvoji vlastitosti rimske škole, i tako stvori po-seban način prikazivanja, odlikujući se jednostavnošću i tihom dražesti; kolorit mu je hladniji nego li u većine Mletčana. Na slici je zabilježena godina: MDIX.

- 251.** FRANCESCO DA PONTE, BASSANO (u 16. vjeku),
mletačka škola.
Isusov posjet u Marije i Marte, izvorna slika (v. br. 236).

Predmet izradjen po pripoviesti u sv. Luke X, 38—42. Isusa prima u svoju kuću Marta, koje sestra Marija slušaše njegove propoviedi.

U zaledju brdovit i šumovit predjel. Isus ulazi kroz pridvorje s učenici, dočekuje ga Marta, a postrance kleči Marija; iza Marte razprostrt stol, a uza nj čovjek gleda na ženu, koja se odtraga bavi kuhanjem; u košari ribe, oko kojih se druga žena zanima, na tlu živad, uz Mariju pseto, a blizu mačak. U svemu manira Bassanova.

JACOPO ROBUSTI, IL TINTORETTO (1512 †1594),
252. mletačka škola.

Zaruke sv. Katarine, izvorna slika (v. br. 234).

U Rimu, gdje je slika kupljena, pripisivali su ju našem A. Meduliću, no u Mletcih dosudili su ju umjetnici jednodušno Tintoretu, pače pronašli ju za jednu od ljepših umotvorina njegovih.

Prikazuje se bogorodica, Isus, sv. Ivan i sv. Katarina, kojoj Isus daje prsten, straga lice čovjeka. Predmet često obradjen.

BONIFAZIO VENEZIANO (1523—1579), mletačka škola.

253. *Isus i Samaritanka kod zdenca*, izvorna slika (v. br. 231).

Po pripoviesti u sv. Ivana ev. IV, 5—26 Isus dodje u Sichar, grad Samarije, pak tu sjedne uz zdenac na počinak. K zdencu dodje po vodu žena, s kojom zametne razgovor. Ovaj prizor prikaza umjetnik. U daljini na brdu grad Sichar, u

zaledju bregovita okolica, kod zdenca s jedne strane Isus naslonjen o lievu ruku drži u njoj spis, a desnicu je nadignuo. Samaritanka drži na zdencu vrč, niže uz nju diete igra se užetom, u kutu psetance. U daljini učenici.

254. MLETAČKA ŠKOLA.

Sv. Stjepan mučenik, izvorna slika.

U zaledju bregovi i voda, liepa okolica, u kojoj se mučenik klečeći moli.

255. PIER FRANCESCO BISSOLO (1490—1520), mletačka škola.

Obrezanje Isusovo, izvorna slika.

Bissolo bijaše jedan od darovitijih učenika Gian-Bellinijevih; slike mu se odlikuju nježnošću.

Izradjena po pripoviesti u sv. Luke II, 21 do 39.

256. MLETAČKA ŠKOLA.

Mletčanka, portrait, izvorna slika.

257. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Glazba, alegorijska, izvorna slika (v. br. 221).

258. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Angjeo, alegorijska, izvorna slika.

Ovo je po svoj prilici ulomak veće slike.

259. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82), mletačka škola.

Pedagogija, alegorijska, izvorna slika.

Muza sjedeć uхватила neposlušno diete za kosu, koje se brani, a drži pločicu u ruci.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
260. mletačka škola.

Etnografija, alegorijska, izvorna slika.

Starac u oblacih pridiže čovjeka jednom rukom. Nabavljena pod ovim imenom, premda se to iz kompozicije teško razabira.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
261. mletačka škola.

Mars i Venera, mitologijska, izvorna slika.

Po grčkoj i rimskoj priči gr. Aphrodite, lat. Venus, boginja ljubavi i ljepote, sdruživši se s Aresom, lat. Marsom, bogom rata, postade ratoborna.

Na našoj slici Venera sjedi na kolih, u koja su golubovi upregnuti, a prati ju Mars u podobi viteza one dobe.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
262. mletačka škola.

Lik Medulićev, kopija po izvornom portaitu.

Izvorna slika, izradjena po samom Meduliću, nalazi se sada u Firenzi, u galeriji Pitti, u dvorani portaitâ velikih umjetnika. Kopiju je izradio Riečanin Simmonetti.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
263. mletačka škola.

Dijana, mitologijska, izvorna slika.

Slika prikazuje Dijanu (Artemidu) kao boginju lova.

ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522—82),
264. mletačka škola.

Geografija, alegorijska, izvorna slika.

Žena u oblacih drži jednom rukom kruglju zemaljsku, a drugom šestilo.

265. VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka
266. škola.

267. *Isus sa 12 apostolâ*, izvorna slika.

Viktor „Carpatius, Charpathi“, kako se je sam pisao, rodом iz Kopra u Istri, najslavniji je historijski (legendarni) slikar starije mletačke škole; u načinu stoji najbliže Belliniju (v. str. 31). Slike njegove pravi su biser crkvene slikarske umjetnosti.

Naše krasne, pune bajna kolorita slike izvedene su na predelli nekoga žrtvenika. Imadu od Carpaccia tri predella-slike u mletačkoj crkvi s. Giovanni e Paolo iz njegove ranije dobe. Izradio je na liepu slike iz života sv. Jerolima u hrvatsko-dalmatinskoj crkvi sv. Jurja u Mletcih. Umjetnik veoma uman i plodan. (V. Kukuljević: Slovník umjetnika jugoslav. str. 137—145.)

PAOLO CALIARI, IL VERONESE (1528—88),
268. mletačka škola.

Bogorodica sa svetci, izvorna slika.

Majka božja na visoku prijestolju drži Isusa na krilu, prema kojemu se uzpinje mali Ivan; pred prijestoljem dva svetca, od kojih sv. Franjo Assiski upire oči u bogorodicu i sina joj, i svetica (sv. Klara?) s monstrancijom, po strani donator u

sjajnu odielu držeći posudu s darom. Sprieda pri-dvorje, u zaledju krasno plavetno obzorje.

VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka
269. škola.

Sv. Sebastijan, izvorna slika (v. 265—267).

Izvornost potvrđuje sam pripis na slici: P. Victor Karpathius, Venetus 1514. Mučenik privezan o stup moli se bogu; u zaledju liep predjel.

VITTORE CARPACCIO (1450—1522), mletačka
270. škola.

Sv. Petar mučenik, izvorna slika.

Naslikan u dominikanskom odielu (v. str. 26).

CALIARI CARLO, CARLETTTO († 1596), mletačka
271. škola.

Svjetska i nebeska moć, alegorijska, izvorna slika.

Daroviti sin Paola Veronesa, sliedio u umjetnosti svoga otca, nu nije ga dostigao.

Nebeska moć prikazana u slici liepe gospodje, kojoj pod desnom nogom stoji zemaljska kruglja, naznačujući tim priezir svieta, a licem gleda u nebo, sve uzdanje imajući u boga. Svjetsku moć prikazuje jak poput Herkula mužkarac, naznačujući tjelesnu snagu, u koju se uzda; golo diete obazrevši se na mužkarca i pokazujući mu krunu predstavlja napastnika, koji častmi zavarava ljude. Slika liepa.

MLETAČKA ŠKOLA.
272.

Poklon triju mudraca, izvorna slika.

Nabavljena pod imenom Paola Veronesa; svakako je njegove dobe, a mletačke škole.

Bogorodica sjedeći drži djetesce, pred kojim jedan mudrac kleči uhvativ ga za nožicu, a druga dva stoje, dugačke im haljine podržavaju mladi dvoranici. Iza majke božje sv. Josip.

- 273.** TIZIANO VECELLIO (1477 † 1576), mletačka škola.
Sv. Marko, kopija Ivana Squarcine po izvornoj slici.

Slika je jedna od ranijih Tizianovih, nalazi se u Mletcih u crkvi s. Maria della salute. Izim sv. Marka slika prikazuje sv. Roka, Sebastijana, Kozmu i Damjana.

- 274.** FRANCESCO DA PONTE, IL BASSANO († 1530), mletačka škola.

Isus u vrtu Getsemani, izvorna slika.

Slika na prvi pogled pokazuje način slikanja umjetničke obitelji Bassanove (v. br. 236); prisudjena je otcu Jakovu, nu bit će prije njegova sina Franje. Prikazuje prizor po evanđelju (u Matije XXVI, 36—56, u Marka XIV, 32—50, u Luke XXII, 39—53, u Ivana XVIII, 1.)

Na vršku krasna predjela moli se spasitelj, dok tri učenika njegova na podnožju spavaju.

- 275** MLETAČKA SLIKA XVI. VIEKA.

Glava sv. Ivana Krst. na pladnju, izvorna slika.

- 276.** MLETAČKA SLIKA XVI. VIEKA.

Sv. Ivan Krst. u pustinji.

Ova je slika očevidno skica za oveću radnju.

- 277.** FRANCESCO DA PONTE, IL BASSANO († 1530), mletačka škola.

Isus kod Marije i Marte.

278. SLIKA MLETAČKE ŠKOLE.
Poklon mudracâ.

Slika potječe iz ranijega vremena mletačke slikarske škole.

279. SLIKA MLETAČKE ŠKOLE.
Krštenje Isusovo.

**280. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522¹do
 1582), mletačka škola.
*Bogorodica, izvorna slika.***

ELIZABETH V. 1881

DVORANA V.

SLIKARSTVO NAŠEGA DOBA.

Medju znakovi novoga poredka, koji su se u sredini prošloga vieka stali pokazivati, ne zauzima posljednjega mjesta ni novi razvoj slikarstva. Slikarstvo se počeo vraćati preko srednjega vieka k oblikom klasične davnine. Mnogo je išao na ruku tomu smjeru umjetnosti Ivan Winckelmann (1717 do 1768) svojimi umjetničko-arheoložkim iztraživanji grčkih i rimskih umotvorina. Živuci u prijateljstvu s prvimi njemačkimi umjetnici upućivao ih na staroklasične uzore umjetnosti. U isto doba javi se nezavisna naturalistična težnja za slobodnijim opažanjem oblika života i za slobodnijim eklekticismom, da se osim starih umotvorina uzmu za uzor i kasniji veliki umjetnici. Sve je to dalo i slikarstvu nov smjer. Na čelu ove klasične periode slikarstva stoji Anton Rafael Mengs (1728—79). Proučivši s jedne strane liepe oblike klasičnih umotvorina kušao je s njimi sliti ljepotu djelâ umjetnikâ Rafaela, Tiziana i Correggia. Uzprotivi mu se Pompeo Battoni (v. str. 70), koji je tadašnju talijansku umjetnost proti ovoj novotariji uzeo u zaštitu. Drugi nešto kasniji naraštaj njemačkih slikara još strože prista uz Winckelmannove nazore kušajući prikazati klasične predmete u klasičnom duhu. Ovim na čelu stajao Šlesvižanin Armin Jacob Carstens (1754—98), a pridružiše mu se E. Wächter, G. Schick i dr. Svi oni i njihovi pristaše nastojahu u slikarstvo uvesti čistoću i plemenitost sloga i odlučno shvaćanje života.

I na francuzku umjetnost djelovao taj nanovo probudjeni smisao za klasičnu starodavnost. Predteča novoga smjera bijaše I. M. Vien (1715—1809), a pravi daroviti zastupnik bješe učenik mu J. L. David (1748—1825). Mnogo učenika i sljedbenika Davidovih, kano što su F. P. Gerard (1770—1837), A. J. Gros (1771—1835) i dr.,

nastojalo je Davidov slog razširiti; a u sličnom smjeru radili su J. Regnault (1754—1829) i njegovi učenici (P. Guerin, Hersent, Blondel), te P. P. Proudhon (1758 do 1823) i dr. Utjecaj francuzke umjetnosti na ostale zemlje bijaše poslije prevrata ogroman, osobito je atelier Davidov postao stjecištem umjetnikâ ciele Europe. Od talijanskih slikara, koji su sliedili francuzki pravac, spomenut ćemo Pietra Benvenuta (1766—1844), A. Apianija (1754—1818) i V. Camuccinija (1767—1844).

Nu kad je Davidov klasicizam stajao na vršku slave, započe se proti njemu reakcija, koja je opet na polju književnosti nikla. Srednji viek, dugo prezren, iztaknu se opet u svojem romantičnom sjaju i dubokoj krasoti. Romantika lorda Byrona u Englezkoj, Tieckova i braće Schlegela u Njemačkoj na književnom polju dade i u umjetnosti nov poticaj, otvori na ime pogled na bogatu prošlost i na važnost narodnoga života. U vrijeme ovoga preokreta nalazilo se u Rimu kolo mladih njemačkih umjetnika: P. Cornelius iz Düsseldorfa, Frid. Overbeck iz Lubeka, J. A. Koch iz Tirola, F. Veit iz Frankfurta i V. Schadow iz Berlina, koji osvojeni idejama nove romantike i proniknuti narodnim čuvstvom stadoše učiti slikarstvo srednjega vieka, osobito slike na liepu iz naj-sjajnijega doba talijanske umjetnosti. Dok su se ostali iz onoga kruga kasnije razišli, ostade Overbeck u Rimu, te usvojeno načelo provede najvjernije i najdosljednije. Njegov je sviet u umjetnosti srednji viek sa tadašnjimi nazori, osjećaj je njegov — osjećaj uzkrsnula fra Ivana da Fiesole. Odbija sve, što se stanovištu XIV. ili XV. vieka protivi. U tom smjeru sliede Overbecka F. Veit, E. Steinle u Frankfurtu, Čeh J. Führich († 1876) i L. Kupelwieser (1798—1862) u Beču. Spomenuti Overbeckovi drugovi, vrativši se u domovinu, širili su umjetnost u tom pravcu, manje ili više preinačenom. Petar Cornelius, koga je god. 1825 kralj

Ljudevit postavio na čelo monakovske akademije, bude začetnikom monakovske škole, kojoj je uresom njegov učenik V. Kaulbach (1804—74). Uz monakovsku školu, prvakinja u Njemačkoj, posta akademija u Düsseldorfu iza g. 1826 pod vodstvom spomenutoga V. Schadowa drugim razsadnikom njemačkoga slikarstva, a prvakom je ove škole K. V. Lessing. Düsseldorfskoj školi sa svojom težnjom i ljubavi za genre i romantičnost srodna je berlinska (Kolbe, Wach, Magnus, Menzel, Schrader, Hildebrandt i dr.). Novo je središte sebi stvorilo slikarstvo takodjer u akademijah i učilištih u Beču (Kraft, Waldmüller, Danhauser, Rahl), u Draždjanijah, u Frankfurtu (Veit, Steinle, Becker), u Karlsruhi, Stuttgartu, Königsbergu i Weimaru.

U Francuzkoj slikarstvo pridrža do duše Davidovu školu za izlazište, nu strogomu se klasicizmu oprieše drugi smjerovi (Ingres, Richard, Robert, H. Vernet). Francuzko slikarstvo podpade takodjer pod utjecaj romantike, nu naginje više na realističnu stranu, pa sjaje osobito svojim kolorističnim djelovanjem i naturalističnom silom. Put mu prokrčiše genijalni umjetnici Géricault († 1824), E. Delacroix, P. Delaroche († 1856); kao sjajni koloristi odlikuju se R. Fleury, L. Cogniet i A. Decamps, u novije doba proslaviše se Gérôme, Cabanel, P. Baudry i dr. U Belgiji je na glasu L. Gallait.

I u Italiji bješe zavladala težnja, da se slikarstvo prisloni uz uzore starih velikih umjetnika; tako se Hayez uz nagnuće klasicizmu kušao okoristiti vrlinama velikana renaissance; umjetnici u Firenzi učili su pomnjlivo stare florentinske slikare (Marini, Mussini); u Rimu sastavilo se kolo darovitih slikara (Cochetti, Minardi, Consoni, Bianchini i dr.), koji su prozvani „puristi“, nastojeći, da prisvoje vrline prvaka talijanske umjetnosti.

Romantika je morala do skora uvidjeti, da joj samo djelomice uspieva težnja uzkrsnuti sredovječne uspomenje,

te da mora postati narodnom, ako želi postići potpun uspjeh, na ime osvojiti narod. Odavle započe i slikarstvo pažnju obraćati na narod, na njegova svojstva, osobine i osjećaje u životu i povjesti; a to, oertano realističnom vjernosti i kistom idealizovano, stade djelovati na obćinstvo. I to je takodjer težnja novoga slikarstva.

Na umjetničkom poprištu pojaviše se u našem vieku i Slaveni, te već do sada uz druge umjetnike izvojštiše sebi častno mjesto. Dva glavna plemena, Rusi i Poljaci, prednjače. Petrogradska akademija umjetnosti, osnovana godine 1757. caricom Elizabetom Petrovnom, odgoji mnogo vrstnih slikara, od kojih spominjemo K. Brjulova, T. A. Brunija, oba Ivanova, K. Golovačevskoga, J. T. Kapkova, G. Lapčenka, A. F. Markova, T. A. Neffa, V. G. Rajeva; njezini su pitomci takodjer proslavljeni V. V. Vereščagin i Ajvazovskij, te starinom Poljak Siemiradzki. Nema vrsti slikarije, koja ne bi bila zastupana vrstnim umjetnici; k spomenutim pridružuju se u novije doba: u historijskom slikarstvu prof. A. J. Charlemagne, A. Kocebue, F. A. Bronikov, V. M. Maksimov, Savinskij, N. Mjasojedov itd., u genre-u Jacobi, Morozov, Rjepin, Makovskij, Klodt, Trutovskij, Kovaljevskij i dr., u krajolicih Šiškin, Klever, Križenko, Meščerskij, Bogoljubov, Sadkovskij i dr. Od Poljaka, u kojih učilište umjetnosti u Krakovu goji slikarstvo, dosta budi spomenuti slavnoga J. Matejka, A. Grottgera i J. Brandta, od Čeha J. Čermaka, V. Brožika, A. Chitussija itd. I medju južnimi Slaveni imade slikara na glasu, tako su medju Hrvati poznati A. Aron, V. Bukovac, N. Mašić, C. Medović i I. Tišov; medju Srbi J. Teodorović, P. Jovanović, Gj. Krstić, U. Predić; medju Slovenci Janez i Juraj Šubić, Ivana Kobilca itd. Slavenski slikari pošli su većim dielom narodnim pravcem, crpajući predmete za svoje umotvorine iz narodne povjesti pune dramskih prizora, iz bujnoga narodnoga života i raznolike prirode

prostrane svoje domovine. Tko zna, ne će li slavenska umjetnost riešiti posebnu zadaću?

Naša galerija imade nekoliko slika našega doba, nu razmjerno ponajviše umjetnika njemačkih, zatim talijanskih, pak slavenskih, i to Poljaka, Čeha i Hrvata. Odavle se razabira, da je najnovije slikarstvo u našoj galeriji najnepodpunije, te će biti zadaća budućnosti, da ovu prazninu, osobito za slavensko slikarstvo, što savršenije popuni.

281. STEINLE IVAN EDUARD.

Sv. Ilija, izvorna slika (1866).

Steinle rođen 1810 u Beču, ondje u akademiji umjetnosti obrazovan, preseli se god. 1827 u Rim, te prista uz Veita i Overbecka, u njihovu je smjeru radio vrativši se 1834 u Beč; a promicao ga i kano profesor historijskoga slikarstva od g. 1850, a kasnije kao ravnatelj umjetničkoga zavoda u Frankfurtu. Kano učitelj upućivao je svoje učenike na slikare XV. i XVI. vieka. U tom slogu izradjene su obje naše slike Steinleove (br. 281 i 295).

Sv. Ilija stojeći na vatrenih kolih i uzdigav ruke prama nebu hrli onamo na četiri konja. Dolje u desnom kutu drug njegov, prorok Elizej, u čudu gleda taj prizor. Slika u Frankfurtu izradjena po pripovijesti biblijskoj, knj. kraljeva IV, 11—12.

282. ČERMAK JAROSLAV.

Ranjeni Crnogorac, izvorna slika.

Rodjen 1831 u Pragu, učio je u rodnom gradu slikarstvo, god. 1848 ode u Njemačku, ne mogavši se sprijateljiti s njem. slogom Corneliusovim i Kaulbachovim podje u Antwerpen i tuj stupi u akademiju, gdje je realistična struja prevladala. Iza toga postade u Bruselju učenikom glasovitoga Louisa Gallaita. Od god. 1851 nastani se u Parizu. Odabirao je predmete iz slavenske povjesti i života, osobito južnoslavenskoga, čega radi g. 1858 i 1862 proputova naše zemlje. Već prva slika njegova (1862) „Bašibozuci vode Hercegovke“ steče mu ime. Na veliku štetu umjetnosti umrie 24. travnja 1878.

Ova kompozicijom i provedbom prekrasna slika prikazuje prizor iz stoljetne borbe Crnogoraca za krst častni i slobodu zlatnu. Pred očima je uvala vrletna krša crnogorskoga; u blizini bije

se boj; na jednom vršku oboružan Crnogorac gleda u tjesnac za neprijateljem; niže dva ranjena junaka, od kojih se jedan drži svomu sinu za rame. Oba kano i pratilac sustadoše, opazivši, kako na nosilih dva kršna momka nose ranjena u bitei vojvodu, komu je doljni dio tiela pokriven, a gornji otkriven. Na licu mu se vidi resignacija i mirnoća s izpunjene prema otačbini dužnosti. Vojvoda je glavna osoba u prizoru; sve se osobe oko njega kupe. Ne samo junaci nego i žene, koje su se po vrletnom puteljku uzpinjale, zaustaviše se i gledaju vojvodu. Žene i djevojke, koje su muševе i braću pratile u rat, obkoljuju vojvodu što plačuci, što zabrinute. Dvie padoše ničice, mlada djevojka lica angjeoskoga uprla oči u ranjenika. Osobe sami portraiti naravne divne krasote. Tankočutnim svojim realizmom budi ova umjetnina nutarnje osjećaje u gledaoca, kano da sluša pučkoga pjevača, koji slavi narodne vitezove

283. SIEMIRADZKI HENRIK J.

Pogled s briega na ravnicu, studija.

Rodom iz Harkova, po krvi Poljak, svršivši sveučilišne nauke priedje u Petrogradu u akademiju umjetnosti; probavivši tu podporom ruske vlade 8 godina, usavrši se u slikarstvu u inostranstvu: u Monakovu i Rimu. Već druga slika njegova „Neronove žive baklje“ steče mu slavan glas u umjetničkom svijetu. Odabira ponajviše predmete iz grčke, rimske i starokršćanske povjesti i života. Pripada medju najveće slikare našega doba.

Naše dvie sličice (br. 283 i 284) pokazuju u malom darovitost, način i tehniku toga velikoga umjetnika.

Tuj se prikazuje uvala, kojom se potok protiskuje.

SIEMIRADZKI H. J.

284. *Okoliš u rimskoj Campagni s osobama iz staroklasičnoga vieku, izvorna slika (1877).*

S jedne strane most preko potoka i brežuljak obrasao uljikami, a s druge vidi se zgrada pod granatim stablom, komu na podnožju počivaju dva putnika, od njih se jedan razgovara s djevojkom, koja u ruci drži vrč. Liepo plavkasto obzorje.

285. SEITZ LUDOVICO.

Madonna kao kraljica angjeoska, izvorna slika (1869).

Rodjen u Rimu 1844, poče učiti slikarstvo u oca A. M. Seitza (v. br. 303), te je umah osobite umjetničke sposobnosti pokazao. Prvu njegovu sliku „Sv. tri kralja“ pohvali slavni Cornelius u velike, druga „Adam i Eva“ bijaše takodjer krasna; a ova naša je treća, te je na svjetskoj parizkoj izložbi velik dojam proizvela. Iza toga je Ludovico s ocem izveo krasne slike na liepu u stolnoj crkvi djakovačkoj, a poslije i drugdje (Aracoeli i Dell' anima u Rimu, Freiburg). Sada je nadzornik vatikanskih umjetničkih sbirka u Rimu. Za uzor odabra velike slike XVI. vieka.

Bogorodica sjedeći na prijestolju, odjevena modrim plaštem, a okrunjena zlatnom krunom, pod kojom je koprena prozirna, drži djetešce obučeno u tankoj košuljici, koje desnicom blagoslivlja, a

ljevicom se drži za majčinu desnu ruku. Majci na podnožju s jedne i druge strane kleče dva anđela udarajući u kitaru i gudeći gusle; osim toga vidi se posuda s kitom cvieća, s crvenimi ružicama i bielimi ljerovi, pa dolje biela i rumena ružica. U zaledju vidi se krasan predjel. Na preliepu okviru: Regina coeli, laetare, alleluja.

286. STEINLE I. E.

Sv. Veronika, izvorna slika (1875), v. br. 281.

Po staroj legendi jedna je žena Isusu, kad su ga na Kalvariju vodili, podala rubac, da sebi s lica otare znoj i krv; pa kad je to Isus učinio, ostade na rubcu otisak njegova lica. Ta prava slika (vera ikon) Isusova dospje VIII. vieka u Rim, gdje se medju sv. moćmi čuva u bazilici sv. Petra.

Svetica na našoj slici drži rubac s glavom spasiteljevom. U zaledju grad.

287. KUPPELWIESER LEOPOLD.

Poklon mudracâ, izvorna slika.

Rodjen 1798, obrazovan (1809) u bečkoj akademiji, posjeti 1816 draždjansku galeriju, 1824—25 proputova Italiju, ovdje učeći djela Fiesolova odluči se za religiozno slikarstvo; od god. 1830 bio je profesor historijske slikarije u bečkoj akademiji, od kada je mnogo uradio. Radnje mu se odlikuju pobožnom koncepcijom, te dubljinom i obsežnošću simbolike. Umro je g. 1862.

Bogorodica s djetešcem sjedi, straga sv. Josip, sprieda tri iztočna mudraca s darovi, u zaledju Betlehem, zviezda sipa svjetlo u stajicu.

288. KUPPELWIESER LEOPOLD.*Bogorodica sa svetcima, izvorna slika.*

Bogorodica sjedi s Isusom na visoku prijestolju, desno pred njom na skalinah angjeo, a s druge strane sjedi sv. Ivan ev. Uz prijestolje dvie skupine, u jednoj na desno sv. Ivan Krst., a u drugoj na lijevo sv. Josip.

289. MAŠIĆ NIKOLA.*Ljetna idila, izvorna slika.*

Mašić se rodio u Otočcu 28. studenoga 1852, dovršivši gimnazijske nauke prešao je u slikarsku akademiju u Monakovu kao učenik profesora Lindenschmita, a poslije u Parizu bijaše učenik Williama Bouguereau-a; za svoje usavršenje proputova Italiju god. 1880, 1887 i 1895. Njegove liepe i brojne slike visoko se cene.

Brežuljak uza Savu, šašem, grmljem i poljskim cviećem obrasao, domaća živad, koš s lukom, dinje, lubenice, bundeve, kukuruz itd. na tlu, mlado djevojčce leži bezbrižno u tom obilju igrajući se s pićići. U daljini selo uz Savu.

MATEJKO JAN.**290. *Umorstvo poljskoga kralja Przemislawa, izvorna slika.***

Rodjen 1838 u Krakovu, izučen u tamošnjem slikarskom učilištu, priedje na koncu 1858 u akademiju monakovsku, gdje je pod vodstvom Pilotyjevima gotovo godinu dana radio; god. 1860 priedje u Beč u akademiju, nu za dva mjeseca povrati se u Krakov, gdje se nastani i ondje posta ravnateljem slikarskoga učilišta. Umro je u Krakovu 1. novembra godine 1893. Kako mu slavni

zemljak Siemiradzki crpa predmete za svoje umotvorine iz grčkoga i rimskoga svieta: tako ih Matejko uzima iz poljske povjesti (Šimon Starowolski, kralj Sigismund I., Otrovanje kraljice Bone, Umorstvo Wapowskoga, Jan Kochanowski, Skarga, Unija Lubelska, Stjepan Báthory, Sobjeski spasava Beč, Proglas poljske konstitucije itd.), te ih obrađuje i s patriotskim žarom i neobičnom umjetničkom vještinom. U taj niz pripada i naša slika.

Moć poljskoga kralja Przemislawa (1279 do 1296) probudi zavist u njemačkih braniborskih knezova, vječitih neprijatelja Poljske. S pomoću domaćih izdajica napadnu oni knezovi, dva Otona i Konrad, u Rogoźnu Przemislawa, te ga ubiju dne 10. veljače 1296 god. Ovaj prizor prikazuje nam umjetnik. Neprijatelj je prodro u kraljev dvor, koji već zahvati plamen; dvoranici klonuše, kralj se s bodežem u ruci opire, iza njega očajna supruga kraljica Riksa Švedkinja s malim djetetom. — Na slici vide se sve prednosti bujnoga i sjajnoga kista Matejkova.

291. BUKOVAC VLAHO.

Mlada patricijka, izvorna slika.

Bukovac se rodio 1855 u Cavtatu (starom Dubrovniku), izučio je slikariju u Parizu u glasovitoga umjetnika A. Cabanela (rođ. 1823), profesora u zavodu „École des beaux arts“ u Parizu. Već prva slika Bukovčeva „Crnogorka na obrani“ bi 1878 primljena u parizki salon (umjetničku izložbu). Ovdje je njegova slika „la grande Iza“ godine 1882 stekla osobito priznanje. Od tada se Bukovčeve slike redovito i rado vidjaju u salonu, te je više puta odlikovan. Izradio je veoma mnogo slika, koje

su raztresene po svoj Evropi, najpače po Englezkoj, a mnogo ih ima i u Americi. U sobi za akademičke sjednice nalazi se krasni Bukovčev portrait pok. dra. Franje Račkoga.

Mlada krasna gospodja bezbrižno sjedi pod hladovitim bujnim zelenilom, držeći na krilu hladilicu od paunova perja. Prekrasna i po zamisli i po umjetničkoj izvedbi.

SELL KRISTIJAN.

292. *Obrana grada*, prizor iz 30-godišnjega rata, izvorna slika.

Rodjen 1831 u Altoni, stupi Sell god. 1854 u Düsseldorfu u akademiju umjetnosti, gdje je već za godinu dana izradio našu sliku, koja je stekla obće priznanje svojom živahnošću, vjernošću i vrstnim koloritom. Od onda izradi više ratnih slika.

U zaledju utvrđen grad, pred njim na brežuljku top naperen proti neprijatelju, koji prodire; iza nasipa vojska, naokolo leže mrtvaci, obzorje se od pucanja zadimilo.

SALGHETTI-DRIOLI F.

293. *Kristofor Kolumbo svezan*, izvorna slika.

Rodjen god. 1811 u Zadru, učio je Salghetti slikarstvo u Mletcih, a usavršio se putujući po Italiji. Uza slike na platnu učini takodjer na liepu sliku u franjevačkom samostanu zadarskom. Prestavi se 19. ožujka 1877 u Zadru.

Kad je Kristof Kolumbo treći put, odploviv onamo 30. svibnja 1498, došao u nadjenu po njemu Ameriku, zateče Hispanijolu (otok Haïti) pobunjenu, gdje je postavio svoga brata Bartola za

upravitelja. Hoteći povratiti red, bješe od svojih neprijatelja na španjolskom dvoru obtužen, te na Hispanijolu bi poslan povjerenik Bobadilla, da povede iztragu. Bobadilla zapovjedi Kolumba okovati i u Španjolsku odpraviti. Ovaj događaj prikazuje naša slika. Uza stup, na kojem se vije zastava, Kolumbo sputanih ruku, naprama njemu na stubah Bobadilla s pratnjom, s jedne strane stupa narod gledajući taj prizor, u zaledju na lievo dvorac, desno planine, a blizu opet gledaoci.

294. CASTELLI.

Seljaci pred madonnom, krajolik, izvorna slika.

Liep, romantičan predjel s crkvicom, pred kojom se seljaci i seljakinje mole vraćajući se s posla.

295. STEINLE I. E.

Bogorodica, izvorna slika (1867).

Ova slika pripada medju najljepše umotvorine Steinleove. Mati božja, držeći Isusa na krilu, zamišljena je sa čuvstvenom naivnosti, a svaka joj crta odaje sreću majke, koja svoje čedo ljubeznim okom promatra. Stafaža je slike idilska priroda, te svaki cvietak odiše naivnom poezijom, koja se je ovila oko skromnoga struka trave ili poljskoga cvjeta, njišući se u proljetnom dahu.

CONSONI NIKOLA.

296. *Papa Hadrijan II. i slavenski apostoli sv. Ćiril i Metodij*, izvorna slika.

Učenik profesora Tome Minardija u Rimu sledi novu rimsku školu, koja se povraća k uzorom slikarstva XV. i XVI. veka. Consoni napose sledi Rafaela u rasporedbi, kretu, obliku i crtanju; njegov kolorit sjeća sa svojimi smedjastimi bojama na stare slike; uklanja se dramatskomu patosu, sklon je više mirnomu izražaju. Kao crtar veoma ugledan (v. dvorana VI, 340).

Prikazuje događaj za Slavenstvo veoma znamenit, kako na ime papa Hadrijan II. braći Ćirilu i Metodiju dopušta, da se u crkvi rabi slavenski jezik i upotrebljavaju po njima uređene liturgijske knjige. Papa sjedeć na stolici nagnuo se prema Konstantinu filozofu (Ćirilu), koji progovara, te sklono pristaje na njegovu želju. Iza Konstantina brat mu Metodij gleda na taj čin, a uz njega svećenik s metropolitiskim štapom. U kutu iza pape donator biskup Strossmayer i njegov pratilac pok. kanonik dr. N. Voršak.

297. MAŠIĆ NIKOLA.

Guščarica na Savi, izvorna slika.

Kraj posavski; na Savi plove ladje, uz kraj lepršaju se guske, djevojčice sa šibom u jednoj ruci, a s peharom u drugoj upire svoj pogled na momka, koji leži i nudja joj kitu cvieća; straga trava i grmlje, odakle proviruje druga djevojka, zabavljena cviećem; na vršku seoski stan.

298. CASTELLI.

Samostan, krajolik, izvorna slika.

Na vršku zelenu i liepo obraslu velik samostan s crkvom.

299. CASTELLI.

Pogreb Isusov u sumraku, izvorna slika.

Sa Golgote nose u sumraku mrtva Isusa, iza koga stupaju ožalošteni ljudi, njemu najbliži.

300. SALGHETTI-DRIOLI F.

San Faraonov, izvorna slika.

Predmet je slici priča, kako je kralj misirski Faraon usnio, da će mu jedan od Izraelaca stati na krunu. Čarobnici mu protumačiše san tako, da će ga svrgnuti s prijestolja onaj, koji mu na krunu stane. Mali Mojsija, ljubimac Faraonove kćeri, stane u igri na krunu, a ne prodje dugo, te se proročanstvo izpuni

Faraon sjedi na bogatu prijestolju, po strani na stupićih sfinge; uz krilo dječarac Mojsija jednom nogom gazi krunu i prstom kaže na nju, s lieva kći Faraonova, a s desna više ljudi gleda taj prizor.

Slika je izradjena god. 1840.*)

301. KOTARBINSKI V.

Bieg u Egipat, izvorna slika.

Slika poljskoga umjetnika, godine 1875 u Rimu izradjena.

Noću majka božja s djetecom jaše na mazgi, praćena sv. Josipom. Umjetnik je, slikajući ovaj prizor, proti običnomu shvaćanju upotrebio nošnje, koje se danas nose po Egiptu i Arabiji.

* U velikoj akademskoj dvorani imade njegova golemo alegorijska slika „Jugoslavija“.

302. HAYEZ FRANCESCO.

Oprost Hektorov s Andromahom, izvorna slika.

Rodjen u Mletcih god. 1791 učio slikarstvo najprije u rodnom mjestu, onda u Rimu u Pelagija; postade u Milanu najprije profesor, a onda ravnatelj akademije umjetnosti.

Predmet naše slike uzet je iz Homerove Ilijade. Tuj se Andromaha navodi kano kći Eetiona, kralja u Tebi pod Plakom, a supruga Trojanca Hektora, te se slavi kao uzor žene. S velikom se žalošću oprašta od svoga supruga, vodje Trojanaca, kad mu je bilo poći u boj. Andromaha mu podaje ruku, a Hektor hrleći stiskuje ju desnicom, dok u ljevici drži štit. Sinčić, nošen dadiljom, ručicom se hvata majke za rame.

303. SEITZ ALESSANDRO MASSIMILIANO.

Isus, sv. Josip i sv. Juraž, triptih, izvorna slika.

A. M. Seitz rođen 1811 u Monakovu, posta učenikom Corneliusa, komu je pomagao priredjivati studije za „posljednji sud“ u crkvi sv. Ljudevita u Monakovu; s njim se preseli u Rim, gdje se i nastani; god. 1831 uputi se u Grčku i na Svetu goru, da prouči bizantinsku umjetnost, a kasnije (1861—3) izradi u atenskoj sbornoj crkvi sliku na liepu; s Overbeckom, uz kojega prista, slikao je u Castalgandolfu; njegove brojne slike ponajviše su u Englezkoj. Sa sinom preuze izvesti u novoj stolnoj crkvi djakovačkoj slike na liepu. Uzore svojemu kistu traži u najboljih crkvenih umotvorinah XV. vieka. Umrie 18. aprila god. 1888.

U sredini Isus kao prijatelj malenih drži dječtešce lievom rukom, a uz njega dječarci i dje-

vojčice; malo više na desno apostoli, a na lievo majke vode k njemu djecu. U desnom odijeljku sv. Josip podaje Isusu lier, na blizu njegova majka angjeli obkoljena čita knjigu; u kućici angjeo stolar. U lievom odijeljku sv. Juraj na konju, kako probodavši aždaju oslobadja nazočnu kraljevu kćer. Umjetnik je naslikao oba sveta imenjaka i pokrovitelja biskupova, a u sredini simbolično izrazio njegovu ljubav prama mladeži, koju je osnovav prosvjetne zavode i podupirući ju djelom zasnjeo. U zaledju svuda prekrasni predjeli. U doljnom rubu u sredini grbovi biskupovi: hrvatski, slavonski, dalmatinski i bosanski. Desno posveta prvostolne crkve djakovačke, koju biskup praćen svećenstvom prikazuje sv. Petru; s druge strane umjetnici, koji su za gradnje sudjelovali. Lievo: slavenski apostoli sv. Ćiril i Metodij predstavljaju biskupa sv. Petru (jedinstvo crkve), prama kojemu ide naš narod noseći darove.

Slika izradjena u slogu XV. vieka.

304. RUBEN FRANJO.

Mletačka cvjetarica, izvorna slika.

Franjo Ruben je sin negdašnjega ravnatelja akademije praške Krištofa Rubena, učenika Corneliusova. Franjo Ruben nastanio se stalno u Mletcih, te od tada slika gotovo samo prizore iz mletačkoga života, a čini to s velikom vjernošću i umjetničkom vještinom. Prije se takodjer s uspjehom bavio slikanjem historijskih prizora i portaita.

Kod pridvorja, uza zid s lavom sv. Marka, sjedi djevojka, pa nudi jednom rukom kitu cvieća, a drugom drži koš sa cviećem.

305. CONSONI NIKOLA.

Isus u oltarskoj tajni, izvorna slika.

Nad oltarnom tajnom, iza koje dva anđela drže knjigu, spasitelja u nebeskom veličanstvu slave pjesmom anđeli.

306. CONSONI NIKOLA.

Bogorodica neoskrvnjeno začeta, izvorna slika.

Majka božja u svemu veličanstvu nebeske kraljice, anđeli okružena, a bogom krunjena, gazi nogom zmiju.

307. MAŠIĆ NIKOLA.

Ličanin, izvorna slika.

Ličanin odmarajući se izvadio iz torbe hljebac i uzeo svoju kosturicu, da ga reže i jede.

308. QUIQUEREZ (KIKEREC) FERDO.

Novica Cerović, portrait, izvorna slika.

Ferdo Quiquerez (Kikerec) rodio se 17. ožujka 1845 u Budimu, slikarstvu se je učio u Mletcih, poslije toga postade učiteljem risanja u zagrebačkoj realci, umro je 12. siječnja 1893 u Zagrebu.

Obitelj Cerovića, kojoj je članom Novica, starijom je iz Drobnjaka, iz sela Tušminje. Novicu je opjevao I. Mažuranić u svojem slavlrenom „Čengićagi“. Sudjelovao je u ratovih hercegovačkih i crno-

gorskih, pak i u posljednjem crnogorsko-turskom. Ovom prigodom naslika ga i naš Kikerec, koji je tada boravio u kneza Nikole.

309. MAŠIĆ NIKOLA.

Na odmoru, izvorna slika.

Izčekivao hajduk na Gjurgjev danak braću osvetnike, ali ih nema; izašao na čistac, legao na tratinu, podbočio se junačkom desnicom, pa se zamislio.

310. O. MEDOVIĆ CELESTIN.

Sv. Bonaventura, izvorna slika.

Medović, suvremeni slikar, rodio se u Kuni, a učio se slikarstvu najprije u Rimu, pa onda u Monakovu. Znatna mu je slika „Bacchanalia“.

Ovaj veliki bogoslov i mudroslov srednjega vieka (1221—74) zamišljeno čita knjigu, izpod nje tintarnica s peri.

311. FLATZ GEBHARD.

Isus uzkrsnuv ukazuje se Mariji, izvorna slika.

U Rimu priljubi se Overbecku, te se odlikova kao slikar u crkvenom području. Oba umjetnika duboko su proniknuta kršćanskimi misli, koje prikazuju kistom, te nastoje, poput Fiesola, izraziti osjećaje svoje pobožne duše.

Marija se spustila na koljena pred Isusom, koji ju ljubezno pridiže. U zaledju se vidi grobnica, a pred njom tri osobe; iza toga bregovit predjel, obrasao drvećem.

312. O. MEDOVIĆ CELESTIN.

Sv. Franjo Assiski, izvorna slika.

Sveti Franjo u tamno-smedjoj rednovničkoj halji, gledajući pobožnim očima u nebo, sklopio je ruke, pa se moli.

313. ARON ANTUN.

Sliepa djevojka u crkvi, izvorna slika.

Aron, suvremeni slikar, rodom je iz Osieka.

Sljepica, seljanka iz Slavonije, stupivši u crkvu zamače desnicu u posvećenu vodu uz pomoć otea, koji ju prati.

314. SIEMIRADZKI HENRYK J.

Glava mlade Talijanke, studija.

Djevojka je poniknula očima, oko glave joj je omotan žut rubac. Studija je nedovršena.

315. DYCKMANN'S († 1811).

Portrait nepoznata čovjeka.

Slikar potječe iz Antwerpena.

316. BUKOVAC VLAHO.

Portrait biskupa J. J. Strossmayera, izvorna slika.

Ovo je samim umjetnikom izradjena repeticija izvorne slike, koja se nalazi u preuzv. g. biskupa Strossmayera.

317. QUIQUEREZ (KIKEREC) FERDO.

Crnogorac, izvorna slika.

Ovo je portrait nekoga Crnogorca, koji je Kikerec izradio boraveći u Crnoj Gori.

BEČKA ŠKOLA OVOGA STOLJEĆA. Slikar nepoznat.

318. *Gorski predjel s vodopadom i pogledom na jezero, izvorna slika.*

ZASCHE.

319. *Krajolik, izvorna slika.*

Zasche, njemački slikar, boravio je prije par decenija u Zagrebu.

U sredini šumice veliko stablo, pored kojega prolazi mlado djevojčce noseći drva. Nebo oblačno.

BEYER A. (1850).

320. *Krajolik, izvorna slika.*

Stara hrastova šuma, sniegom zasuta; sprieda smrznuta voda i tri vepa.

R. V. HOG.

321. *Okolica, izvorna slika.*

Vidi se ravnica s dalekim vidikom, sprieda uz cestu seljak se razgovara sa ženami.

BUKOVAC VLAHO.

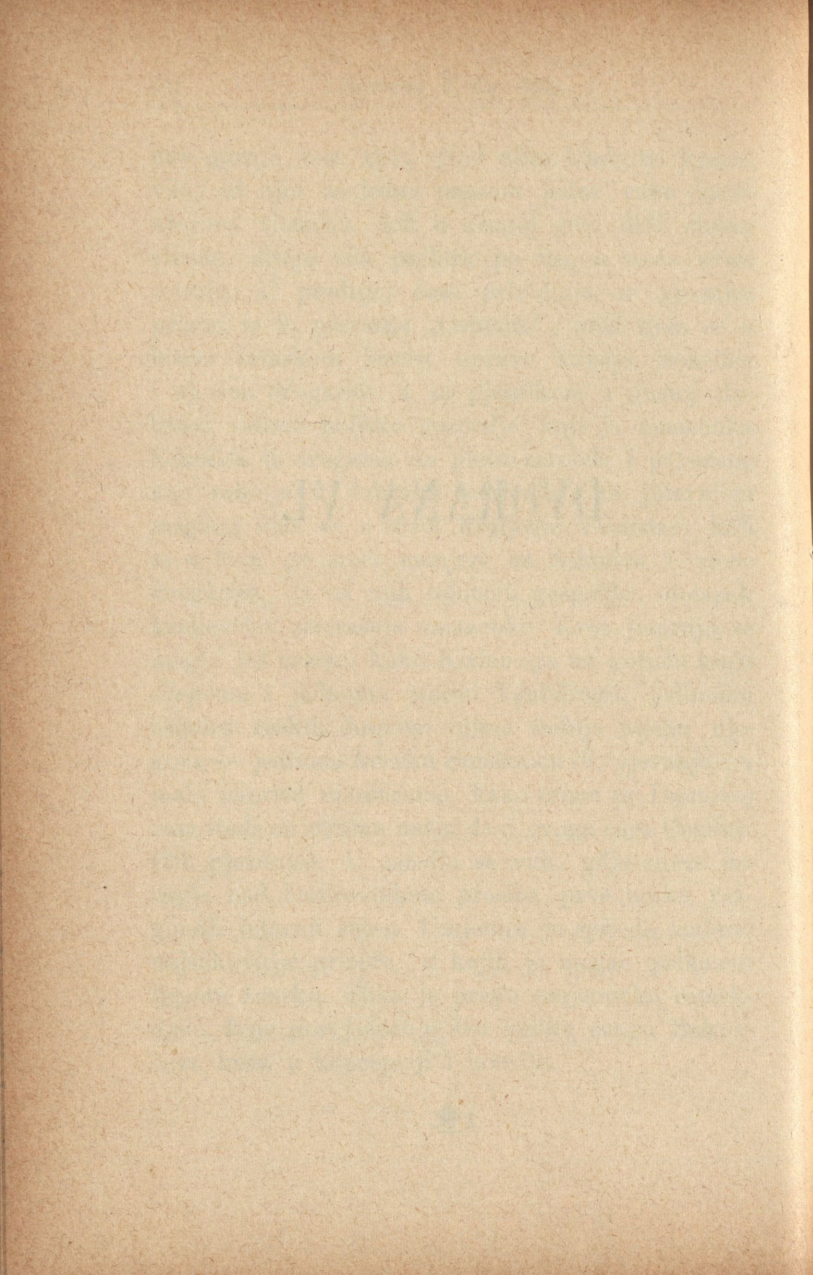
322. *Gundulić zamišlja „Osmana“, izvorna slika.*

Umjetnik nam prikazuje Gundulića u trenutku, kadno zazivlje vile, da ga nadahnu za veliku pjesan o Osmanu (pj. 1, 29 d.): „O djevice čiste i blage, — kê vrh gore slavne i svete — sladkom vlasti pjesni drage — sviem pjevocim naričete, — narecite sad i meni: — kako iztočnom caru mladu — smrt vitezi nesmiljeni — daše u svom Carigradu“. Pjesnik leži na kraju dubrave pridig-

nuv gornju čest tiela. Nad njim lebde tri krasne vile, od njih se jedna prstima jedne ruke dotiče njegova tjemena, dok u drugoj ruci drži zlatan vienac, druga vila prebira po liri, a treća svira sviralu. U prednjoj česti prividjaju se pjesniku prizori iz 9. pjevanja „Osmana“: pred njim se u bistru šumskom jezeru upravo kupaju Sokolica i njezine drugarice, a za pjesnikom u gustoj dubravi vidimo poljske gospodje, koje je amazonka Sokolica sa drugama na plesu zarobila i povezane kao robinje u dubravu zaklonila; za jutarnjom maglom vidi se s lovci kraljević Vladislav, koji se u lovu po sreći namjeri na Sokolicu i njene drugarice, da od njih oslobodi gospodje; dolazak kraljevićev zastrašuje amazonke. Kroz jutarnju se maglu još nazire, kako Kizlar-aga uz goruću kuću sliepomu i jadnomu starcu Ljubdragu, jedinomu ostatku raških despota, otima zadnju utjehu njegovu — jedinicu kćerku Sunčanicu (8. pjevanje); a malo napried razabiramo, kako ernac po Dautovoj zapoviedi na strašan način davi svoga cara Osmana (20. pjevanje). U zaledju se vidi, gdje sunce iza Srgja nad Dubrovnikom prosipa prve zrake razgoneći jutarnji suton. Umjetnik je sprieda izabrao najslikovitije prizore, u kojih je mogao prikazati ljepotu žensku. Slika je pravo umjetničko remek-djelo, koje posvjedočuje svu veliku snagu Bukovčeva kista u koncepciji i izvedbi.

DVORANA VI.

CRTEŽI.

Prema tehničkoj provedbi razlikuju se među sobom : a) crteži, b) slike na dasci ili platnu i c) slike na stieni. Umjetnine pod b) nahode se u predjašnjih dvoranah ; a u ovoj su umjetnine pod a).

Crteži se prave na papiru i koži (pergameni), rjeđe na slonovoj kosti, za drvorezbare češće na drvu. U predjašnje doba za crtanje rabio se rado kao podloga bojadisan papir, a za crtalo najpače se rabilo pero, komu se rano pridruži crljenka i crna kreda. Rafael je u mladosti, kao i njegov učitelj Perugino, za crtalo rabio u pravilu pero, a kasnije crljenku. Dürer je na zelenoj ili smedjoj podlozi crtao perom, pa je svjetlo s pomoću kista bielom bojom dometao. I olovka je za crtanje veoma prikladna, jer se njom mogu izvoditi tanki potezi, pa se njom i Holbein služio za crtanje. Ovim sredstvi mogu se izvesti i na brzo bačeni procrti (skice, croquis), u koje se prva zamisao kompozicije stavlja, i studije naravne po živih modelih. Nu za velike crteže prikladniji je ugljen, jer se njim crte lakše izvode. Što je model od gline za kipara, to je za slikara karton, jer podaje, izuzev boje, uzorak za sliku, koju kani izvesti. Prema veličini slike najprije se crtež čini na papiru, i to obično ugljenom. Glasoviti su kartoni Michelangelovi i Lionarda da Vinci (1504—5) slikam u florentinskoj viećnici, Rafaelovi za sliku atenske škole i za vatikanske sagove. Znameniti bi umjetnici izvadjajući velike umotvorine najprije sastavljali procrta svoje kompozicije, kadšto pače više pokusa ; onda bi za svaku ličnost točniju studiju činili po prirodi, napokon je sledilo crtanje kartona u veličini slike, koja se po crtežu imala izvesti na stieni ili platnu (dasci). Uza to bi umjetnik redovito učinio procrta s bojama, koji mu je bio ravnalom za provedbu u velikom.

Osobito služe kartoni za slikanje na stieni. Veliki dusi, kao Michelangelo, mogli su crtež i po malih proctih odmah na kreč prenieti; nu veći dio umjetnikâ najprije crtež izvodi u izvornoj veličini na papiru, pa ga onda na stienу prenosí. Takovu povodu imade i naša galeríja zahvaliti svoje liepe kartone.

Overbeck je ove kartone (br. 325—330, 332—336, 341, 342, 344, 348), naručene po biskupu Strossmayeru, izradio za stolnu crkvu djakovačku. Oni su preliepi, svatko će im se diviti. Kompozicija je jednostavna; nema tuj nijedne crte, koja bi za tim išla, da samo poveća slikovni dojam; crte kao da su stenografijska pomagala, koja imadu na najjednostavniji i najbrži način prikazati pomisao, kako ju je Overbeck zamislio. Prizori su takodjer jednostavni, naivni i odišu idealizmom. Kršćansko shvaćanje i idealna romantika sili gledaoca, da se divi umjetniku i njegovim proizvodom, koji su iz njegova pobožnoga srca nikli. Ovim će kartonom Overbeckovim umjetnička vrijednost rasti u onoj mjeri, u kojoj bude jaćao smisao za pravo slikarstvo religiozno. Predmet je crpen iz novoga zavjeta, iz života naime Isusova i sv. Petra.

Overbeckovi kartoni nisu izvedeni u crkvi, jer se izradbe slikâ na liepu nije mogao poradi svoje starosti latiti sam Overbeck, pa on s toga preporučí oba Seitzá, o kojih bijaše uvjeren, da će raditi u duhu njegovu. Nu oni osjećajući valjda nedostižnu visinu Overbeckovu, voljeli su sami izvesti svoje vlastite slike, te su za njih i kartone sastavili; a od ovih došla su u našu galeriju ova dva: jedan od starijega (otca), a drugi od mladjega Seitzá. Karton A. M. Seitzá (br. 323) osmi je od onih dvanaest, koji prikazuju prizore iz novoga zavjeta, a izvedeni su u crkvi u poprečnom brodu i svetištu; karton pak ml. Seitzá (br. 343) treći je od onih deset s prizori iz staroga zavjeta u glavnom brodu. Slike staroga Seitzá

zamišljene su u duhu stare predaje, te nisu za efekt proračunane; njemu je stara kršćanska umjetnost zvijezda prehodnica; sve su mu slike jednako monumentalne, jednako valjano stilizovane prema namjeri i slikarskoj tehnici na liepu. Mladji Seitz povadja se i u najboljih svojih slikah za umjetninami XVI. vieka, odavajući smjer realističan; one su bojami življe, pa se s toga većini gledalacâ više svidjaju.

Uz Overbeckove i Seitzove kartone imade još jedan (br. 340) rimskoga slikara Nikole Consonija, a ta je slika izvedena na stieni u bazilici „sv. Pavla izvan mirinâ“ (fuori le mura) u Rimu.

Imadu još dva crteža na kosti od st. Seitz (br. 337 i 339), nadalje tri crteža (br. 345—347) stolne crkve djačkovačke od K. Roesnera.

Prielaz k slikariji u strogom značenju čini pastel-slikarija suhim, a aquarel-slikarija mokrim putem. I pastelli i aquarelli približuju se pravim slikam sa svojim učinkom (v. dvorana I, 66 i 68, II, 120 i 122, VI, 331, 338 i 353).

Ures su ove dvorane, a i čitave galerije sitnolici, minijature (od lat. minium, rumeljka). Od davna, pa do svršetka srednjega vieka rado su dragocjene rukopise od pergamene kitili sličicama i uresi: s toga su ti rukopisi za povjest slikarstva toliko važni, koliko slike na stieni; pa jer su se lašnje od njih kao i od daščanih slika sačuvali, u pojedinih su razdobljih veoma važan izvor za povjest umjetnosti. Sredovječni pisari napisali bi „miniumom“ najprije glavu (miniare, miniator), a slikar (illuminator) uresio bi (illuminare) velika početna slova, rubove nakitio i doslikao ovdje ondje sličice. Boje, koje bi sam priprazio, naribao bi ili bjelankom ili gumijem, a kasnije bi za podlogu rado rabljene zlatne listiće priljepljivao na kožu i ulaštivao. Najstarije su do nas doprle minijature u rukopisih iz IV. stoljeća (ilustracija Ilijade u Milanu); na iztoku su one bile mnogo omiljele, a na zapadu

ušle su u običaj tek iza VIII. vieka. Slikarstvo na sitnu u rukopisu prešlo je one miene, koje i slikarstvo na stieni i dasci. S preporodom slikarstva u Italiji stalo se i sitnolikarstvo usavršivati. Već prema koncu XVI. vieka ukrasivani su rukopisi veoma liepimi i na bojah bogatimi sličicami i nakiti (rukopis Vilima od Oranije g. 1387, sada u Beču). Još su savršenije minijature vieka, koji ide iza ovoga, osobito francuzke, jer su vladaoci Francuzke i Burgundije u ono doba bili osobiti ljubitelji slikanja rukopisâ (molitvenik vojvode Berry, njegov psaltir, brevijar Belleville), te su ga veledušno podupirali. Tuj je u prvo vrijeme renaissance radio najglasovitiji minijaturist Jean Fouquet (1415 † 1483), a smatra se za posljednjega u Francuzkoj slikara gotškoga sloga, za prvoga pak t. zv. renaissance. U slikanju sklon je više talijanskomu slikarstvu, osobito florentinskoj školi, dok su ostali suvremenici francuzki slikari više sledili Nizozemce, imenito braću van Eyck i njihovu školu. U Italiji usavršilo se slikarstvo rukopisâ školom sienezkom; u XV. vieku bijaše najglasovitiji minijaturist Florentinac Octavante, suvremenik Fouquetov; no u XVI. vieku nadkrili svekolike naš Julij Clovio.

U red najkrasnijih minijatura idu naše pod br. 349 i 350 na tablicah A, B, C, D, F, G, H, I s prizori iz života kralja Davida, Kristova, bogorodičina i sv. Petra, za cielo nekada listovi kojega rukopisa na pergameni. Svaka crta odaje velika slikara, crtež je pravilan, kolorit sjajan, kompozicija veličanstvena, a uresi milovidni. Prekrasna je takodjer slikarija u molitveniku pod br. 349 sl. E. Ovaj rukopis valjda je bio nekada vlastništvo vladarske kraljevske porodice francuzke, jer mu je na kraju pritisnut grb sa tri modrolika liera. Ljerovi su, kako je poznato, uneseni u francuzki grb pod kraljem Karlom VI. (1380—1422), dok su već od polovine XI. stoljeća upotrebljavani na pečatih francuzkih kraljeva. I to bi

donekle moglo utvrditi mnijenje, da je slikarije u molitveniku našem izveo spomenuti glasoviti francuzki minijaturist J. Fouquet, koji je ukrasio takodjer minijaturni molitvenik Marije Burgundske (sada u dvorskoj knjižnici u Beču) i drugi molitvenik, od kojega se je odlomak (40 listova) sačuvao (sada u Frankfurtu). Ovo mnijenje moglo bi se ujamčiti istom onda, kad bi se slike našega molitvenika izporedile s onimi. U svakom slučaju naše je minijature i dekoracije mogao učiniti umjetnik Fouquetove veličine. — Ako i nisu ostali sitnolici i uresi drugih rukopisa tako izvrstni, svakako su poučni za povjest ove vrsti slikarstva. — Bečko izdanje Hrvojina glagolskoga misala (iz početka XV. vieka) s vjernimi hromo-fotogr. odtisci dodano je ovoj zbirci, jer donekle pokazuje stupanj umjetničke obrazovanosti u naših krajevih u ono doba, kad je slikarstvu Giottova škola u Italiji podala nov život.

323. A. M. SEITZ.*Isus tjera trgovce iz hrama jerusalimskoga.*

Po pripovijesti u evanđelju sv. Matije XXI, 12—13 blagi inače spasitelj svetim se gnjevom razljuti videći obezčaćivanje božjega hrama; pa uzev uže goni trgovce veleći: „moja je kuća kuća molitve, a vi ju učiniste špiljom razbojničkom“. Oko spasitelja apostoli Petar i Ivan. Isus u taj čas tjera novčane mjenače i marvinske trgovce, a na drugoj strani spremaju se na biež žene sa živadi i prodavaoci sitne stoke. Umjetnik je prikazao Isusa blažim prama ovim drugim, kojim je samo naložio izaći, dok lihvare tjera užetom. Crtež prekrasan kompozicijom i provedbom.

324. Otmica Ganimedova.

Po priči bijaše kraljevski sin Ganimed prekrasan mladić, koga je uznio na nebo Zeusov orao ili sam Zeus u orla preobražen, da ga ondje peharom dvori.

Pok. Ivan Kukuljević pripisivao je ovu sličicu našem Juliju Kloviju, koji ju je izradio po risariji Michelangelovoj za toskanskoga vojvodu. Klovijeva minijatura vidjela se još u početku prošloga vieka u Firenzi, nu kasnije je nesta; Kukuljević misli, da je to ona, koja dodje u zbirku dra. Kölbla, a po njoj u bečku Artarijinu trgovinu umjetninâ, gdje ju on god. 1878 kupi.

Prikazuje se ogroman orao, kako obuhvativši nokti mladića za noge i razširenih krila nosi Gani-

meda u vis, a dolje u priprostu okolišu laje pseto za ugrabljenim gospodarem.

325. OVERBECK FR.

Poklon kraljevâ spasitelju.

Fridrik Overbeck rodio se u Lübecku 1789, g. 1808 stupi u bečku akademiju, ali ne slažući se s njenim smjerom podje u Rim, te postane ondje odlučan zastupnik njemačkoga idealizma u religioznom pravcu, koji je promicao i kao profesor rimske akademije sv. Luke. On je više sklon unutrašnjemu, krotkomu i nježnomu osjećaju nego krepkoj, ogromnoj spoljašnjosti, te mu je osobito prirodjeno čuvstvo dražesti i ljepote; s toga je vještiji izraziti ljubav, pobožnost, blaženstvo, požrtvornost nego silu i muževnu bol. Overbeck je zvijezda prve veličine na umjetničkom nebu, novi fra Angelico da Fiesole.

Na ovom prekrasnom i od Overbeckovih najvećem kartonu prikazuje se bogorodica držeći na svojem krilu božansko djetesce, koje stoji, a za njom zaručnik joj sv. Josip kleči i moli se novorodjenčetu. U prednjoj skupini iztočni mudraci dolaze s pratnjom, da obdare spasitelja davno izčekivana, kojemu jedan od njih već pristupi; u otražnjoj skupini pastiri i pastirice, noseći takodjer darove i svirajući svirale; u daljini iza njih zastupnici dalekih iztočnih i južnih naroda sa slonovi i devami. Svi narodi hrle, da se poklone spasitelju svieta. U visini sborovi angjeoski.

326. OVERBECK FR.

Posljednji sud, nacrt.

Ovaj toliko puta u umjetnosti obradjeni predmet prikazuje se tuj sasvim samostalno. U visini na oblacih sudać Isukrst, pred njim zagovornica majka njegova, s obje strane apostoli, propovjednici njegova nauka, izpod njih angjeli s trubljami, pa u drugom redu proroci, učitelji, mučenici i djevice, u sriedi pak arhangjeo Mihajlo s tezuljom; najniže angjeli gone nepravednike u bezdan.

327. OVERBECK FR.

Smrt sv. Petra.

Prikazuje se u času, kad krvnici dižu poglavicu apostolskoga na drvo križa.

328. OVERBECK FR.

Sbor angjeoski.

329. OVERBECK FR.

Sv. Ivan evangjelist.

S perom u ruci i s knjigom na koljenih, a uza nj orao.

330. OVERBECK FR.

Odabranje Petrovo.

Isus obkoljen narodom poziva ribara Petra, da ga sliedi. Petar ostavlja mrežu i ladjicu, pa ide za Isusom. U zaledju jezero genezaretsko.

331. P. PERUGINO (Vanucci della Pieve, 1446—1524).

Propeće, izvorni snimak E. Kaisera.

Izvorna slika u Firenzi, po kojoj je za izdanje londonske „Aroundel society“ vjerno snimljena.

- 332.** OVERBECK FR.
Sv. Matija evangjelist.

- 333.** OVERBECK FR.
Propovied sv. Petra.

Tek što su apostoli primili sv. duha, stadoše navješćivati Isusa propetoga; medju njimi iztiče se glavar sv. Petar, koji s uzvišena mjesta govori narodu.

- 334.** OVERBECK FR.
Sv. Petar zatajuje Isusa.

Prikazuje se, kako se Petar u pridvorju grije kod vatre, a dolazi služkinja, pred kojom će Petar zatajiti svoga učitelja.

- 335.** OVERBECK FR.
Sv. Marko evangjelist.

- 336.** OVERBECK FR.
Sv. Luka evangjelist.

- 337.** A. M. SEITZ.
Sv. Gjuro.

- 338.** ANDREA DEL SARTO (Vannucchi, 1487—1531).
Rodjenje bl. djevice, snimak E. Kaisera po izvornoj slici.

Izvorna slika na liepu u crkvi s. Annunziata u Firenzi (1514). V. str. 46.

Prikazuje se rodilja sv. Ana na postelji u sobi, kako ju je i Ghirlandajo u crkvi s. Maria No-

vella naslikao; uz kamin novorodjenče dadilji na krilu.

- 339.** A. M. SEITZ.
Sv. Franjo Assiski.

- 340.** CONSONI NIKOLA.
Sv. Petar predstavlja sv. Pavla apostolskomu sboru.

Na tom kartonu, koji je u slici na liepu izveden u Rimu u bazilici „svetoga Pavla izvan zidina“, umjetnik je vrlo vješto izrazio različita čuvstva apostola, kad im se za druga predstavi negdašnji progonitelj nove vjere.

- 341.** OVERBECK FR.
Isus postavlja Petra za vrhovnoga pastira.

Petar klečeći prima iz ruke Isusove pastirski štap, spasiatelj mu drugom rukom predaje ovce svoje, t. j. pravovjerni puk.

- 342.** OVERBECK FR.
Isus hodi po moru.

Prizor po pripoviesti sv. Matije ev. XV, 25—33.

- 343.** SEITZ ml. LUDOVICO.
Prizor iz obćega potopa.

Po ovom kartonu izradjena je slika na liepu u stolnoj crkvi djakovačkoj u srednjem, glavnom brodu.

Vode su već potopile zemlju, samo vrhunac planine osta na suhu, tuj može naći utočište ne-

koliko ljudi. Na vršku starica navješćuje kazan božju, na njezine se noge prislanja učenica njezina. Rieči staričine prima bezćutno muž sjedeći u promišljanju i izpitujući uzroke potopa; mladić primiv ga za ruku badava traži rieč, da mu svoje tumačenje kaže. Drugi nesretnik obraća se k nebu, odanle očekujući pomoć. Odtraga jedan razastire od očaja ruke prama vodi. Dalje usred vode borba nesretnikâ, koji uhvativši ladju nastoje unići u nju. S druge strane u zaledju ladja, u koju se nastoje badava spasiti potopljenici. Nešto više na lievo starac na splavi kuša sačuvati umjeru, dok se drugi sprema obraniti splav. Malo napried skupine nesretnikâ u očajanju, jer već prodiru vode do njih. Jedan potopljenik ostavlja konja i penje se na pećinu, a drugi traži spas na stablu; jedan krepkih mišica nosi onesvieštenu ženu na panju, a drugi se hvata desnicom za kosu, vas oćajan. Lovac sa strjelicom iznemogav leži na kamenu. Čovjek za bezeknut gleda ženu, koja pridignuta mužem povlači se na podnožju planine, vićući i djetesce k njedrima privijajući.

344. OVERBECK FR.

Sv. Petar lieči hromca.

345. ROESNER KARLO.

346. *Nacrti stolne crkve djakovačke.*

347.

Rodjen u Beću 1844, obrazovan u tamošnjoj akademiji, gdje poslije svojega putovanja po Italiji posta profesorom

perspektive. Omilje mu graditeljstvo ranijega srednjega vieka, koje je s današnjim čuvstvovanjem nastojao u sklad dovesti. Izvrstno je poznavao romansku ornametiku, te ju prenašao s živahnom maštom i pročišćenim ukusom.

Nacrti prikazuju: unutrašnjost (345), pročelje (346) i tloris (347) nove veličanstvene stolne crkve u Djakovu, kojom je začetnik njezin, biskup Strossmayer, Hrvatsku u umjetničkom svijetu proslavio.

348. OVERBECK FR.

Oslobodjenje sv. Petra iz tamnice.

Dok stražari spavaju, angjeo vodi Petra iz tamnice.

349.

350. *Minijature* (stakleni ormar). V. str. 148.

351.

Pod br. 349 i 350 sl. A, B, C, D, F, G, H, I izložene su na pločah minijature XV. vieka što talijanske, što francuzke škole, a tako su krasne, da se najvrstnijim onoga doba mogu postaviti uz bok. Sadržine su im prizori iz staroga i novoga zavjeta, i to: iz života kralja Davida (C), iz života Kristova (B, G), iz života bogorodičina (F, H), te iz života sv. Petra (A), napokon alegorija smrti (I) i ilustracija raja (D).

Pod br. 349, sl. E molitvenik XV. vieka (v. str. 148) na 197 listova (394 str.) upravo s divnim minijaturama i dekoracijama. Oveće su slike: a) na obrubu kalendara za svih 12 mjeseci (list 1—14), ukupno 69 sličica, od kojih su neke alegorijske za svoj mjesec; b) na cijelom listu: sv. Luka slika bogorodicu (l. 16), sv. Matija ev. (l. 18), sv. Marko ev. (l. 20), bogorodica, kojoj pje-

vaju anđjeli (l. 22), snimanje Isusa sa križa (l. 27), navještenje angjeosko (l. 30), pozdrav sv. Jelisave (l. 50), rođenje Isusovo (l. 63), navještenje pastirâ (l. 69), poklon iztočnih mudraca (l. 75), obrezanje Isusovo (l. 80), David kralj (l. 85), krunitba bogorodičina (l. 93), Isus se u vrtu Getsemani moli (l. 106), propeće (l. 126), angjeo sa svetci moli se bogorodici (l. 134), posljednja pričest (l. 140); a uz svaku veliku sliku imade u obrubu po 5 (samo na l. 16 i 20 po 4) malih sličica. Od l. 186 sličice manje za ures: sv. Mihajlo i sv. Ivan ev. (186), sv. Ivan Kr. i Isus Petru predaje ključe (187), kamenovanje sv. Stjepana (188), sv. Lovro (189), sv. Sebastijan (190), sv. Jakov (191), sv. Krsto (192), napast sv. Antuna pustinjača (194), sv. Nikola (197), sv. Katarina (195), sv. Margareta i sv. Barbara (196), napokon sv. Magdalena (197). Veoma su riedki rukopisi s toliko slika. Uza to prekrasno pismo vjenčaju na rubu raznolike dekoracije. Koledar je francuzki, a tekst latinski.

Pod br. 350 sl. K brevijar iz XV., a pod sl. L misal, rukopis iz početka XIV. vieka sa slikami; zatim pod br. 351 sl. M, N, S rukopisni misali XV. vieka sa slikami i urešenimi inicijali. Pod R rukopis summa confessorum iz XIV. vieka; pod T odlomak tumača sv. pisma iz XV. vieka; pod X inkunabula, obrednik, XVI. vieka; pod Y sbornik pisama Ivana Ravenjanina, učenika Petrarkina i kancelira dubrovačkoga, — sve sa sličicama, dekoracijami i ukrašenimi inicijali.

Pod V je bečko izdanje izslikanoga glagolskoga službenika bosanskoga i spljetskoga vojvode Hrvoja iz početka XV. vieka. Pod O sitan portrait svećenika, koji se dosudjivao Juliju Kloviju, te pod Z vlastiti portrait Julija Klovija u dobi od 30 godina s pripisom „Julius Clovio, Croatus, sui ipsius effigiator, anno aetatis 30, salutis 1528“, snimak po izvorniku u bečkoj ambraskoj sbirci.

Napokon pod Ž portrait Pija VII., koji ga je sâm poklonio biskupu Maks. Vrhovcu, kad mu je došao čestitati, što se je povratio u Rim poslije Napoleona I., i pod Š sv. Karlo Boromejski, sitnolik.

352. ANDRIJA MEDULIĆ, IL SCHIAVONE (1522 do 1588).

Prizor uz razpelo, crtež.

Bogorodica onesvieštena, a uz nju sv. Ivan i druge svete osobe, koje ju tješe. S desna mnoštvo pobožnih osobâ turobno gleda u vis.

353. CLAUDE PIERRE (1836).

Portrait grofice Puar, slikan akvarel-bojama.

KAZALO.

	Strana
Predgovor II. izdanja	III
Predgovor III. izdanja	IX
U arkadah	1
U predsooblju	5
Dvorana I.:	
A. Sredovječno slikarstvo.	
a. Bizantinska umjetnost	17
b. Preporod slikarstva u Italiji (XIII. i XIV. v.)	20
B. Slikarstvo novoga doba.	
a. Talijansko slikarstvo XV. stoljeća	29
b. Staro germansko slikarstvo	37
Dvorana II.:	
c. Talijansko slikarstvo XVI. vieka	45
Dvorana III.:	
Slikarstvo XVII. i XVIII. vieka.	
a. U Italiji	67
b. U ostalih zemljah	71
Dvorana IV.:	
Mletačka škola	97
Dvorana V.:	
Slikarstvo našega doba	121
Dvorana VI.:	
Crteži	145

Oglas.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, želeći rodoljubom olakotiti nabavu svojih izdanja, uvela je počevši od g. 1895 *godišnju predplatninu* za svoje knjige, pa tko unapried plati godišnjih 10 for., dobit će sva izdanja, koja akademija u godini objelodani. Knjige će se gg. predplatnikom izdavati u mjesecu srpnju i siečnju, te će se imena gg. predplatnikâ štampati svake godine u „Ljetopisu“. Tko sakupi deset predplatnikâ i za njih akademiji pošalje predplatninu, dobit će badava po jedan primjerak svih godišnjih izdanja.

Ujedno je akademija na polovinu, ili gdješto i izpod polovine snizila cieniu svim svojim prijašnjim, do konca 1894 objelodanjenim izdanjima (osim Rječnika), ali ova *snižena ciena* valja samo do 31. prosinca 1895. Tko kupi cijelu seriju pojedine vrsti akademijskih knjiga, dobiva povrh toga od snižene cijene 10% popusta, a tko nabavi *sve* akademijske knjige, dobiva od snižene cijene 20% popusta; prema tomu sve akademijske do konca 1894 objelodanjene knjige (zajedno s Rječnikom) stoje namjesto 513 for. 45 novč. samo 198 for. 24 novč. Tko pošalje novce za deset podpunih primjeraka

sviju akademijskih izdanja, objelodanjenih do konca 1894, dobit će jedanaesti primjerak svih ovih knjiga na poklon.

Svi prijatelji akademije i hrvatske naučne knjige najuljudnije se zamoljavaju, neka u svojem krugu nastoje, da se akademijske knjige što prije i u što većem broju razpačaju.

Točan popis svih razprava i priloga, štampanih u raznih akademijskih zbornicah (n. pr. u „Radu“, „Starinah“), priobćen je u „Ljetopisu jugoslavenske akademije“ za god. 1894 (sv. IX.).

Popis akad. knjigâ.

A. Knjige, koje izdaje akademija.

I. Zbornici:

1. Rad jugoslavenske akademije znanostî i umjetnostî. (Knj. 1—120.)

— knjige I. do LIX. i LXXX. svima trima razredima zajedničke. Ciena knj. I—XIX, svakoj 1 fr. 25 nvč. Knj. XX. do LIX. svakoj 1 fr. 50 nč. Knj. LXXX. 2 for.

— Filologiĉko-historiĉkoga i filosofiĉko-juridiĉkoga razreda. Knj. LX., LXII., LXIII., LXV., LXVII., LXVIII., LXX., LXXI., LXXIII., LXXIV., LXXVI., LXXVII., LXXIX., LXXXI., LXXXII., LXXXIV., LXXXV., LXXXVI., LXXXIX., XCI., XCIII., XCIV., XCVI., XCVII., XCVIII., XCIX., C., CI., CII., CIII., CV., CVIII., CX., CXII., CXIV., CXV., CXVI., CXVIII. i CXIX. (I—XLI.) Ciena po 1 for. 50 novč.

— Matematiĉko - prirodoslovnoga razreda. Knj. LXI., LXIV., LXVI., LXIX., LXXII., LXXV., LXXVIII., LXXXIII., XCII., XCV., CIV., CVI., CVII., CIX., CXI., CXIII., CXVII. i CXX. (I—XVIII.). Ciena CXI. knjizi 2 for. 50 novč., CXVII. (XVII₁) i ostalim 1 for. 50 nvč., a CXVII. (XVII₂) kao i svakoj svezci 75 nč.

— Boškovićev. Knjiga LXXXVII., LXXXVIII., XC. Ciena 4 for. 50 nvč.

Knjige IV., V., VI. i VII. „Rada“ su razprodane.

2. Stari pisci hrvatski. (Knj. 1—20.)

— Knj. I. Pjesme M. Marulića. U Zagrebu 1869. Ciena 2 fr.

— „ II. Pjesme Šiška Menĉetića Vlahovića i Gjora Držića 1870. Ciena 2 fr.

— „ III. i IV. Pjesme Mavra Vetranića Ćavĉića. 1871. i 1872. Ciena III. knj. 2 fr., knj. IV. 2 fr. 50 nč.

— „ V. Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. 1873. Ciena 2 fr.

- Knj. VI. Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lucića. 1874. Ciena 2 for.
- „ VII. Djela Marina Držića. 1875. Ciena 3 for.
- „ VIII. Pjesme Nik. Nalješkovića, A. Čubranovića, M. Pelegrinovića i S. Mišetića Bobaljevića i Jegjupka neznana pjesnika. 1876. Ciena 1 fr. 70 nvč.
- „ IX. Djela Ivana Fr. Gundulića. 1877. Ciena 5 fr.
- „ X. Djela Frana Lukarevića Burine. 1878. Ciena 2 fr. 50 nč.
- „ XI. Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i Oracija Mažibradića i Marina Burešića. 1880. Ciena 1 for. 80 nč.
- „ XII., XIII. i XIV. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1882., 1883. i 1884. Ciena knj. XII. 3 for. XIII. 3 for. 50 nvč. XIV. 2 for.
- „ XV. Djela Antuna Gledevića. 1886. Ciena 2 fr.
- „ XVI. Djela Petra Zoranića, Antuna Sasina i Savka Gučetića Bendeviševića. 1888. Ciena 2 for. 50 nvč.
- „ XVII. Djela Jurja Barakovića. 1889. Ciena 3 fr.
- „ XVIII. Pjesni razlike Dinka Rašine. 1891. Ciena 2 for. 50 nč.
- „ XIX. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1892. Ciena 50 nvč.
- „ XX. Crkvena prikazaña starohrvatska XVI. i XVII. vijeka. 1893. Ciena 2 for. 50 nč.
- 3. *Starine*. Knj. I—XXV. 1869—1891. Ciena I. knjizi 1 fr. 25 nč. Knj. VII., X., XXI., XXII., XXIII., XXIV., XXV. i XXVI. po 2 for., ostalim po 1 for. 50 nvč.
- 4. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*. (Knj. 1—26).
- Knj. I—V., IX., XII., XVII., XXI., XXII. 1868. 1870. 1872. 1874. 1875. 1878. 1882. 1886. 1890. 1891. Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i mletačke republike. Ciena I., II., III. i IX. po 3 fr., IV., XXI. i XXII. po 4 for., V. i XII. po 2 for. 50 nč., XVII. knj. 2 for.
- Knj. VI., VIII., XI., 1876. 1877. 1880. *Commissiones et relationes venetae*. Tom. I. II. III. Ciena VI. i XI. knj. 2 for., VIII. knj. 2 for. 50 nč.
- Knj. VII. 1877. *Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia*. Ciena 6 for.

- Knj. X., XIII. Monumenta ragusina. T. I. 1879 et II. 1882. Ciena X. knj. 2 for. 50 nvč. Knj. XIII. 3 for.
 - Knj. XIV. Scriptores. Vol. I. Annales ragusini Anonymi, item Nicolai de Ragnina. 1883. Ciena 3 for.
 - Knj. XV. Spomenici hrvatske krajine. Vol. I. 1884. Ciena 3 for.
 - Knj. XVI. Spomenici hrvatske krajine. Vol. II. 1885. Ciena 3 for.
 - Knj. XVIII. Acta Bulgariae ecclesiastica. 1887. Ciena 3 for.
 - Knj. XIX. Acta coniurationem Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan, nec non Francisci Nadasdy illustrantia. Ciena 2 for. 80 nč.
 - Knj. XX. Spomenici hrvatske krajine. Vol. III. 1889. Ciena 4 for.
 - Knj. XXIII. Acta Bosnae potissimum ecclesiastica. 1892. Ciena 5 for.
 - Knj. XXIV. Index rerum, personarum et locorum in voluminibus I—V. monumentorum spectantium historiam Slavorum meridionalium. 1893. Ciena 3 for.
 - Knj. XXV. Scriptores. Vol. II. Chronica ragusina J. Restii et J. Gundulae. 1893. Ciena 3 for. 50 nč.
 - Knj. XXVI. Scriptores. Vol. III. Thomas archidiaconus: Historia salonitana. 1894. Ciena 2 for.
5. **Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium.** (Knj. 1—5.)
- Knj. I. Statuta et leges civitatis Curzulae. 1877. Ciena 3 for.
 - Knj. II. Statuta et leges civitatis Spalati. 1878. Ciena 3 for.
 - Knj. III. Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardoniae et civitatis et insulae Lesinae 1882—3. Ciena 4 for. 50 nč.
 - Knj. IV. Statuta lingua croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski i donekle svega krčkoga otoka, kastavski, veprinački i trsatski. 1890. Ciena 3 for.
 - Knj. V. Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari. Svezak I. 1894. Ciena 4 for.

II. Posebna djela:

1. **Flora croatica.** Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. 1869. Ciena 6 for.

2. **Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda.** Izdao Ivan Brčić. 1870. Ciena 1 for.
3. **Historija dubrovačke drame.** Napisao prof. A. Pavić. 1871. Ciena 1 for. 25 nč.
4. **Pisani zakoni na slovenskom jugu.** Bibliografski nacrt dra. V. Bogišića. 1872. Ciena 1 for. 25 nč.
5. **Izprave o uroti bana Petra Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana.** Skupio dr. Fr. Rački. U Zagrebu 1873. Ciena 3 for.
6. **Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena.** Osnovao, skupio, uredio V. Bogišić. Knjiga I. 1874. Ciena 6 for.
7. **Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia.** Edidit A. Theiner (tomus I. Romae 1863.), tomus II. Zagrabiae 1875. Ciena 10 for.
8. **Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku.** Napisao dr. Gj. Daničić. 1877. Ciena 4 for.
9. **Ljetopis jugoslav. akademije.** 1877—1893. Sv. I—VIII. Ciena I., II. i VIII. svezku 60 nvč., a III—VII. 1 for.
10. **Fauna kornjaša trojedne kraljevine.** Od dra. J. K. Schlossera Klekovskoga. 1877—1879. Knj. I., II., III. Ciena svakoj knjizi 3 for.
11. **Figure u našem narodnom pjesničtvu s njihovom teorijom.** Napisao L. Zima. 1880. Ciena 2 for. 50 nvč.
12. **U proslavu petdesetgodišnjice preporoda hrvatske knjige g. 1885.** Ciena 2 for.
13. **Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. Obradio Đ. Daničić. Sv. 1—4. 1880—1882. Dio II. Obradili Đ. Daničić, M. Valavac, P. Budmani. Sv. 5—8. 1884—1886. Dio III. Obradio P. Budmani. Sv. 9—12. 1887—1891. Sv. 13—14. (2 četvrtoga dijela). 1892—1894. Obraduje P. Budmani. Ciena svezku 3 for.
14. **Djela jugoslavenske akademije (knj. 1—14):**
 - Knj. I. **Izvjeshće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880.** Sastavio J. Torbar. 1882. Ciena 2 for.
 - Knj. II. **Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinai brda.** Izdao dr. Lavoslav Geitler. 1882. Ciena 2 fr.
 - Knj. III. **Psalterium, glagolski spomenik manastira Sinai brda.** Izdao dr. L. Geitler. 1883. Ciena 3 for. 50 nvč.

- Knj. IV. **Flora fossilis susedana. (Susedska fosilna flora. — Flore fossile de Sused.)** Auctore dr. Georgio Pilar. 1883. Ciena 8 for.
- Knj. V. **Lekcionarij Bernardina Splječanina.** Po prvom izdanju od god. 1495. 1885. Ciena 1 for. 50 nvč.
- Knjiga VI. **Nekoje većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine.** Napisao Luka Zima. 1887. Ciena 2 for. 50 nvč.
- Knj. VIII. **Hrvatski spomenici u kninskoj okolici uz ostale suvremene dalmatinske iz dobe narodne hrvatske dinastije.** Napisao Ivan Bulić. 1888. Ciena 2 for. 60 nvč.
- Knj. IX. **Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovim.** Napisao dr. T. Maretić. 1889. Ciena 3 for. 50 nč.
- Knj. X. **Geografske koordinate ili položaji glavnijih točaka Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i djelomice susjednih zemalja, imenito Bosne i Hercegovine, Istre, Kranjske itd.** Sastavio dr. Gj. Pilar. 1890. Ciena 4 for.
- Knj. XI. **Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije.** I. dio: Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom i rat oslobođenja. Napisao T. Smičiklas. 1891. Ciena 1 for. 50 nvč. — II. dio: Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku (1640—1702). Skupio T. Smičiklas. 1891. Ciena 3 for.
- Knj. XII. **Kolunićev zbornik.** Hrvatski glagolski rukopis od godine 1486. Izdao M. Valjavac. 1892. Ciena 2 for. 50 nvč.
- Knj. XIII. **Zadarski i Ranjinin lekcionar.** Za štampu priredio Milan Rešetar. 1894. Ciena 3 for.
- Knj. XIV. **Sbornik jugoslavenskih umjetnih spomenika.** Prvi svezak: Zavjetna spomen-slika slavenskih apostola i srodni joj spomenici. Razpravio Prof. Dr. Luka Jelić. 1895. Ciena 2 for.

B. Knjige, koje su prešle u svojinu akademije ili su izašle njezinim troškom:

1. **Jugoslavenski imenik bilja.** Sastavio dr. B. Šulek. 1879. Ciena 2 for.
2. **Povjestni spomenici južnih Slavenah.** Izdao I. Kukuljević. Knj. I. (Acta croatica.) 1863. Ciena 3 for.
3. **Rječnik iz književnih starina srpskih.** Napisao Gj. Daničić. Knj. II. Ciena 3 for.
4. **Nikoljsko jevangjelje.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 nč.

5. **Život sv. Save i Simeuna** od Domentijana. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 nvč.
6. **Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih** od Danila. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 nvč.
7. Kurelac: **Stope Hristove**. Ciena 50 nvč.
8. " : **Jačke**. Ciena 1 for.
9. " : **Runje i pahuljice**. Ciena 1 for.
10. Utješenović: **Vila ostrožinska**. Ciena 30 nvč.
11. Drobnić: **Besednjak**. Ciena 80 nvč.
12. Rački: **Assemanov evangjelistar**. Ciena 3 for.

